

Torsdagen den 5 april

Kl. 12.00

§ 1 Justerades protokollen för den 28 mars.

§ 2 Ang. förekomsten av anvisningar rörande de statliga företagens placeringar av beställningar

Herr industriministern JOHANSSON erhöll ordet för att besvara herr Lövenborgs (vpk) i kammarens protokoll för den 30 mars intagna fråga, nr 165, och anförde:

Herr talman! Herr Lövenborg har frågat mig huruvida några allmänna anvisningar eller rekommendationer tillställts statliga företag att i första hand eftersträva placering av betydande beställningar hos svenska företag, och om, därest avvikelse härifrån förekommer, detta ger anledning till något ställningstagande från regeringens sida.

Några sådana allmänna anvisningar eller rekommendationer har inte utfärdats. Orsaken härtill är att statliga företag bör arbeta på samma villkor som andra företag. De statliga företagen bör sålunda få göra sina inköp där de erhåller de från sina synpunkter bästa villkoren. I praktiken köper företagen svenska produkter om detta kan göras på någorlunda lika villkor jämfört med konkurrerande utländska fabrikat. Orsaken härtill är bl. a. att inköp i Sverige är enklare från inköpsadministrativ synpunkt. Därtill kommer ofta företagsledningens ansvar för den egna regionen, vilket jag finner svara mot intentionerna i regeringens regionalpolitiska strävanden. Ett exempel på detta är LKAB:s interna inköpsregler, som föreskriver att lokala företag i första hand skall tillfrågas under förutsättning att dessa företag kan erbjuda de efterfrågade produkterna.

Som ett led i utvecklingen av koncerngemenskapen inom Statsföretagsgruppen har getts ut en produktkalender, Produktprogram 73, som visar alla de produkter som tillverkas inom gruppen. Det är här fråga om en informationsprocess som syftar till att rekommendera i första hand köp av varor inom gruppen, under förutsättning av att detta kan göras till minst lika goda villkor som vid köp från utanför gruppen liggande företag.

Herr LÖVENBORG (vpk):

Herr talman! Jag ber att få tacka industriministern för svaret på min enkla fråga.

Jag tycker emellertid att intentionerna som det talas om i svaret inte rymmer med det praktiska handlandet. Det står ju också att när det gäller upphandlingen vill man av de och de skälen inte gå med på att det utarbetas några bestämda anvisningar. Därtill hänvisas också till företagsledningarnas ansvar för den egna regionen, men det har tydligen inte funnits med i bilden i det fall som gjorde att jag ställde denna fråga.

Torsdagen den

5 april 1973

Ang. förekomsten av anvisningar rörande de statliga företagens placeringar av beställningar

Torsdagen den
5 april 1973

*Ang. förekomsten
av anvisningar
rörande de statliga
företagens place-
ringar av beställ-
ningar*

Finns det inte erforderliga rekommendationer för de statliga företagen bör sådana utan tvekan snabbt utarbetas.

Statsrådet är naturligtvis väl medveten om bakgrunden till min fråga. Det är LKAB:s agerande i en mycket uppmärksammas upphandlingsfråga. Det har väckt vrede och det har väckt indignation och debatt i Norrbotten, alltså inte minst inom den region där LKAB har sitt huvudsakliga verksamhetsområde. Jag anser att den vreden verkligen är förståelig och att händelsen också bekräftar nödvändigheten av just det jag efterlyser, nämligen att man utarbetar regler för de statliga företagens upphandling, regler som klarlägger att man i första hand bör utnyttja resurser som finns inom landet och inom regionen. Det fall som jag åsyftar är ju särskilt uppseendeväckande, eftersom det är klarlagt att resurserna för att klara beställningen finns på mycket nära håll.

Helt kort är förhistorien den att det statliga gruvbolaget beställt 19 grupptruckar från USA. Totalt gäller det en beställning för 15 miljoner kronor. Truckarna skall användas i Svappavaara, och leveranserna skall ske under de närmaste tre åren.

I gruvstaden Kiruna finns det ett ansett företag, Mining Transportation Co. AB, som är känt och välkänt i truckbranschen. Indignationen i Kiruna är mot den bakgrunden förståelig.

LKAB:s motivering har varit den att Kirunaföretaget inte hade klarat beställningen.

Men nu hör det ju till pjäsen – och detta strider mot vad som sägs i svaret, där det hänsyftas till företagsledningarnas ansvar för den egna regionen – att LKAB inte ens brytt sig om att fråga Kirunaföretaget. Det har inte ens blivit kontaktat. Det har inte ens fått ge besked om huruvida det kunnat klara beställningen eller inte. Jag tycker att detta gränsar till skandal. Det hör också till pjäsen att Kirunaföretagets direktör tillbakavisar talet om att man inte skulle ha klarat beställningen. Företaget har självt en betydande kapacitet. Man har tillverkat 350 truckar och har dessutom 120 underleverantörer.

Herr industriministern JOHANSSON:

Herr talman! Vi skulle få mycket besvärliga diskussioner om vi skulle i riksdagen ta upp varje sådant här fall. Jag har därför enbart hänvisat till de allmänna regler som också LKAB söker att följa.

Herr Lövenborg har inte nämnt att de försök att stödja den mindre industrin i Kiruna som LKAB gjort bl. a. resulterat i att man av det företag han åberopar har köpt 123 truckar till ett värde av 40 miljoner kronor under årens lopp. I detta speciella fall tillsatte LKAB emellertid en arbetsgrupp bestående av platschefen, en förman och en arbetare som dels gjorde särskilda studier av möjligheten att i landet placera ordern, dels gjorde besök i bl. a. England för att studera motsvarande produktion där. Dessa undersökningar och studier ledde fram till att man inte ansåg sig kunna räkna med att de svenska företagen kunde klara detta på de villkor som man kunde få på annat håll.

Jag kan inte finna att vi i detta läge kan lägga oss i en sådan fråga. Jag har bara velat göra den kommentaren till de anmärkningar som herr Lövenborg gjort utöver den ställda frågan. Jag hoppas och tror att LKAB

liksom andra svenska företag, som är i statlig ägo, lever efter den regeln att man i första hand skall söka göra inköpen i vårt land och om möjligt på den ort där företagen är lokaliserade.

Herr LÖVENBORG (vpk):

Herr talman! Det är ju alldeles uppenbart, herr industriminister, att LKAB inte lever efter den regeln. Företaget befinner sig i en region där behovet av ny sysselsättning är mycket stort. Också jag har konfronterats med LKAB:s argument, som industriministern nu uppenbarligen stöder sig på, men de räcker ju inte. Det har från LKAB uppgivits att Kirunaföretaget inte skulle kunna få fram truckarna i tid. Inte ens den uppgiften kan anses helt bekräftad. Men om så vore fallet, måste man också fråga sig hur det ligger till med planeringen inom det statliga gruvbolaget. Behovet av truckar kan ju inte ha kommit över en natt. Det gäller en mycket stor beställning, som man rimligtvis måste ha kunnat förutse långt tidigare. Man hade därför kunnat tillfråga Kirunaföretaget i tid. Då hade detta företag också kunnat förbereda sig för den omställning och nyinvestering som eventuellt hade behövts.

Företaget hävdar som bekant att beställningen hade kunnat klaras. Därför måste industriministern förstå att folk i denna region reagerar. I årtal har man ju kritiserat LKAB:s ensidiga inriktning, dvs. att det enbart inriktar sig på att bryta malm och att exportera råvaran i stället för att satsa på vidareförädling. Nu hade LKAB en chans att skapa sysselsättning. Det har sagts att det handlar om kanske 150 man på fem år. Men man tog inte den chansen att skapa sysselsättning i denna region. Man skapar i stället sysselsättning någonstans i det "stora landet i väster". Det tycker jag är en utmanande och horribel politik.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3 Ang. studentbostadsstiftelsernas ekonomiska situation

Herr inrikesministern HOLMQVIST erhöll ordet för att besvara herr *Wijkmans* (m) i kammarans protokoll för den 30 mars intagna fråga, nr 163, och anförde:

Herr talman! Herr Wijkman har frågat mig hur jag ser på krisen inom landets studentbostadsstiftelser och vilka möjligheter staten har att i framtiden få tillbaka de lån som i dag utlovats för att täcka stiftelsernas hyresförluster.

Ett betydande antal studentbostadslägenheter står för närvarande outhyrda främst på grund av det minskade antalet studerande, och läget inger utan tvivel bekymmer på en del kårorter. Jag kan i sammanhanget erinra om riksdagens beslut år 1971, som innebär bl. a. att studentbostäderna bör öppnas för alla som har behov av en genomgångsbostad. Detta beslut borde på något längre sikt ge förutsättningar för en förbättring av uthyrningssituationen.

Studentbostadsföretag har samma möjligheter som andra bostadsföretag att få lån avseende kostnader för outhyrda lägenheter. Möjligheterna

Torsdagen den
5 april 1973

Ang. studentbostadsstiftelsernas ekonomiska situation

till föreskriven återbetalning i varje särskilt fall kan inte bedömas nu. Kungl. Maj:t har emellertid möjlighet att medge att hyresförlustlån eller delar därav skall vara ränte- och amorteringsfria under viss tid. Förräntning och återbetalning kan således, om det behövs, uppskjutas till en senare tidpunkt.

Herr WIJKMAN (m):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Holmqvist för svaret på min fråga. I dag bor ungefär en tredjedel av studenterna i studentbostäder. Hyresutvecklingen i studentbostadsbeståndet har varit väldigt snabb under de senaste åren — betydligt snabbare än konsumentprisindexhöjningen i allmänhet. Det har gjort att studenterna har fått allt svårare att betala hyrorna, speciellt de som bara lever på studiemedel, eftersom studiemedlen är kopplade till konsumentprisindexhöjningarna och inte till hyreshöjningarna.

I dag går ungefär 30 procent av studiemedelsbeloppet till att betala hyran. Man kan jämföra med att för vanliga ensamstående ungdomar som förvärvsarbetar beräknas mellan 12 och 15 procent av inkomsten gå till hyra. Det är alltså ett stort gap däremellan.

Det är inte bara det faktum att studentantalet har minskat under senare år som gör att vi har tomma rum i studentbostadsbeståndet, utan även det faktum att hyreshöjningarna har varit väldigt kraftiga. I många fall är det förmånligare att söka sig ett inhyrningsrum eller på annat sätt lösa sitt bostadsproblem.

I dag räknar man med att ungefär 1 300 studentbostäder står tomma i Uppsala, 400 i Örebro, 350 i Umeå osv. 1972 hade man mångmiljonförluster totalt sett, och man räknar med ännu större förluster under 1973.

Det här har lett, som vi alla sett, till strejker och hyresmaskning, och det enda som nu återstår för de trängda stiftelserna är statliga lån. Det förefaller ju helt omöjligt att höja hyrorna till sådana nivåer att stiftelserna skulle kunna undvika direkta förluster.

Vi är överens, statsrådet och jag, om att de här lånen i dag är nödvändiga, i varje fall på kort sikt. Frågan är då om det är en rimlig utveckling på lång sikt att staten skall lämna bidrag och lån år efter år på mångmiljonbelopp och sedan ställa i utsikt att de eventuellt, om läget så kräver, kan avskrivas eller att förräntning och återbetalning kan uppskjutas. Det kan man kanske göra på kort sikt, men det kan inte vara en långsiktig lösning på frågan. Här måste man vidta några åtgärder, och då kan man dels diskutera en kommunalisering av studentbostäderna, dels en ökning av studiemedlen, så att man får upp dem på en rimligare nivå och också möjliggör för bostadsstiftelserna att höja hyrorna till vad som kan anses vara marknadsmässigt motiverat.

Något av dessa alternativ måste såvitt jag förstår vara det enda möjliga på sikt. Varken studentbostadsstiftelserna eller studenterna eller staten kan ju finna det naturligt med en ordning där man årligen ur statskassan betalar ut miljonbelopp för att täcka förluster, som trappats upp på varandra. Det vore intressant att få besked om statsrådets mera långsiktiga inställning.

Torsdagen den
5 april 1973*Ang. studentbostadsstiftelsernas ekonomiska situation*

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Herr talman! Jag är angelägen om att understryka att enligt min uppfattning bör studenter liksom andra hyresgäster självfallet erkänna att det kan uppkomma vissa ökade kostnader för en bostad. Att så att säga kategoriskt avvisa varje som helst anspråk på kompensation för uppkomna kostnader anser jag vara felaktigt. Herr Wijkman borde ha varit mera nyanserad i sin bedömning på den här punkten. Det finns i varje fall anledning att reagera mot det förhållandet att studenterna skulle inta en särställning. De måste liksom andra hyresgäster självfallet vara beredda att på ett sakligt sätt gå in i en prövning av dessa frågor.

Situationen är något varierande för olika studentbostadsföretag. Dess bättre har en del av dem hunnit bygga upp vissa fonder, tillgångar som är avsedda för att täcka reparationskostnader och andra oförutsedda utgifter som kan uppkomma.

Med hänsyn till de åtgärder som har vidtagits – det har ju ställts i utsikt att man kan få låna pengar och då också få prövat vilka villkor som skall ställas i samband med utlåningen – bör vi ha anledning tro att även studentbostadsföretagen skall kunna klara situationen framöver. Några alldeles speciella löften kan jag inte ge. Även andra bostadsföretag har bekymmer med outhyrda lägenheter. Även om det rör sig om olika kategorier bör de bedömas på samma sätt.

Herr WIJKMAN (m):

Herr talman! Jag har inte i det här sammanhanget och inte heller i andra sammanhang när vi diskuterat studenternas problem krävt någon särbehandling av denna grupp. Tvärtom delar jag helt statsrådets uppfattning att det inte skall vara någon särbehandling. Därför undrar jag om det kan vara rimligt att försöka lösa de problem som bostadsstiftelserna hade under 1972 och kommer att ha under de närmaste åren – en beräknad förlust på 30 à 40 miljoner kronor fram till 1975 med nuvarande utveckling – genom att staten går in och lånar ut pengar. Vi är ju samtidigt medvetna om att det blir utomordentligt svårt att få tillbaka de pengarna i framtiden. Framtidens hyresgäster kan inte i större utsträckning än dagens studenter belastas med hyreshöjningar.

Jag ifrågasätter om detta är en rimlig väg att gå på sikt. Att vi måste klara de akuta problemen på det här sättet kan jag hålla med om. Men statsrådet kan väl inte, som ansvarig för denna sektor, gå med på att år efter år bevilja lån, som i framtiden antingen får vältras över på kommande studentgenerationer eller avskrivs. Jag kan inte acceptera detta som en principiellt riktig lösning, utan vi anser att man måste söka andra vägar.

Det finns en direkt väg att gå som jag anser är rimlig, nämligen att man ställer hyrans storlek i relation till studiemedelsbeloppet. Som bekant får många studenter i dag betala hyra för tolv månader, medan de får studiemedel för tio månader. Det är en punkt där åtgärder skulle kunna vidtagas. Hela frågan om skuldsättningen och studiemedlen kommer in här. Jag är medveten om att den frågan formellt inte ligger inom inrikesdepartementets ansvarsområde men vi måste få fram en totalsyn – inte genom en särbehandling av studentgrupperna utan genom att nå en lösning så att staten inte år efter år skriver ut växlar på framtiden.

Torsdagen den
5 april 1973

*Ang. lagstiftningen
rörande boxning*

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Herr talman! Vi har varit överens om att söka undvika ett kategoriboende. Därför har det uttalats att man skall eftersträva att en del av de lägenheter, som hittills exklusivt har stått till studenternas förfogande, skall kunna disponeras även av andra grupper. Det har skett med viss framgång. Herr Wijkman vet säkert att det här i Stockholm har kommit in många andra hyresgäster i dessa bostäder. Därigenom har man kunnat sänka de kostnader som naturligtvis annars skulle ha uppkommit.

Men det är svårt för mig att utlova en särbehandling av dessa företag. Med den utgångspunkt vi har -- alltså möjligheter att göra provningar i särskilda fall -- anser jag att det finns förutsättningar att lösa dessa företags problem i den aktuella situationen. Varken herr Wijkman eller jag kan se in i framtiden och bedöma hur situationen är om två à tre år. Om detta är en övergående företeelse och vi kan få bort de outhyrda lägenheterna, borde studentföretagen kunna klara upp situationen på ett hyggligt sätt.

Herr WIJKMAN (m):

Herr talman! Det är bra att statsrådet är optimistisk. Jag tror kanske inte att den här integrationen, där man alltså låter andra kategorier komma in i bostadslägenheterna, går så snabbt att man därigenom kan täcka de tomma rummen inom ett par år. Det visar sig att det har varit väldigt svårt och det är bara i Göteborg som man har fått en rimlig integration under den tid som försöken har pågått

Men låt mig bara sluta med att slå fast -- vi kanske inte kommer längre i dag -- att jag menar att den här frågan måste kopplas samman med frågan om studiemedlens totala belopp. Lika väl som vi diskuterar den ensamståendes eller en barnfamiljs problem med hyran och låter den problematiken vara relaterad till inkomsten måste vi utgå från att studenterna, om de skall kunna betala rimliga hyror som svarar mot marknadsläget, har en rimlig standard att leva på. Där kommer alltså studiemedelsproblematiken in.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Ang. lagstiftningen rörande boxning

Herr justitieministern GEIJER erhöll ordet för att besvara herr Sjöholms (fp) i kammarens protokoll för den 28 mars intagna fråga, nr 156, och anförde:

Herr talman! Herr Sjöholm har frågat mig om jag är tillfreds med gällande lagstiftning rörande boxning, som enligt herr Sjöholm innebär att beträffande identiskt lika beteenden *dels* stadgas brottspåföljd upp till sex månaders fängelse, *dels* sanktioneras bidrag av allmänna medel till denna "brottsliga" verksamhets bedrivande.

Det främsta skälet till att lagen om förbud mot professionell boxning infördes 1969 var de klart dokumenterade hälsorisker som denna form av boxning innebär. Det ansågs inte vara möjligt att komma fram till

säkerhetsföreskrifter som i godtagbar grad kunde förebygga dessa risker inom den professionella boxningen. I fråga om amatörboxningen ansåg min företrädare däremot att det inte fanns tillräckliga skäl för ett förbud eftersom det för denna form av boxning fanns förutsättningar att väsentligt minska nämnda risker genom ytterligare säkerhetsföreskrifter. Föredragande departementschefen sade sig dock vara beredd att ompröva denna ståndpunkt, om sådana säkerhetsföreskrifter inte infördes eller om det skulle visa sig att föreskrifterna inte i tillräcklig grad undanröjer de hälsorisker som är förenade också med amatörboxningen.

Enligt vad jag har erfarit gäller och tillämpas numera i betydelsefulla hänseenden nya säkerhetsföreskrifter för amatörboxningen. Dessa föreskrifter torde utgöra tillfredsställande garantier för att de hälsorisker som kan vara förenade med denna idrottsutövning blir i tillräcklig grad undanröjda. Erfarenheterna från tiden efter år 1969 har inte gett stöd för någon annan bedömning. Under dessa förhållanden finner jag inte anledning att i dag inta någon annan ståndpunkt i fråga om amatörboxningen än min företrädare. Däremot är det självfallet angeläget att utvecklingen på området också i fortsättningen följs med största uppmärksamhet.

När det gäller det ekonomiska stödet till amatörboxningen vill jag erinra om att riksdagen vid flera tillfällen har gett uttryck åt den principiella uppfattningen att riksdagen inte bör ge direktiv för den närmare inriktningen av det ekonomiska stödet till idrotten utan att det i detta fall bör överlåtas åt Riksidrottsförbundet att bestämma om fördelningen av bidrag mellan olika specialförbund. Inte heller i det avseendet har jag anledning att inta någon avvikande ståndpunkt.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Jag tackar justitieministern för svaret. Men jag tycker att svaret kringgår själva frågan och att stadsrådet faktiskt idkar skuggboxning här. Och statsrådet tycks t. o. m. vara litet fel underrättad. Det är ju så att alla de medicinska auktoriteterna i vårt land — bl. a. alla medicinska fakulteter — vill ha ett förbud också för amatörboxning, därför att skaderiskerna där är lika stora. Dessutom är det fel att säga att man nu tillämpar de regler som riksdagen ställde upp när det gällde amatörboxningen — det finns massor av exempel på att man har kringgått dem och inte följer dem.

Men det var inte detta frågan gällde, för det visste jag förut, utan det här är ju en fråga som rör väldigt viktiga principer i lagstiftningsarbetet, där vi har en rättstradition att lika handling skall bedömas lika. Jag tar ett mycket enkelt exempel.

Låt oss säga att det blir en boxningsgala i Göteborg. Där ställer Ingemar Johansson, som ju är proffsboxare, upp mot en amatör. Då kan Ingemar Johansson riskera att åka in i fängelse på sex månader. I samma gala boxas två amatörboxare och slår exempelvis sönder ögonlocken på varandra — den ena kanske blir medvetslös. Amatörboxarna riskerar inte att få fängelse utan har t. o. m. stöd av statliga medel.

Exakt samma beteende bedöms alltså så olika, och då anser jag att det är en dålig lagstiftning. Jag tycker att justitieministern skulle kunna hålla

Torsdagen den
5 april 1973

*Ang. lagstiftningen
rörande boxning*

med mig om att då bedömer man identiskt lika handlingar på ett rättsligt olika sätt. Och det strider enligt min mening mot fundamentala principer för vårt lagstiftningsarbete, principer som vi ju håller på och skall hålla på också i framtiden.

Vidare är det så — och det underströk också statsrådet i sina anföranden i första och andra kammaren, när lagen antogs 1969 -- att det var just de medicinska skaderiskerna som gjorde att vi förbjöd proffsboxningen. Det är sålunda dessa skaderisker som nu är diskriminerade i lagstiftningen, och de är exakt likadana i amatörboxningen som i proffsboxningen. Det är hjärncellerna som är mest utsatta, och de reagerar inte olika om den som slår mot huvudet på en person har betalt för det eller inte, om han har bar överkropp eller om han har en tröja på sig. Det är annars den märkbara skillnaden mellan amatörer och proffs. Det slag som träffar pannan eller hakan på en motståndare har exakt samma — och ibland förödande — inverkan, oavsett om den som slår har betalt eller inte. Därför är denna lagstiftning även sakligt helt befängd.

Det som jag alltså reagerar mot i detta fall är att man frångår den viktiga principen i vår lagstiftning att samma handling skall föranleda samma rättsliga reaktion, och där brister det i detta fall.

Herr justitieministern GEIJER:

Herr talman! Det är mycket tråkigt om det förhåller sig som herr Sjöholm säger, att det finns många exempel på att man har kringgått säkerhetsföreskrifterna vid boxningen. Det känner jag tyvärr inte till. Men herr Sjöholm har kanske några direkta exempel att ange.

Herr Sjöholm ville emellertid inte föra in frågan så mycket på den sidan av saken utan höll sig mera på det rent principiella planet, och utgångspunkten var att identiskt lika handlingar skall dömas identiskt lika i vår rättsordning. Ja, det är väl där som våra uppfattningar skiljer sig åt, herr Sjöholm. Jag kan inte instämma i att det föreligger identisk likhet mellan proffsboxning och amatörboxning, med hänsyn till de föreskrifter som uppställts för amatörboxningen.

Det väsentligaste, herr Sjöholm, är ändå frågan om det skulle visa sig att det föreligger stora skaderisker och att det uppstår svåra skador vid amatörboxningen, bedriven efter de regler som nu gäller. I det avseendet skall vi som sagt följa utvecklingen med uppmärksamhet. Men till dags dato har vi inte fått något belägg för att så skulle vara fallet.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! På det första som justitieministern sade — och som egentligen inte hör hit — huruvida man bryter mot reglerna eller inte, vill jag svara att jag har många exempel på det. Så sent som i tisdags boxades två pojkar i Helsingborg, trots att de inte var fyllda 17 år. Det är förbjudet enligt vad riksdagen beslutat. Det förekommer också att man boxas med mindre än en veckas uppehåll mellan matcherna. Ja, det finns exempel på boxare som har gått matcher tre gånger i veckan. Boxningsförbundet struntar sålunda i de regler som riksdagen ansåg nödvändiga, om amatörboxningen skulle få fortsätta.

Men de sakerna hör som sagt inte hit.

Låt oss i stället tänka oss en boxare som slår en rak höger. Om det är en professionell boxare eller en amatör som gör det, så är väl ändå handlingen densamma i båda fallen. Det kan t. o. m. vara så att den som har betalt för att boxas slår mindre hårt och att hans motståndare som får slaget i ansiktet klarar sig bättre än amatörboxaren, som kanske får käken spräckt. Men handlingarna är identiskt lika, det går väl inte att förneka! Och det är det jag menar är det olyckliga med lagstiftningen, att identiskt lika handlingar bedöms olika; den ene kan åka i fängelse, den andre får stöd av statliga medel. Det är ju en befängd lagstiftning. Och det finns en enkel metod att hyfsa till förhållandena, en metod som jag länge har haft mitt intresse inriktat på. Min tanke var att jag skulle försöka engagera statsrådet att inta samma förnuftiga ståndpunkt, men tyvärr förefaller det inte som om meningsutbytet hade lett dithän. Vi kanske kan hoppas på framtiden.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Ang. avlämnandet och offentliggörandet av regeringens propositioner

Herr statsrådet LIDBOM erhöll ordet för att besvara herr *Carlshamres* (m) i kammarens protokoll för den 30 mars intagna fråga, nr 161, till herr statsministern, och anförde:

Herr talman! Herr Carlshamre har frågat statsministern om han vill medverka till att riksdagens ledamöter får tillgång till regeringens propositioner senast då förslagen offentliggörs.

Frågan har överlämnats till mig för besvarande. Det är av olika skäl svårt att samordna offentliggörandet av innehållet i en proposition med den tidpunkt då den tryckta upplagan av propositionen föreligger färdig. En sådan samordning äger emellertid rum i den utsträckning som rimligen kan ske.

Herr CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Jag får tacka vikarierande statsministern för det torftiga svaret. Jag har sällan hört ett svar på en fråga i riksdagen som har legat så långt från sanning och verklighet. Statsrådet använder ordet rimligen: samordning av offentliggörande och överlämnande till riksdagen sker i rimlig utsträckning. Det rätta ordet är orimlig, och det är en uppfattning som jag tror att vi alla vet råder i dag i det här huset: vid talmanskonferens och kammarkansli för att inte tala om tryckeriexpedition lika väl som i partikanslier och bland ledamöter. Det är ett orimligt tillstånd.

Det har blivit närmast rutin att varje proposition av större intresse presenteras på en presskonferens, varefter det kan gå dagar och ibland veckor innan den föreligger för riksdagen. Under tiden pågår debatten om regeringsförslaget landet runt. Riksdagens ledamöter vet ingenting mer än de har kunnat läsa sig till i tidningarna. Partiledare, och även andra ledamöter, avkrävs offentliga kommentarer om förslag om vilka de

ingenting vet om de inte händelsevis haft en spion utsänd på regeringens presskonferens.

Detta är inte någonting som inträffar någon enstaka gång, det har den här våren blivit det vanliga förfaringsättet. Det är en trivial erfarenhet för oss allesammans att medan vi sitter på ett tåg på väg ut i landet för att informera allmänheten i politiska frågor ger regeringen en presskonferens i någon för oss alldeles ny fråga. Vi får frågor från allmänheten om vad förslaget innebär, och vi har inte ens hört talas om att det varit någon presskonferens, därför att när människorna fick veta det i radion satt vi på tåget.

Detta är en vanlig, alldeles trivial upplevelse. Det kan inte vara möjligt att regeringen inte förstår vilka svårigheter detta innebär för riksdagen, för partierna och för riksdagens ledamöter. Snarare måste man dra slutsatsen att regeringen alldeles avsiktligt, för att tillskansa sig själv PR-fördelar, tillämpar den här metoden: att debatten skall föras när endast regeringen vet vad förslagen innebär. Dessutom presenteras förslagen på det vanliga PR-sättet, så att de för regeringen positiva dragen framträder och allt annat fördöljs och kommer fram först när debatten egentligen är över och de tryckta förslagen föreligger. Det är en flåshurtig jakt på PR och reklam, som man kan förstå att en regering bedriver som uppenbarligen känner sig desperat när den känner makten glida sig ur händerna och ett val närmar sig. Men det är en ytterst beklaglig ringaktning som regeringen visar sin uppdragsgivare, riksdagen.

Herr statsrådet LIDBOM:

Herr talman! Det var en upphetsad kommentar herr Carlshamre gjorde till mitt svar. Om herr Carlshamre, utöver upphetsningen, också har intresse för själva sakfrågan kanske jag kan bidra med någon liten upplysning. Till att börja med offentliggörs de stora flertalet propositioner samtidigt med att de läggs fram i riksdagen. En annan sak är att det händer att debatten beträffande propositioner som väntas med stort intresse – alltså har en särskilt central plats i den politiska debatten – startar redan innan propositionen ligger färdig på riksdagens bord.

Det kan ha många olika förklaringar. Man sätter ut en presskonferens vid en tidpunkt då man räknar med att upplagan skall vara färdig. Det händer att tryckerierna är överbelastade och inte klarar leverans vid den tiden, men då tillhandahålls i regel ett utomordentligt utförligt informationsmaterial, som ingalunda bara är tillgängligt för dem som deltar i presskonferensen.

Det är inte sällan också på det sättet att de förslag som motses med särskilt intresse i den politiska debatten jagas med stor iver av nyhetsjournalisterna. I det öppna samhälle som vi lever i händer det att de lyckas plocka fram bitar av informationen på egen hand. Då hamnar regeringen lätt i ett sådant läge att den är tvungen att ge en redovisning för huvudlinjerna innan propositionen ännu är färdigtryckt, detta för att hindra att debatten går alldeles snett på basis av enstaka och kanske missvisande uppgifter som läckt ut.

Jag sade i mitt svar att vi försöker samordna tidpunkten för offentliggörandet med den tidpunkt då propositionen föreligger färdig.

Men jag sade också fullt uppriktigt att detta ofta är svårt. Det är särskilt svårt beträffande sådana förslag som är väntade sedan länge och där både politiker och journalister har ett stort intresse av att slita fram nyheterna så tidigt som möjligt.

Herr CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Jag undrar om någon mer än statsrådet Lidbom kunde höra någon upphetsning i min röst i mitt förra anförande. Jag är inte alls upphetsad. Jag är ytterst allvarlig.

Det är väl ändå märkligt, herr Lidbom, att vi just denna vår i mångfaldigt större utsträckning än tidigare råkat ut för att intressantare regeringsförslag presenteras på presskonferenser, stundom veckor innan de föreligger tillgängliga för riksdagen. Varför just i år? Om det nu är tekniskt svårt – det förstår jag mycket väl att det kan vara – att samordna offentliggörande och överlämnande, hur kommer det sig då att dessa svårigheter undantagslöst uppstår när det gäller frågor, om vilka man vet att de kommer att väcka stor allmän debatt? Sådana svårigheter uppstår inte – det är riktigt – när det gäller flertalet propositioner som överlämnas till riksdagen och som är av mycket mindre allmänt intresse. Då går det bra. Hur kan det komma sig att det är så svårt just när det gäller de frågor, i vilka regeringen anser sig behöva det försprång i debatten som det innebär att vara ensam om att riktigt veta vad förslagen handlar om? Det är ju ändå så det ständigt går till, och det gäller inte några enstaka dagar – som jag sade kan det ibland röra sig om veckor mellan presskonferens och överlämnande till riksdagen. Nej, herr Lidbom, det måste nog finnas en annan förklaring.

Jag är inte alls ute för att försöka stoppa journalisternas legitima nyhetsjakt. Men den har alltid pågått. Intensiteten i den jakten skiljer sig inte i år från tidigare års. Men det är en mycket markant skillnad i frekvensen av sådana här missöden i år och tidigare. Det kan endast tolkas som ett utslag av vad jag kallade regeringens flåshurtiga jakt efter reklam och PR-tillfällen.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Föredrogs och hänvisades Kungl. Maj:ts proposition nr 72 till näringsutskottet.

§ 7 Föredrogs och hänvisades motionerna
nr 1738 till lagutskottet,
nr 1739 till finansutskottet,
nr 1740–1742 till socialförsäkringsutskottet,
nr 1743–1746 till inrikesutskottet och
nr 1747 till trafikutskottet.

§ 8 Föredrogs, men bordlades åter justitieutskottets betänkanden nr 16 och 18.

§ 9 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningen nr 71.

Nr 62

Torsdagen den
5 april 1973

*Ang. avlämnandet
och offentliggörandet
av regeringens
propositioner*

§ 10 Föredrogs näringsutskottets betänkande nr 30 i anledning av propositionen 1973:36 angående godkännande av 1972 års internationella kakaoavtal.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 11 Anslag till forskningsråden inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde m. m.

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande nr 10 i anledning av propositionen 1973:1 i vad avser anslag för budgetåret 1973/74 till forskningsråden inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde m. m. jämte motioner.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2

Atomforskning

Kungl. Maj:t hade i propositionen 1973:1 bilaga 10 (utbildningsdepartementet) under punkten E 49 (s. 420—422) föreslagit riksdagen att till Atomforskning för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 24 360 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1973:170 av fru Anér (fp) och herr Molin (fp) vari hemställdes att riksdagen under anslaget Atomforskning anvisade ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 900 000 kronor förhöjt reservationsanslag av 25 260 000 kronor samt

1973:703 av fru Hambræus (c) och herr Fiskesjö (c) vari hemställdes att riksdagen beslutade

1. att till Atomforskning för budgetåret 1973/74 anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 900 000 kronor förhöjt reservationsanslag av 25 260 000 kronor,

2. att hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning beträffande inrättande av ett fristående institut för plasmafysik med fusionsforskning i enlighet med vad som anförts i motionen.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till propositionen 1973:1 och med avslag på motionerna 1973:170 och 1973:703, sistnämnda motion i denna del, till Atomforskning för budgetåret 1973/74 anvisade ett reservationsanslag av 24 360 000 kronor,

2. att riksdagen beträffande fristående institut skulle avslå motionen 1973:703 i denna del.

Fru ANÉR (fp):

Herr talman! Jag står här för att yrka bifall, inte till någon reservation, för det blev det ingen, utan till motionen 170 av mig själv och herr Molin om att reservationsanslaget Atomforskning skulle höjas med 900 000 kronor, detta i avsikt att få plats där för de medel som begärs till fusionsforskning vid tekniska högskolan. Jag yrkar därmed också bifall till motionen nr 703, mom. 1, av fru Hambraeus och herr Fiskesjö.

Bakgrunden till de här två motionerna, vilkas ändamål utskottet visserligen ställer sig välvilligt till men som det av ekonomiska skäl inte anser sig kunna bifalla, är givetvis det faktum att dagens energikällor inte kommer att räcka särskilt länge till och att vi måste se till att hitta nya. Det finns en hel del förslag till sådana, men fusionsforskningen är en, som vi i Sverige har kommit ganska långt mot att finna en teoretisk möjlighet till. Ännu är nämligen denna forskning på det stadiet, där väsentliga vetenskapliga problem först måste lösas, innan man kan börja göra experiment i större skala. För denna vetenskapliga forskning behövs inga jätteapparater och inga jätteanslag. Det skulle för närvarande räcka med de 900 000 kronor vi har föreslagit för att forskningen skulle kunna fortsätta i ungefär nuvarande omfattning.

Utän denna anslagshöjning – i förhållande alltså till departementschefens och utskottets förslag – räcker inte pengarna ens till personallöner åt redan anställda forskare och tekniker, utan man måste friställa dem. Detta skulle innebära en svår kapitalförstörelse, dels därför att existerande dyrbara anläggningar då står till ingen nytta, dels därför att man splittrar en väl utbildad och väl samarbetande grupp människor, där alla behövs för att det skall bli resultat.

Att således skrota ner en av de mest lovande forskningsgrenar och en av de mest framtidsdiga vi har verkar att vara synnerligen föga välbetänkt. Den svenska forskningens kvalitet på detta område är belagd genom att den har kunnat hålla sin ställning på internationella konferenser, i konkurrens med stormakterna och deras oerhört överlägsna tekniska och ekonomiska resurser. Sällan lär man ha kunnat räkna med så goda chanser till utdelning på ett så pass blygsamt forskningsanslag, som det jag och mina medmotionärer här yrkar på.

Fru HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Energipolitiken kommer att diskuteras om någon månad i denna kammare. Riksdagen går nu att besluta i en fråga som borde ha tagits upp i det sammanhanget, nämligen anslaget till fusionsenergiforskningen.

Finns det något alternativ till utbyggnaden av kärnkraftverk? Det är en fråga som blir central nu, när man börjar inse att riskerna med kärnkraft var större än man räknat med, när de energikällor som vi hittills litat till börjar sina och när enkla framskrivningar av dagens trender får oss att tro att behovet av energi ständigt ökar.

Sverige har, som fru Anér just påpekat, sedan länge en välkänd forskning rörande fusionsenergens utnyttjande till kraftproduktion, den s. k. vätekraften. Detta skulle kunna bli ett miljövänligt alternativ till atomkraften. Sverige kan här ge ett betydelsefullt bidrag till lösningen av problemen att tämja vätekraften därför att vi har framstående forskare som är engagerade i denna uppgift.

Hur mycket tänker nu staten satsa på denna forskning för nästa budgetår? Jo, 800 000 kronor!

Man finner inte ens begreppet fusionsenergiforskning i statsverkspropositionen. Man måste ha speciella informationer för att förstå att det är genom anslaget till statens råd för atomforskning som riksdagen ger pengar till fusionsforskningen. Det vore rimligt att denna viktiga forskning kunde bedrivas i ett särskilt institut och få en egen budgetpost i statsverkspropositionen, så att riksdagen kunde försäkra sig om ett tillräckligt anslag. Vi har föreslagit en utredning om detta i motionen 703, p. 2.

Nu är emellertid atomforskningsrådet mycket välvilligt inställt till fusionsforskningen. Men i år föreslår regeringen ett så knappt tilltaget anslag till rådet att både denna och annan viktig forskning äventyras. När riksdagen år 1971 beslöt att utöka Sveriges engagemang i den europeiska organisationen för kärnforskning, CERN, ett grundforskningsprojekt, var man medveten om att anslag till detta skulle tas ur atomforskningsrådets budget. Men man underströk att målsättningen vid den årliga budgetbehandlingen av atomforskningsrådets anslag borde vara att i största möjliga utsträckning eliminera försämrade ekonomiska villkor för inhemsk forskning.

Denna målsättning kan inte uppfyllas med det anslag som regeringen nu föreslår för nästa budgetår. Inte nog med att rådet skall bekosta CERN-projektet. Man får också ta över driftkostnaderna för forskningsrådets laboratorium i Studsvik, som förut bekostats av de medicinska och naturvetenskapliga forskningsråden. Eftersom alltså rådets åligganden utökats innebär den höjning av anslaget med knappt 2 miljoner kronor som regeringen föreslår att anslaget i realiteten sänks. Rådet tvingas att skära ned anslagen till redan pågående projekt. Eftersom vissa projekt redan hållits på sparlåga en längre tid och man där snålat in på materialkostnader så mycket som möjligt för att i det längsta undvika att avskeda folk, kommer denna ytterligare nedskärning sannolikt att medföra att man nu måste permittera personal.

Utskottet menar att det är "angeläget att den svenska fusionsforskningen ges ekonomiskt stöd i en utsträckning som medger att pågående, av sakkunniga prioriterade, forskningsprojekt kan bedrivas effektivt". Man hänvisar emellertid till det rådande budgetläget och överlåter en betydande del av finansieringen till andra. Riksdagen frånhänder sig alltså ansvaret för att denna forskning kan bedrivas på ett, i förhållande till sin möjliga framtida betydelse, tillräckligt effektivt sätt. Det förefaller klart att våra prioriteringar när det gäller forskning inte är genomtänkta.

I motionen 703 föreslår vi under punkten 1, i likhet med vad som föreslås i motionen 170 från folkpartirepresentanter, att ytterligare 900 000 kronor anslås till atomforskningsrådet.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen 703 punkterna 1 och 2.

Fru SUNDBERG (m):

Herr talman! Riksdagen behandlade för två år sedan frågan om Sveriges deltagande i det internationella storacceleratorprojektet i CERN. Ett noggrant utredningsarbete hade föregått förslaget, som utmynnade i att merkostnaderna för Sveriges deltagande i projektet skulle bestridas från anslaget till atomforskningsrådet.

Utbildningsutskottet gjorde vid sin behandling av frågan ett uttalande som delvis refererats av fru Hambræus. Vårt uttalande var att atomforskningsrådets anslag bör "prövas i sedvanlig ordning vid den årliga budgetbehandlingen och målsättningen härvid vara att i största möjliga utsträckning eliminera försämrade ekonomiska villkor för inhemsk forskning".

Föredragande statsrådet, som jag förutsätter har gjort denna prövning, anför i årets statsverksproposition: "För att undvika en alltför kraftig reduktion av medlen för övrig forskning beräknar jag, liksom för innevarande budgetår, ett särskilt belopp till rådet om 2 milj. kr."

Detta belopp skall emellertid ses som ett lån eftersom motsvarande avdrag kommer att göras från anslaget under budgetåren 1975/76–1978/79.

Att en viss reduktion av medlen för forskningsrådet skulle bli följderna av det nya åtagandet var alla medvetna om. Vid diskussionen framkom att man räknade med att denna reduktion skulle begränsas till ungefär penningvärdeförsämringen men att i övrigt summan skulle hålla sig något så när konstant.

Statsrådet Moberg uttalar i årets statsverksproposition att det av rådet beräknade ökade medelsbehovet för rådets andel av kostnaderna för ombyggnad av synkrocyclotronen i Uppsala ryms inom ramen för ökningen av anslaget, liksom kostnaderna för driften av forskningsrådets laboratorier i Studsvik. Jag förutsatte när jag läste igenom statsverkspropositionen att statsrådets uttalande var baserat på riksdagens målsättning att eliminera försämrade villkor för den inhemska forskningen.

Efter vad jag senare har erfarit kommer detta inte längre att vara möjligt. Kostnadsstegringen för deltagande i storacceleratorprojektet har ökat mer än vad som förutsattes och merkostnaderna för Gustaf Werner-cyclotronen och Studsvikslaboratoriet kommer att uppgå till ungefär 470 000 kronor, kanske ännu mera, och på intet sätt täckas av bortfallet av kostnaderna för tre tjänster vid atomforskningsrådet.

Vid riksdagsbehandlingen 1971 uttalade jag att risk fanns för en ytterligare försämring för atomforskningsrådet beroende på förändringar i växelkursen mellan svenska kronor och schweiziska francs. Statsrådet instämde då i denna förmodan. I dag kan vi konstatera att francens förändring från 1:25 till 1:38 svenska kronor medför en ytterligare belastning på rådet med mer än en halv miljon kronor.

Detta förstärker ytterligare min uppfattning att det inte längre kan bli tal om en "normal anslagsutveckling".

Utbildningsutskottet har vid sin behandling av anslaget haft att ta

Nr 62

Torsdagen den
5 april 1973

Atomforskning

ställning till motioner som bl. a. fru Anér här redogjort för och vari det framhålles att minskningen av disponibla medel skulle medföra att professor Lehnerts forskning kommer i farozonen. Bägge motionerna påpekar särskilt att riksbankens jubileumsfond icke kan väntas stödja fusionsforskningen fr. o. m. budgetåret 1974/75. Jag vill här påpeka att detta gäller budgetåret 1974/75 och att vi nu behandlar budgetåret 1973/74.

Utbildningsutskottet har icke kunnat tillstyrka förslaget om ökning av bidraget till atomforskningsrådet med 900 000 kronor för att ge rådet ökade möjligheter att stödja professor Lehnert. Men jag vill personligen understryka att utskottet har den uppfattningen att det är angeläget att den svenska fusionsforskningen får ekonomiskt stöd i en utsträckning som medger att av sakkunniga prioriterade forskningsprojekt kan bedrivas effektivt. Efter att ha lyssnat till fru Anér och fru Hambræus får jag väl ändå ha den förhoppningen att professor Lehnerts forskning, som hela utskottet bedömer vara så utomordentligt värdefull, av atomforskningsrådet kommer att prioriteras och inte bli den typ av forskning som man i första hand gör avkall på.

Vad jag finner särskilt allvarligt är emellertid att riksdagens uttalande om att begränsa verkningarna av vårt internationella åtagande i viss grad tycks åsidosättas på grund av olika omständigheter som jag här redogjort för.

Herr talman! Jag har velat redovisa mina synpunkter när det gäller detta anslag utan att därför mitt ställningstagande i utskottet sätts i fråga. Den hårda restriktivitet som utbildningsutskottet ålagt sig när det gäller beviljande av anslag har tyvärr drabbat även atomforskningsrådet. Jag finner det emellertid angeläget att göra påpekandet om riksdagens två år gamla uttalande angående anslaget till den inhemska atomforskningen och hoppas att statsrådet Moberg, som nu sitter här, beaktar detta riksdagens uttalande vid kommande års budgetbehandling. Det är angeläget att vi ledamöter i utskottet, när vi tar ställning till den ytterligt kortfattade redovisning som finns i statsverkspropositionen, kan räkna med att statsrådet följt det beslut som riksdagen tidigare har fattat.

Herr LEVIN (fp):

Herr talman! Jag ber att till understrykande av bl. a. fru Sundbergs inlägg få säga några få ord om CERN-II-projektet.

Då frågan om svensk anslutning till CERN-II-projektet var aktuell under åren 1970 och 1971 fick atomforskningsrådet av departementet det beskedet att merkostnaderna skulle bestridas inom ramen för det ordinarie anslaget och att man kunde räkna med en oförändrad, dvs. en cirka tioprocentig ökning per år av anslaget i kronor räknat. I fullt medvetande om att detta förhållande åtminstone under en övergångstid skulle leda till reellt sett minskade anslag till den nationella forskningen godtog rådet — man kan nog säga att det skedde under protester departementets ståndpunkt, och det berodde naturligtvis på det stora vetenskapliga värde och den internationella betydelse som man inom rådet tillmätte CERN-projektet. Utan att nu upprepa debatten vid 1971 års riksdagsbehandling kan det konstateras att riksdagen följde det på

departementets åsikter baserade majoritetsförslaget, som bl. a. innebar en rekommendation att finansieringsformerna skulle så utformas att den nationella forskningen ej blev lidande.

Då anslagsuppräknningen för budgetåret 1973/74 nu begränsats till knappt 2 miljoner kronor, har därmed de ursprungliga förutsättningarna rubbats, eftersom den enbart på CERN-II-projektet belöpande kostnadsökningen utgör 2,75 miljoner kronor. Det är då inte längre enbart det reella anslaget till nationell forskning utan också anslaget vid oförändrat penningvärde som reduceras. Påståendet att anslagen uppräknats för att kompensera rådets ökade åtaganden måste alltså vila på ett missförstånd.

Till detta kommer att valutakurserna, som fru Sundberg antydde, har ändrats sedan 1971, och de ändringarna har ur den i det här fallet aktuella synvinkeln varit negativa för de svenska forskarna. Därigenom har läget ytterligare skärpts. Risken för att permanenta skadeverkningar uppstår för den nationella forskningen är betydande, och jag är böjd att hålla med de forskare som anser att de uppoffringar som svenskarna obestridligen gjort för acceleratorprojektets förverkligande kan komma att visa sig meningslösa.

Det är illa gjort av statsmakterna att handla på detta sätt – och det är beklagligt att frågan, såvitt jag kan bedöma, inte tillräckligt uppmärksammats vid utskottsbehandlingen. Jag kan för dagen endast uttrycka förhoppningen att skadan kan och kommer att repareras redan nästa år.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Som har understrukits av flera andra deltagare i debatten fattades beslutet om deltagande i CERN vid 1971 års riksdag under den uttryckliga förutsättningen att man skulle eliminera de negativa verkningar för delar av den nationella forskningen som annars kunde uppstå inom ramen för utgående anslag. Det var ett av de starkaste skälen till att vår representant i utskottet kunde stödja utskottets skrivning i övrigt på dessa punkter. Till 1971 års utskottsbetänkande i denna sak finns nämligen fogat ett särskilt yttrande av herr Berndtson i Linköping, som mycket starkt ytterligare understryker vad som då sades av utskottet.

Av det föreliggande materialet framgår att de farhågor som redan i den offentliga debatten 1971 framfördes om konsekvenserna för den nationella forskningen – speciellt för fusionsforskningen, som i olyckliga fall skulle kunna tänkas bli berörd – kan befaras ha varit berättigade. Visserligen kan man inte för dagen exakt säga hur atomforskningsrådets fördelning av kommande anslag till enskilda projekt kommer att utfalla. I och för sig kan man naturligtvis också understryka att det när det gäller enskilda projekt givetvis inte i första hand är riksdagen som skall komma med anvisningar, om det finns instanser av typen forskningsrådet och liknande som har detta som sin speciella uppgift. Vi kommer dock inte ifrån att den anslagsfördelning som står på dagordningen har en mycket viktig allmän forskningspolitisk aspekt och självklart tilldrar sig riksdagens uppmärksamhet.

Jag skulle mot den här anförda bakgrunden vilja ställa ett par frågor till statsrådet Moberg, och jag vore tacksam om han kunde besvara dem.

Nr 62

Torsdagen den
5 april 1973

Atomforskning

1. Om följden av det som eventuellt här kommer att passera skulle bli en nedskärning av anslagen till projekt inom bl. a. den nationella fusionsforskningen, är detta enligt herr Mobergs mening från forskningspolitisk synpunkt en gynnsam och angelägen sak?

2. Om sådana konsekvenser inträffar, ligger de verkligen i linje med de förutsättningar som riksdagens beslut 1971 vilar på? Spelar regeringen här verkligen med riktiga premisser?

3. Är statsrådet Moberg beredd att kort deklarerera någonting om sin syn på fusionsforskningens plats och betydelse i svensk industripolitik på sikt?

Herr GUSTAFSSON i Barkarby (s):

Herr talman! Även om tiden inte har lidit så länge ännu, skall jag fatta mig kort därför att vi har en lång föredragningslista och det är att befara att även den här arbetsdagen blir ganska omfattande.

Till de representanter för motionärerna som har talat vill jag bara säga att ett enigt utskott, inklusive fru Sundberg, har skrivit att vi delar motionärernas uppfattning om fusionsforskningens värde och betydelse men att vi med hänsyn till budgetläget inte anser oss kunna tillstyrka ytterligare 900 000 kronor för ändamålet.

Vad som dessutom bör understrykas som viktigt i sammanhanget är att man följer den internationella utvecklingen, och det gör ju atomforskningsrådet genom en speciell kommitté för fusionsforskning, som bl. a. har denna bevaknings- och kontaktuppgift. Vi kan ju ha något att hämta ute i världen också på de här både vetenskapligt och tekniskt komplicerade områdena.

Det är i och för sig beklagligt att vi inte ansett oss kunna förorda en större medelstildelning till atomforskningsrådet, men rådet har härefter, när ramen nu fastläggs, givetvis möjligheter att göra vissa interna omprioriteringar. Enligt vad fru Hambræus sade är ju atomforskningsrådet mycket positivt till den här verksamheten, och då borde det ju inte vara så stor risk för det som fru Anér var inne på, nämligen att verksamheten helt skulle skrotas ner.

Till fru Hambræus vill jag säga när det gäller Studsvik att atomforskningsrådet har fått ett belopp motsvarande det som tidigare gavs till medicinska forskningsrådet och naturvetenskapliga forskningsrådet för dessa uppgifter.

Fru Hambræus påstår att utskottets prioriteringar inte är genomtänkta. Våra prioriteringar är kanske andra än fru Hambræus'. Men de egna prioriteringarna behöver inte alltid vara mer genomtänkta än andras. Det kan ju hända att den som har en annan uppfattning än fru Hambræus också har tänkt igenom saken, fastän prioriteringarna blivit annorlunda.

Slutligen vill jag bara säga att till fru Sundbergs inlägg har jag i det här sammanhanget ingen kommentar att göra.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan under punkten 2, Atomforskning.

Herr statsrådet MOBERG:

Herr talman! Eftersom jag har fått direkta frågor skall jag väl säga några ord på den här punkten.

Jag vill först stryka under vad herr Gustafsson i Barkarby nu sade: Riksdagens utbildningsutskott är enigt i den här frågan. Det finns inga delade meningar inom utskottet om ställningstagandet till regeringens förslag rörande atomforskningsrådet.

I vad gäller de tre frågor som herr Svensson i Malmö riktade till mig, så vill jag först säga att bedömningen av hur stort belopp fusionsforskningen skall få under nästa år görs av forskarna själva i rådet. Självklart kommer forskarna i rådet att beakta det uttalande som görs i utskottsbetänkandet. Där sägs klart ifrån att riksdagen, liksom regeringen, anser att Sverige bör ligga så långt framme som möjligt när det gäller fusionsforskningen.

Men vi skall ha klart för oss att den forskning det här gäller ännu så länge är en ren grundforskning. Ingen forskare i världen vet huruvida de många ansträngningar som görs runt om i världen någon gång leder till praktiska resultat. Därför är det, fru Hambraeus och herr Svensson i Malmö, något tidigt att koppla in denna forskningsfråga i en diskussion om vår energipolitik. Vi håller så gott vi kan kunskapsnivån uppe och flyttar fram positionerna undan för undan. Men det är ännu åtskilliga år till den dag då man kan föra in denna forsknings resultat i form av praktiskt realiserbara projekt i vår energipolitik. Jag kan upplysa kammaren om att inom den allra närmaste tiden kommer resonemang från svensk och europeisk sida att föras om ett ökat samarbete inom fusionsforskningen.

Slutligen: Jag kan inte se att det till följd av regeringens förslag till anslagsutveckling på något sätt skulle föreligga en skillnad mellan den situation som råder i dag och den som rådde 1971 i fråga om konsekvenserna för annan forskning som lyder under atområdet.

Fru HAMBRAEUS (c):

Herr talman! I fråga om all forskning gäller att man på förhand inte kan säga om den kommer att ge något resultat, men förmodligen kommer vi nästa månad att få höra att tekniken alltid kan lösa de problem som man ger sig in på att lösa. Det kommer då att gälla den slutliga lösningen på avfallshanteringsproblemet när det gäller att ta hand om det radioaktiva avfallet från kärnkraftverken. Inte heller här vet forskarna i dag, om det är möjligt att lösa detta problem, men regeringen är helt inriktad på att det skall kunna lösas och beviljar hur mycket bidrag som helst därtill. Fusionsforskningen skulle eventuellt kunna vara ett alternativ till kärnkraftverken, och det är egendomligt att man håller en så viktig forskning på sparlåga.

Herr LEVIN (fp):

Herr talman! Statsrådet Moberg sade inledningsvis att utskottet varit enigt. Jag vill därför upprepa mitt beklagande av att man uppenbarligen inom utskottet inte tillräckligt har observerat frågans vikt.

Det är i detta sammanhang meningslöst att tvista om vad departementet på sin tid har ställt i utsikt. Herr Moberg har sin mening, och flertalet svenska forskare har sin, och jag är benägen att anse forskarnas vara den mest plausibla. Under alla förhållanden står det klart att atområdets kostnader har stigit väsentligt för såväl CERN-projektet som för

forskningslaboratoriet i Studsvik men även för andra projekt. En del av dessa kostnadsökningar är att hänföra till lönebikostnader, andra till kursändringar för att ta några exempel. Resultatet blir att rådets anslag till svensk forskning sjunker under den nivå som vi hade anledning att räkna med vid riksdagsbehandlingen 1971. Det är detta förhållande jag har velat slå fast och som jag har reagerat mot.

Fru ANÉR (fp):

Herr talman! Efter vad vi hört i dag vill jag bara säga att den som i Sverige är ansvarig för forskningen inte verkar vara särskilt intresserad av grundforskning.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 170 av fru Anér och herr Molin samt motionen nr 703 av fru Hambræus och herr Fiskesjö i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Anér begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 10 punkten 2 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 170 av fru Anér och herr Molin samt motionen nr 703 av fru Hambræus och herr Fiskesjö i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Anér begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	203
Nej	—	88
Avstår	—	19

Herr Gustafsson i Byske (c) anmälde att han avsett att rösta ja men av misstag nedtryckt nej-knappen.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 703 av fru Hambræus och herr Fiskesjö i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Hambræus begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 10 punkten 2 mom. 2 röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 703 av fru Hambraeus och herr Fiskesjö i motsvarande del.

Nr 62

Torsdagen den
5 april 1973

*Institutet för social
forskning*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen.

Punkten 3

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 4

Institutet för social forskning

Kungl. Maj:t hade under punkten E 54 (s. 426--427) föreslagit riksdagen att till Institutet för social forskning för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 243 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1973:353 av herrar Olof Johansson i Stockholm (c) och Andersson i Nybro (c),

1973:457 av herr Helén m. fl. (fp) i vad avsåg hemställan att riksdagen skulle

1. till Institutet för social forskning för budgetåret 1973/74 anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 510 000 kronor förhöjt förslagsanslag av 1 753 000 kronor,

2. som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad som i motionen anförts angående välfärdsforskningen,

1973:701 av herr Fälldin m. fl. (c) vari hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om tillsättande av en parlamentarisk beredning under medverkan av kvalificerade forskare med uppgift att utarbeta ett system för kontinuerlig välfärdsforskning i vårt land samt

1973:713 av herr Möller m. fl. (fp) vari hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde att en parlamentarisk utredning tillsattes skyndsamt för att utreda hur ett system för framtida välfärdsbedömningar skulle utformas i Sverige, inte minst i fråga om behovet av regelbundet återkommande undersökningar.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionen 1973:353,

2. att riksdagen beträffande en särskild beredning m. m. för välfärdsforskning skulle avslå motionen 1973:457 i denna del samt motionerna 1973:701 och 1973:713,

3. att riksdagen med bifall till propositionen 1973:1 och med avslag

på motionen 1973:457 i denna del till Institutet för social forskning för budgetåret 1973/74 anvisade ett förslagsanslag av 1 243 000 kronor.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande en särskild beredning för välfärdsforskning av herrar Wikström (fp), Larsson i Staffanstorp (c), Richardson (fp), Nordstrandh (m), Elmstedt (c) och Johansson i Skärstad (c) samt fru Sundberg (m) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa,

att riksdagen som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna i anledning av motionerna 1973:457, 1973:701 och 1973:713 anfört,

2. beträffande medel för forsknings- och utvecklingsarbete av herrar Wikström (fp) och Richardson (fp) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av propositionen 1973:1 och med bifall till motionen 1973:457 i denna del till Institutet för social forskning för budgetåret 1973/74 anvisade ett förslagsanslag av 1 753 000 kronor.

Herr RICHARDSON (fp):

Herr talman! Det är självfallet en truism att påstå att kunskap om verkligheten är en första förutsättning för att kunna gripa in och förändra verkligheten. Det är likaså en truism att påstå att vår kunskap om verkligheten är ofullständig och bristfällig. Detta gäller inte minst frågor som rör sociala förhållanden. Dessa är ofta utomordentligt svåråtkomliga och svårgripbara. Inte minst arbetet inom låginkomstutredningen har visat detta. De mätmetoder som forskningen förfogar över är exempelvis bristfälliga. Det är därför angeläget att man söker utveckla metoder för mätning av de faktorer som ingår i vad vi betraktar som mänsklig välfärd, t. ex. sysselsättning, hälsa, kunskap, utbildning och ekonomi.

Vi vet vidare att förhållandena förändras snabbt i vårt samhälle och att gjorda undersökningar därför snabbt blir föråldrade. Detta motiverar också en ökad satsning på välfärdsforskning.

Ännu ett motiv för en sådan metodutveckling och en sådan forskning är nödvändigheten av att undersöka i vad mån de reformer som beslutas och genomförs – ofta med betydande ekonomiska satsningar – leder till de eftersträlvade resultaten. Reformmetodiken i vårt land karakteriseras ju av att statsmakternas beslut föregås av mycket grundliga utredningar och undersökningar men att uppföljningen ofta är bristfällig eller obefintlig. Det finns därför all anledning att skaffa instrument för uppföljningsstudier och att genomföra sådana.

Välfärdsforskning är ett relativt nytt begrepp. Det är därför inte särskilt märkligt att det är ett ganska oklart och mångtydigt begrepp. Det är därför nödvändigt att själva begreppet välfärd blir föremål för analys för att en verklighetsnära och relevant forskning om de samhällsförhållanden som den berör skall bli meningsfull. Det är angeläget att man ger begreppet en vid innebörd och inte begränsar det till enbart materiell standard.

Vi har från folkpartiets sida i anslutning till förslag i rapporten

Forskning om välfärden och dess fördelning i Sverige föreslagit att det inrättas en beredning för välfärdsforskning med representanter för statistiska centralbyrån, för institutet för social forskning, för forskning inom andra områden samt för de politiska partierna. Ett sådant organ skulle fungera som rådgivande organ när det gäller frågor rörande välfärds- och levnadsnivåforskning.

Utbildningsutskottets majoritet har inte tillstyrkt denna anordning. Vi anser det vara väsentligt att inte minst politikerna redan från början kommer in i den beslutsprocess som gäller forskningsprogram inom denna sektor. Detta är för övrigt en strävan som går igen i andra forskningspolitiska sammanhang.

Jag yrkar därför bifall till reservationen 1.

För att denna forskning skall komma i gång utan dröjsmål och för att den skall kunna bedrivas effektivt krävs ekonomiska resurser. Universitetskanslersämbetet har föreslagit att särskilda medel skall anvisas till institutet för social forskning för dessa uppgifter.

Från folkpartiets sida har vi menat att detta är nödvändigt. Denna forskning är nämligen ytterligt angelägen. Vi har därför i en partimotion krävt att anslaget skall höjas i enlighet med UKÄ:s framställning, dvs. med drygt 0,5 miljoner kronor. Utskottsmajoriteten har tyvärr gått på en kärvare linje.

Jag yrkar bifall till reservationen 2, som innebär att ett anslag beviljas med 1 753 000 kronor till institutet för social forskning.

Det kan, herr talman, i anslutning till den debatt som nyligen har förts beträffande anslag till fusionsforskning vara frestande att framföra några reflexioner beträffande anslagsbeviljningen i stort till forskning. Riksdagen har alldeles nyligen beviljat 62 miljoner kronor till naturvetenskapliga forskningsrådet. Vi har beviljat drygt 24 miljoner till atomforskning, 25 miljoner till europeiskt samarbete inom kärnforskning, 2,7 miljoner till forskningsinstitutet för atomfysik. Om man summerar detta så finner man att den samlade satsningen på atomforskning ändå rör sig om drygt 51 miljoner. Naturvetenskapliga forskningsrådet får 62 miljoner. Därtill kommer anslag till statens institut för teknisk utveckling. Bara forskningsråden under utbildningsdepartementet får således 113 miljoner.

Om man sammanställer detta med att samhällsvetenskapliga forskningsrådet får 12 miljoner och humanistiska forskningsrådet 10,8 miljoner, så finner man att den samhällsvetenskapliga eller humanistiska forskningen i vårt land inte har fått några stora bitar av den kaka som finns.

I går presenterade humanistiska forskningsrådet en undersökningsrapport som visar att den humanistiska forskningen i vårt land måste betraktas som svältfödd. Jag tycker det finns anledning att peka på detta förhållande i anslutning till detta lilla anslag som nu äskas till den sociala forskningen och den tidigare diskussionen om anslagen till atom- och fusionsforskning.

Herr JOHANSSON i Skärstad (c):

Herr talman! I utbildningsutskottets betänkande nr 10 behandlas flera motioner. I en av dessa, nr 701 av herr Fälldin m. fl., hemställs att

riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om tillsättande av en parlamentarisk beredning under medverkan av kvalificerade forskare med uppgift att utarbeta ett system för kontinuerlig välfärdsforskning i vårt land.

Ämnet vi behandlar är mycket intressant och viktigt. Även om utskottsmajoriteten har avstyrkt motionen kommer välfärdsforskningen att inta en mycket central plats när det gäller att utforma morgondagens samhälle. Jag vill återge några av de synpunkter som vi har anfört i vår motion då vi krävt en sådan beredning.

En strävan efter att skapa välfärd för människorna ingår som en beståndsdel i de flesta politiska överväganden och kan sägas karakterisera den politiska verksamheten på alla nivåer. Betraktat mot denna bakgrund är det förvånande att så litet gjorts hitintills för att utveckla instrument för att mäta välfärd och därigenom få ett bättre bedömningsunderlag innan förslag framställs och åtgärder beslutas och vidtas. Även instrumenten för att i efterhand utvärdera resultatet av vidtagna åtgärder i välfärdsskapande syfte är bristfälligt utvecklade.

En av orsakerna till att en förtroendeklyfta ibland uppstår mellan människor och dem som av dessa valts att besätta de olika samhällsuppdragen kan förmodas vara att de senare, som i allmänhet har att fatta besluten, gör detta på bristfälligt underlag i fråga om beslutens välfärdspolitiska konsekvenser. Detta beror på att välfärd i beslutsprocessen har kommit att bli ett begrepp i huvudsak knutet till det ekonomiska systemet och därför mätts och uttryckts i dess termer. Den enskilde däremot upplever välfärden som ett kvalitativt begrepp med begränsad anknytning till det ekonomiska systemet.

Vi kan finna exempel på detta från det regionalpolitiska området. Omflyttningen av människor har väglett av ekonomiska beräkningar, som understundom pekat på ökad välfärd för den enskilde medan vederbörande på grund av omätbara sociala och miljömässiga förändringar upplever omflyttningen som en välfärdsförsämring. Under den period i uppbyggnaden av vårt nuvarande samhälle då det främst gällde att övervinna en påtaglig materiell nöd kan det förmodas ha rått en större samstämmighet mellan nationalinkomstens tillväxt och människornas upplevelse av stigande välfärd. När den ekonomiska tillväxten därför kräver allt större insatser från de enskilda människorna, med den därav följande psykiska och fysiska förslitningen, upplevs inte på samma sätt något större samband mellan nationalinkomst och välfärd. Detsamma torde vara fallet åtminstone på lång sikt då tillväxten i ekonomin sker till priset av förstörd miljö och uttömmande av naturresurser.

Nationalinkomsten uppdelad i per capita-inkomst har också den allvarliga bristen att den ej förmår åskådliggöra inkomstens fördelning mellan olika grupper av människor. Många människor får aldrig del av den stigande välfärden, men vi saknar för närvarande statistik som till fullo förmår åskådliggöra detta.

Låginkomstutredningen tillsattes efter beslut av 1965 års riksdag och arbetade fram till den 1 oktober 1971 då den upplöstes. Därmed kunde endast en del av de synnerligen ambitiösa uppgifterna enligt direktiven från 1965 fullföljas. I ett slutbetänkande planerade utredningen att konstruera modeller för att förklara samhället från både individens och

myndigheternas synpunkt samt att analysera styrprocesserna bakom den sociala förändringen.

Av stort värde var emellertid det kartläggningsarbete som utredningen slutförde. Det skapade goda förutsättningar för en konkretiserad och mera realistisk jämlikhetsdebatt med direkt anknytning till den enskilda människans vardag, hennes hälsotillstånd, kostvanor, arbetsplatsförhållanden, faktiska arbetstider, hushållsarbete och dubbelarbete, bostadsförhållanden, uppväxtförhållanden och social rörlighet, möjligheter att påverka sitt eget liv, sysselsättning och arbetlöshet, inkomstutveckling osv.

Låginkomstutredningen har gett ett gott underlag för en seriös debatt om sociala och ekonomiska klyftor i dagens Sverige och eftertryckligt dementerat allt tal om att det endast återstår mindre detaljustyckningar för att det svenska välfärdssamhället skall vara färdigt. Inte minst gör utredningens material klart hur väsentliga prioriteringar inom reformverksamheten är i framtiden. Tyvärr minskar utredningsarbetets värde genom att det ej fick slutföras, när det gäller att i framtida reformer angripa orsaken bakom bristerna i samhället och inte endast symtomen.

Låginkomstutredningen har följts av en komplettering i form av ett förslag till vidareutveckling av arbetet Forskning om välfärden och dess fördelning i Sverige.

Inom statistiska centralbyrån pågår ett utvecklingsarbete med målsättningen att skapa ett system för periodiska levnadsnivåundersökningar. Inom det nyinrättade socialforskningsinstitutet pågår ett arbete för att utveckla detta forskningsområde.

För närvarande pågår således ett utvecklingsarbete på olika håll i vårt land. Detta arbete utföres dock inte under parlamentarisk medverkan.

Behovet av nära samverkan mellan politiker och forskare är speciellt stort på just detta område med tanke på den nära anknytning som bör finnas mellan kartläggning av situationen och förslag till åtgärder för att avhjälpa påvisade brister. Detta samband framhålles också i den rapport som den av inrikesdepartementet tillkallade sakkunnige avlämnat.

Vi vill mot bakgrund av vad som redovisats föreslå att en parlamentarisk beredning tillkallas för att utarbeta ett system för kontinuerlig välfärdsforskning i vårt land. En väsentlig uppgift blir att samordna det arbete som påbörjats inom SCB och institutet för social forskning. Vidare bör undersökas i vad mån arbetet inom olika universitets- och forskningsinstitutioner kan inordnas i ett sådant system.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen 1 vid punkten 4.

Herr GUSTAFSSON i Barkarby (s):

Herr talman! Vid punkten 4, Institutet för social forskning, finns två reservationer fogade. Den första är gemensam för de tre borgerliga partierna och rör en särskild beredning för välfärdsforskning.

Utskottet har stött sitt avslagsyrkande i det här avseendet på huvudsakligen tre ting. För det första finns det en rapport, Forskning om välfärden och dess fördelning i Sverige, som efter remiss bereds i inrikesdepartementet. För det andra har institutet för social forskning

nyligen startat, och dess personbesättning är ännu inte fulltalig. I själva verket kommer den siste av de professorer som har tillsatts att träda i funktion den 1 augusti 1973. För det tredje kan det erinras om utskottets betänkande nr 25 år 1972, där riksdagens möjligheter till debatt om forskningsinriktningen påvisas.

Det verkade på herr Richardson som om han inte skulle ha särskilt stor tilltro till kompetensen hos den styrelse som nu finns för institutet för social forskning, och det kanske kan vara värdefullt att erinna honom och kammaren om hur den styrelsen är komponerad. Där finns företrädare för riksförsäkringsverket, Landstingsförbundet, SAF, konjunkturinstitutet, Kommunförbundet, LO, AMS, socialstyrelsen, TCO och SACO. Jag tycker att den kompositionen av styrelsen för institutet för social forskning borde borga för att det är en kompetent församling som leder institutets verksamhet.

På tal om politiker i sådana här beredningar kanske man skall erinna om vad vi sade i utbildningsutskottets betänkande nr 6 år 1972: "Utskottet, som vill ta fasta på detta uttalande i propositionen, anser sig kunna utgå från att riksdagen när institutets verksamhet närmare planlagts får en redogörelse härför som ett underlag för en debatt om forskningens inriktning m. m." Politiker bör alltså på grundval av rapporter diskutera en eventuell fortsatt inriktning åt samma håll som tidigare eller en annan inriktning. I detta större sammanhang bör politiker komma in.

Det är fullt rimligt att inte föregripa en beredning som pågår genom ställningstagande i dag i riksdagen. Det är också rimligt att låta institutet för social forskning bli fulltaligt till sin personaluppsättning. Dessutom bör man nu låta den grupp av, enligt min mening, mycket kvalificerade forskare som knutits till institutet åtminstone få någon tid på sig att tillsammans planlägga verksamheten. Det är inte så alldeles lätta frågor som välfärdsforskningen sysslar med, om någon kanske tror det. Även om otåligheten är stor och önskan het att det skall komma fram forskningsresultat som underlag för politiskt beslutsfattande, får man väl ändå ge sig till tåls något. Det skall här omedelbart inflikas att de redan fungerande forskarna vid institutet för social forskning naturligtvis inte sitter och väntar på att en personalstyrka skall bli fulltalig utan självfallet arbetar med frågorna. Jag utgår från att reservanterna, liksom jag själv, inhämtat den kunskapen. Och då tycker jag att reservanternas krav här är ett uttryck för väl stor fläsighet.

Man kan för övrigt just i anslutning till reservationen om särskild beredning för välfärdsforskning, liksom också till förslag om ett permanent organ för välfärdsforskning knutet till riksdagen, ha anledning fråga sig om det egentligen är så klokt med dessa extra arrangemang. Får inte därmed just den här forskningssektorn en ställning som är unik i förhållande till andra forskningssektorer? Kan det inte i sin tur medföra att välfärdsforskningen, som vi nu talar om och som är mycket viktig, får förväntningar på sig, som inte är rimliga och som det blir svårt att leva upp till på kort tid? Slutligen kan man fråga sig varför just välfärdsforskarna skall ha en speciell position i vår politiska struktur och i våra politiska beslutsprocesser.

Ja, herr talman, det var mest frågor, men jag tycker det är berättigat att ställa dem och fundera över dem. Jag är nämligen för egen del inte lika tvärsäker som reservanter och motionärer på den här punkten.

Vad till sist beträffar reservationen 2 vid punkten 4, där folkpartiets representanter ensamma yrkar 510 000 kronor ytterligare i anslag till institutet för social forskning, menar utskottet att man inte när det gäller medelsanvisningen just nu bör höja den summa som Kungl. Maj:t föreslagit. Jag kan fatta mig kort och här hänvisa till vad utskottet anfört i fråga om den pågående beredningen.

Det tillägget kanske jag ändå skall göra att det i statsverkspropositionen, bilaga 9, finansdepartementet, under punkten B 2 Statistiska centralbyrån, finns förslag från departementschefen att en planerad provundersökning rörande välfärden eller Levnadsförhållandena i samhället skall utföras i vår, troligen i maj månad, och att medel, cirka 400 000 kronor, beräknas för utvärdering av undersökningen under kommande budgetår. Det finns också ett tillägg om att statistiska centralbyrån bör bedriva det arbetet i samråd med institutet för social forskning. Motionärerna och reservanterna borde enligt min mening vara tillfredsställda med detta.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan i betänkande nr 10 punkten 4.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr RICHARDSON (fp):

Herr talman! Jag tror inte att det föreligger några delade meningar mellan majoriteten inom utskottet och reservanterna beträffande det angelägna i den här forskningen eller om att det är viktigt att representanter för det allmänna, för samhället, på olika sätt kommer in. Skillnaden gäller närmast på vilket sätt det här inflytandet skall komma till stånd. Situationen är den att vi har institutet för social forskning i verksamhet och att vi har statistiska centralbyrån som är verksam med att skaffa information och kunskap om de frågor som det här gäller. Detta är ett faktum.

Vi anser att det är viktigt att redan nu, utan någon fördröjning, få en rådgivande beredning med den sammansättning som vi föreslagit. Herr Gustafsson i Barkarby menar att vi har en styrelse för institutet för social forskning med relativt bred sammansättning. Det är riktigt. Men vi har inte några representanter för de politiska partierna i den styrelsen. Vi tycker att det är viktigt att den här forskningen redan från början får en riktig inriktning. Det kan ju inte vara en bättre metod, anser vi, att i efterhand, sedan en viss tids erfarenhet vunnits, gå in och peka på vägar som vore riktigare. Vi vet att flera av de här forskningsprojekten är mångåriga – tre fyra år är ingen ovanlig tid.

Det är svårt att finna något forskningsområde som i så hög grad berör de samhällliga problemen och den politiska verkligheten. Jag vill gärna peka på det remissyttrande som LO avgav över en motion vid 1971 års riksdag angående just välfärdsforskning. LO ansåg att det var lämpligt att

det tilltänkta utrednings- och metodutvecklingsarbetet leddes av parlamentariker. Därigenom skulle en bättre anknytning ske till riksdagens behov av att kunna styra utformningen av underlaget för samhällsplaneringen, ansåg LO.

Det finns dessutom anledning att fästa uppmärksamheten vid den synpunkt som finns i den aktuella forskningsrapporten. Utredaren diskuterar vilka krav som skall ställas på denna forskning och på den forskningsorganisation som är den lämpliga och pekar på tre olika kriterier. Ett av dessa kriterier är förtroende för verksamheten, och utredaren säger att det är mycket angeläget att allmänheten får stort förtroende för verksamheten redan från början. En stor del av kunskapen skall ju samlas in genom intervjuundersökningar, och det är inte minst av den anledningen ytterligt angeläget att det finns ett förtroende hos politiska partier, hos myndigheter och hos allmänheten. Integritetsfrågorna är också väsentliga.

Det finns alltså, menar vi, skäl för att vi får en beredning med den föreslagna sammansättningen som rådgivande organ till forskningen redan från starten.

Herr JOHANSSON i Skärstad (c):

Herr talman! Jag skulle bara vilja tillägga att bl. a. den gröna vågen har visat att folk inte endast ser på ekonomiska tillgångar och förmåner utan fäster sig vid andra värden. Och det är ju viktigt att vi som politiker – ja, samhället i dess helhet – får reda på mer om vad det är för grundläggande orsaker bakom detta.

Herr GUSTAFSSON i Barkarby (s):

Herr talman! Till herr Richardson vill jag endast säga att det verkar som om han tror att det blir en riktig inriktning av den här verksamheten vid institutet för social forskning bara därför att man sätter dit politiker, parlamentariker. Jag drar den slutsatsen att herr Richardson på något sätt måste misstro den grupp av representanter som nu sitter i institutets styrelse och ledning och har att se på institutets verksamhet. Jag tycker det är litet förunderligt, för att nu uttrycka sig mildt, när jag läst upp listan över de organ och organisationer som är representerade i institutets styrelse.

Herr Richardson sade dessutom att allmänheten behöver ha ett stort förtroende för det här organet. Det är inte nödvändigt att jag läser upp listan igen, men där finns ju de tre stora löntagarorganisationerna LO, TCO och SACO liksom Arbetsgivareföreningen. Organisationssverige är alltså mycket väl företrätt i den här styrelsen, och det borde väl ändå, med de breda kontaktytor som dessa organisationer har mot folket, vara en garanti för att allmänheten får förtroende för verksamheten.

Sedan kan man alltid fråga sig hur långt man skall gå i sådana här sammanhang för att den breda allmänheten skall få förtroende i alla detaljer när det gäller sådana saker som intervjuundersökningar, som herr Richardson här tog upp. När man kommer ner på intervjuundersökningarnas detaljeringsnivå kan det väl hända att det blir besvärligt hur man än sammansätter styrelsen, men nog tycker jag att denna styrelse

och ledning bör ha allmänhetens förtroende, med den sammansättning som den har.

Slutligen vill jag upprepa – och jag tycker det är egendomligt att herr Richardson förbiser det – att när man vid behandlingen här i riksdagen får rapporten om institutets utveckling kan man ju se vad som har utträttats. Då kan man också ta ställning till hur man vill ha institutet inriktat. Det tycker jag borde vara en bra grund även för oppositionspolitiker att agera utifrån.

Herr RICHARDSON (fp):

Herr talman! Ja, herr Gustafsson i Barkarby, jag tror det finns bättre garantier för en riktig inriktning av välfärdsforskningen om det i det beredande organet finns representanter för de olika politiska partierna. Det är inte bara jag som tycker det, utan det gör också den enmansutredare i inrikesdepartementet som har skrivit denna forskningsrapport. Och det tycker också LO, enligt det remissyttrande som avlämnades 1971.

Herr Gustafsson i Barkarby glömmertid bort en viktig sak, nämligen att denna beredning är avsedd att vara ett samordningsorgan mellan institutet för social forskning, statistiska centralbyrån och representanter för den övriga forskningen vad gäller välfärds- och levnadsnivåundersökningar.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölles.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Wikström m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Richardson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 10 punkten 4 mom. 2 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Wikström m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Richardson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	158
Nej	–	151
Avstår	–	3

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herrar Wikström och Richardson, och förklarades

Hyggesplöjning

den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Richardson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 10 punkten 4 mom. 3 röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herrar Wikström och Richardson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Richardson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	258
Nej	–	52
Avstår	–	2

Punkten 5

Utskottets hemställan bifölls.

§ 12 Hyggesplöjning

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande nr 10 i anledning av motioner angående hyggesplöjning.

I detta betänkande hade behandlats motionerna

1973:502 av herr Nilsson i Agnäs m. fl. (m) vari hemställdes att riksdagen som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad i motionen anförts rörande hyggesplöjningarnas skadeverkningar på renbeteslanden,

1973:802 av herr Takman (vpk) vari föreslagits att riksdagen hos regeringen hemställde om utfärdande av sådana föreskrifter, att hyggesplöjning helt slopades i landet,

1973:1398 av herrar Johansson i Holmgården (c) och Carlsson i Vikmanshyttan (c) vari hemställdes att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t anhålla om förslag angående förbud mot s. k. hyggesplöjningar inom renskötselområdena samt

1973:1430 av herrar Sellgren (fp) och Stålhammar (fp) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde att föreskrifter utfärdades om förbud mot markberedning genom hyggesplöjning i avvaktan på att tillräcklig kunskap erhållits om metodernas förenlighet med ekologiska och miljömässiga krav och dess konsekvenser för rennäringen.

Utskottet hemställde

att riksdagen ansåg motionerna 1973:502, 1973:802, 1973:1398 och 1973:1430 besvarade med vad utskottet i betänkandet anförde.

Reservation hade avgivits av herr Takman (vpk) som ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av motionerna 1973:502, 1973:802, 1973:1398 och 1973:1430 hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om utfärdande av förbud mot hyggesplogning i renskötseområdena.

Nr 62

Torsdagen den
5 april 1973

Hyggesplöjning

Herr TAKMAN (vpk):

Herr talman! I min reservation har jag krävt förbud mot hyggesplogning i renskötseområdena, och jag har i korthet redogjort för de uppgifter jag haft om hyggesplogningen från skogsvårdssynpunkt. Med skogsvård menar man ju i dagligt tal alla åtgärder som kan främja virkesproduktionen. Att skogen också har betydelse i många andra hänseenden förefaller det närmast vara en oförskämndhet att dra in i diskussionen.

Om man nu väljer detta vanliga inskränkta betraktelsesätt och bortser från alla andra värden som skogen har, kan man tydligen påstå att hyggesplogningen har åtminstone *en* positiv verkan – en mycket god föryngringseffekt – om den används på lämplig mark. Nyplanterad skog växer där betydligt bättre de första åren. Men resultatet på längre sikt vet man inte mycket om, så långt jag har kunnat finna.

Jag tycker verkligen att situationen är olustig. Den är olustig inte minst därför att ingen, allra minst jag själv, vill stoppa en utveckling som kan vara positiv. Det är självklart att ingen motsätter sig dränering av sumpmarker, om det nu är detta som hyggesplogningen används för. Jag använder medvetet beteckningen plogning i stället för plöjning. Här förfar man ju ungefär som vid snöplogning: man skjuter undan humuslagret i stället för att vända torvorna som man gör vid plöjning.

Domänverket har enligt utskottsmajoritetens skrivning ett mycket starkt argument, nämligen att ett totalt förbud mot hyggesplogning skulle begränsa de produktiva skogsmarkerna så mycket att sysselsättningen i statens skogar skulle minskas med 200 à 300 årsarbetare. Jag tror det finns anledning att vara mycket kritisk till den uppgiften. Den avser troligen den tidpunkt långt i framtiden när skogen blivit mogen för avverkning. Det förutsätts också att resultatet av hyggesplogningen blir det avsedda och vidare att man inte tar med de negativa verkningarna i kalkylen. Dessa begränsar sig inte till renskötseområdena, där stora kalhyggen, hyggesbränningar, hyggesplogningar och giftbesprutning åstadkommit betydande inskränkningar i vinterbetesmarkerna. Men eftersom de negativa verkningarna för rennäringen varit de mest påtagliga, har jag i reservationen nöjt mig med att kräva förbud mot hyggesplogning där.

Jag nöjer mig med detta nu och yrkar bifall till reservationen.

Herr SELLGREN (fp):

Herr talman! I motionen 1430 har jag och herr Stålhammar fäst riksdagens uppmärksamhet på de olägenheter hyggesplogningen åsamkar rennäringen. Första gången aktualiserade jag frågan i en interpellationsdebatt med jordbruksministern den 21 november förra året. Jag kunde bl. a. genom brevcitat bevisa att hyggesplogning förekommit inom

vinterbetesområden för vissa fjällsamebyar. Statsrådet uttalade sig mycket klart för att markberedning inte får bedrivas så att den skadar rennäringen.

Eftersom hyggesplogningen bevisats medföra en radikal förändring av markförhållandena, nödgas man se mycket allvarligt på de följder som uppstår för andra intressenter än skogsnäringen inom berörda områden. Hyggesplogningen är i första hand aktuell på fuktiga marker med tjock råhumus. Dessa markområden räknas visserligen inte till de förstklassiga renbetesmarkerna, men kan i stället genom markberedningen ha gjorts oframkomliga för renarna. Metoden är också tillåten på torra marker med extremt svåra lokalklimatiska förhållanden, där hyggesplogning ur skogsbrukets synpunkt kan anses vara enda medlet att öka marktemperaturen och förbättra boniteten. Sådana områden är samtidigt vanliga vinterbetesmarker inom renskötseln.

Vare sig det rör sig om fuktiga marker eller om torra synes markberedning av det här slaget vara till förfång för rennäringen. Ännu har inga egentliga undersökningar gjorts angående vilken eventuell inverkan på renstammens minskning markberedning av det här slaget medfört. Men man kan inte utesluta att den haft en negativ inverkan. Det är under sådana förhållanden jag kommit till den slutsatsen att man inte kan vara nog restriktiv i det här avseendet intill dess att man utvecklat bättre anpassade metoder för markberedningen.

Enligt min bedömning har utskottet behandlat vår motion liksom övriga motioner i samma syfte mycket formellt. Utskottet bekräftar möjligheterna till prövning inför allmän domstol, även om utskottet synes föredra det samrådsförfarande som uppges förekomma i hithörande frågor. Avgörande för utskottets ställningstagande till motionerna synes vara att det vid beredningen framkommit att den mark som främst blir föremål för hyggesplogning inte sammanfaller med de områden som är av särskilt intresse som vinterbete för renar. Mot bakgrund av de uppgifter jag har till mitt förfogande framstår utskottets skrivning som en förenkling av de faktiska förhållandena.

För min uppfattning talar också vad som anförs i den reservation som är fogad till betänkandet. Den mening som företrädare för naturvårdsverket och lantbruksstyrelsen uttalat synes ha gjorts vid föredragning inför utskottet. Vad lantbruksstyrelsens talesman enligt reservationen anfört stämmer helt med vad jag har läst i en ännu inte publicerad uppsats av en forskare. En expert inom ett av våra större skogsbolag bekräftade också, vid ett samtal som vi haft, det helt olämpliga i att använda metoden med hyggesplogning på steniga marker. Förutom att sådana områden blir förfulade för all framtid blir de svåra eller kanske omöjliga att forcera för renarna samtidigt som betesförhållandena blir spolierade.

Herr talman! Jag vill med det anförda yrka bifall till den reservation som är fogad till jordbruksutskottets betänkande nr 10.

Herr MOSSBERGER (s):

Herr talman! I det här betänkandet från jordbruksutskottet har vi, såsom redan har antytt, haft fyra motioner att behandla, vilka alla tar

upp frågan om förbud mot hyggesplogningar. Som kammarens ledamöter kanske också uppmärksammat har praktiskt taget samtliga ledamöter i utskottet – alla så när som herr Takman – kunnat enas om det yttrande som föreligger i betänkandet.

Utskottet har i samband med behandlingen av motionerna kallat företrädare för domänverket, lantbruksstyrelsen, skogsstyrelsen, statens naturvårdsverk och Svenska samernas riksförbund, som var för sig har fått ge sina synpunkter på denna fråga. Sedan de framfört sina synpunkter har utskottsmajoriteten också enats om det föreliggande betänkandet. Det var endast samernas representant, advokat Gramér, som inte hade exakt samma mening, och det är på hans uppfattning som reservationen är grundad. Enligt vad företrädarna för domänverket och skogsstyrelsen anser är hyggesplogning en markberedningsmetod som på vissa marktyper är nödvändig, om återväxt skall erhållas inom rimlig tid efter en avverkning.

Den metoden kommer – som här kanske redan har nämnts – till användning i huvudsak på marker som är fuktiga och svårförygrade, där renlav i princip inte förekommer. Det är, som herr Takman nämnde också så, att om ett förbud mot hyggesplogning skulle beslutas, kan det komma att innebära att sysselsättningen i statens skogar minskas med 200–300 årsarbetare, samtidigt som förbudet kommer att begränsa de arealer där skogsbruk kan bedrivas.

Den erfarenhet man har i Sverige av denna metod för markberedning är, säger dessa representanter, god, även om det är en kort tid som denna metod har tillämpats. Det pågår ständigt forskning i olika former för markberedning inom skogsbruket; framför allt sker detta vid skogshögskolan. Hyggenas inverkan på renbetet utreds inom växtbiologiska institutionen vid Uppsala universitet.

Som herr Sellgren nämnde, upplyste jordbruksministern i ett interpellationssvar i höstas om att en arbetsgrupp har utrett verkningarna av kalhyggena, effekterna av olika former av markberedning osv. Resultatet från denna arbetsgrupp kommer möjligen att läggas fram under detta år eller i början på nästa år.

Utskottsmajoriteten anser inte att hyggesplogningen står i strid med rennäringslagen. Men är det så kan frågan, som här också har sagts, föras inför allmän domstol. Som utskottet framhåller bör tvistefrågor i sådana avseenden dock i första hand lösas i samförstånd mellan berörda parter och i samråd mellan representanter för samerna och skogsbruket. Den av lantbruksstyrelsen tillsatta arbetsgruppen bör också vara med vid sådana samråd. Utskottet förutsätter alltså att det samråd som redan finns kommer att utvecklas vidare.

Herr talman! Vid behandlingen av denna fråga har framkommit att den mark som synes vara aktuell för hyggesplogning i regel inte sammanfaller med de områden som är av särskild betydelse för vinterbete för renar. Det fick vi tämligen klart belägg för när vi i utskottet hörde företrädare för berörda parter, och vi har ingen anledning att ifrågasätta deras kompetens.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr TAKMAN (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag har redan tagit upp den där uppgiften om 200 à 300 årsarbetare som jag finner vara väldigt dubiös.

Herr Mossberger talade om vilka som var av annan mening inför utskottet. Det var inte bara Svenska samernas riksförbund utan också naturvårdsverket och lantbruksstyrelsen, som herr Sellgren nämnde. Naturvårdsverket betonade att de plogade områdena i stort sett går förlorade från rekreationssynpunkt, i varje fall för mycket lång tid framöver. Lantbruksstyrelsens talesman framhöll att i praktiskt taget hela renskötselområdet är vinterbetet styrande. Om vinterbetet skadas måste renstammen decimeras. Men även hyggesplogning i områden som inte utgör vinterbetesmarker äventyrar rennäringen. Det krävs att man har sammanhängande vinter- och sommarbetesområden. Man måste också ta hänsyn till alla ingrepp som gjorts tidigare. Om hyggesplogning sker utan samråd med samerna i området står den i klar strid mot rennäringslagen – det var den uppgift som vi fick av lantbruksstyrelsens talesman.

Det hör också till saken att vissa samebyar har drabbats särskilt hårt. Inom Gällivare revir t. ex. har 3 100 hektar plogats och 860 hektar har harvats, enligt uppgifter som vi har fått från Svenska samernas riksförbund. Av dessa marker är två tredjedelar vinterbetesmark.

Hyggesplogningen kan alltså ha mycket stor negativ betydelse för samerna. Den kan också ha mycket stor negativ betydelse från rekreationssynpunkt och från andra synpunkter, om man plogar områden som över huvud taget är användbara och inte är sumpmarker.

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Jag vill passa på detta tillfälle att dra en parallell mellan två markberedningsmetoder, nämligen hyggesbränningen och hyggesplöjningen, eftersom jag i mitt civila arbete sysslar med dessa saker.

Jag vill först slå fast att jag för min del föredrar hyggesplöjning framför den tidigare hyggesbränningen. Det var en tid modernt inom skogsbruket att bränna hyggena och därigenom förbereda marken för återväxtåtgärder genom sådd eller plantering. Den här metoden kritiserades mycket kraftigt av våra djurvänner – jägare m. fl. Detta skedde med all rätt med tanke på vår fauna. I regel utfördes hyggesbränningen på försommaren då luftfuktigheten var låg – marken var då torr liksom hyggesavfallet och annat ris. Bränningen gjorde då större effekt när det gällde att bryta ned det tjocka humustäcket. Härigenom skulle både frö och plantor kunna gro och växa bättre.

Då bränningen utfördes på försommaren förstördes fågelbon, och tusentals småfåglar och annan skogsfågel liksom harungar och andra smådjur fick sätta livet till. Det gjordes en hel del för att skydda djurlivet, men detta var inte tillräckligt.

Under regniga somrar gick det inte att bränna hyggena, och ibland fick hyggen sparas inte bara ett utan flera år. Därigenom försenades återväxtåtgärderna.

Nu har hyggesplöjningen blivit på modet som markberedningsåtgärd – det är ju markberedning det här är fråga om. Men även plöjningen har på en del håll gått till överdrift – det vill jag passa på att säga vid det här

tillfället. Jag tror emellertid att man till slut skall finna en modell som bättre passar såväl skogsnäringen och rennäringen som fritidsintressena m. m. Hyggesplöjningens fördel är att den kan utföras under hela året – den är inte beroende av väderleken. Den är även bättre för djurlivet. Plöjning förekommer framför allt där det finns tjocka humuslager. Det är väl riktigt att man tar bort det tjocka humuslagret för att därigenom förbereda marken för en snabbare förnyring.

Om man jämför temperaturen i humuslagret med temperaturen efter plöjningen i mineraljorden – det är den vi vill ha fram och plantera i – kan man finna skillnader på 8 grader. Vi förstår då hur svårt det måste vara för plantorna att växa i det tjocka humustäcket.

Det finns personer som helt förkastar hyggesplöjningen. Jag kan emellertid nämna ett exempel som visar att plöjningen, om den utförs riktigt, är till nytta för skogsvården. Vi hade satt ut plantor på ett ställe där vi hade hyggesplöjt och på ett ställe intill där det var oplöjt. Det var en väsentlig skillnad i tillväxten på dessa båda områden.

Man eftersträvar nu mindre plöjningsdjup än tidigare. Tidigare hade man 4–5 decimeters plöjningsdjup och kanske ännu djupare. Man skall nu försöka minska det djupet. Det sker på så sätt att man mäter djupet på humustäcket på hygget och modifierar plöjningsdjupet därefter. De diken som uppstår vid plöjningen kommer på det viset att ganska snart gro igen. Det finns redan bevis härpå. Sedan skall man naturligtvis inte i tid och otid plöja vilket hygge som helst. Jag tror det är riktigt att lämna de områden som det talas om, framför allt när det gäller renbetet.

Jag är inte emot kritik. Den tycker jag skall vara fri vid alla tillfällen. Vi vet att om kritik framförs vidtas också åtgärder. Men kritiken får inte bli ensidig på något område utan skall naturligtvis vara berättigad.

Jag är övertygad om, herr talman, att vi här som på många andra områden i samförstånd skall kunna lösa problemen. Framför allt tänker jag då på rennäringen. Men eftersom herr Mossberger har talat om att man är på väg att klara upp denna fråga, tycker jag att vi inte skall förhastna oss. Vi bör vänta. Därför har jag faktiskt inget annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr JOHANSSON i Holmgården (c):

Herr talman! Jag har tillsammans med herr Carlsson i Vikmanshyttan väckt en motion av ungefär samma art som dem vi tidigare talat om, vari vi yrkar på förbud mot hyggesplöjning inom renskötselområdena.

Vi skrev under denna motion dels med anledning av de uppgifter vi fått angående framfarten med hyggesplöjning på olika platser, dels därför att vi vid tidigare tillfällen sett att skogsvårdsåtgärder satts in, om vilkas verkningar man minsann inte haft någon större vetskap förrän efteråt. Då har det varit för sent. Vi tyckte följaktligen att det fanns all anledning att ta upp ett resonemang kring dessa frågor.

Att jag, när frågan behandlades i utskottet, inte anslöt mig till reservationen, trots att reservanten ändrade sitt yrkande så att det exakt överensstämde med yrkandet i vår motion, berodde inte på att utskottet, såsom herr Sellgren ville göra gällande, behandlade dessa motioner på ett formellt och slentrianmässigt sätt. Tvärtom ägnade vi ordentligt med tid

åt att sätta oss in i dessa frågor. Framför allt tillkallades representanter för samerna och representanter för dem som utfört skogsvårdsinsatserna på enskilda, domänverkets och bolagens skogar.

Vid dessa genomgångar, som jag tror var välbehövliga både för oss och för dem som sysslat med detta, kom man fram till att detta sätt att behandla skogsmark kan vara befogat på vissa områden. Mot den bakgrunden tyckte jag att det inte fanns någon anledning att avge någon reservation. Vi fick ett rätt entydigt besked från de olika representanterna om att de inte hade vare sig intresse av eller lust för att utföra hyggesplöjningar på de marker, beträffande vilka hyggesplöjning ifrågasatts i de väckta motionerna. Vi har väl anledning att avvakta utvecklingen. Skulle det bli hyggesplöjning inom renskötseområdena, vilket har skett i något enstaka fall, så finns det all anledning att komma tillbaka antingen från samernas sida i form av en rättegång eller också från vår sida i form av ytterligare initiativ i riksdagen.

Det finns anledning att peka på att den nya rennäringslag som antogs för ett eller två år sedan egentligen inte har hunnit börja fungera på det sätt som är avsett. När man kommer i gång med de ömsesidiga resonemang som det i ett sådant här fall finns behov av och när man inom de olika samebyarna fått ordning på den organisation som skall finnas enligt rennäringslagen, så tror jag att vi kan slippa ifrån sådana här misshälligheter.

Med detta som bakgrund ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SELLGREN (fp):

Herr talman! Jag har bara en enda invändning mot vad herr Johansson i Holmgården sade. Han nämnde att jag hade uttalat att utskottet behandlat frågan formellt och på ett slentrianmässigt sätt. Jag protesterar mot påståendet att jag skulle ha använt ordet slentrianmässigt. Det är stor skillnad mellan att frågan behandlats slentrianmässigt och att den är behandlad formellt.

Herr Johansson var inte främmande för att verkningarna i långa stycken kan vara okända när det gäller hyggesplöjning på de marker jag talade om. I en interpellationsdebatt med statsrådet i november förra året åberopade jag ett par forskare som är av samma mening. Jag har sedan fått bekräftelse på att de uppgifter jag då anförde var riktiga. Där sammanfaller herr Johanssons mening med min. Han har tydligen fått sådana uppgifter i samband med föredragningen i utskottet.

Vi är alltså helt eniga om att här finns det en hel del okända faktorer. Det är när vi tar ställning till frågorna som vi kommer till olika ståndpunkter. Jag har kommit fram till att det rör sig om så små områden att vi har råd att avvara dem till fördel för rennäringen som är så känslig i det här sammanhanget. Det är inte bara frågan om att ta bort renbetesområden utan också att göra vissa områden svårframkomliga för renarna. Som jag sade i mitt förra anförande har jag brevcitat som bekräftar att hyggesplöjning har förekommit inom renbetesområden för vissa fjällsamebyar.

Herr JOHANSSON i Holmgården (c):

Herr talman! Låt mig i sanningens namn säga några ord med anledning av vad som yttrats om de dåliga erfarenheterna och att man inte vet någonting om verkningarna. I Finland är den här metoden ändå prövad betydligt längre än i vårt land. På vissa marker har där uppnåtts positiva resultat. Det är detta jag har velat understryka.

Herr WIKNER (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan väl säga att förr utfördes bränning på de låglänta och torra områdena, och det var absolut förkastligt. Nu har det på vissa ställen utförts plöjning på sådana områden, men man har gått ifrån också detta. Jag vet inte om den plöjningen gjordes som prov eller om det var ett missgrepp, men nu har man lämnat dessa marker. Framför allt är det tjocka humusmarker som skall bli föremål för hyggesplöjning, och det är nog rätt och riktigt. Missgrepp kan alla göra, och det har gjorts missgrepp, men de skall väl kunna rättas till.

Herr SELLGREN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara anmäla att jag inte på något vis är övertygad om att man kan jämföra svenska och finska förhållanden med varandra. Här rör det sig framför allt om skilda höjdnivåer, vilka betyder mycket i detta sammanhang.

Herr CARLSSON i Vikmunshyttan (c):

Herr talman! Jag har begärt ordet i denna fråga för att kommentera ett par punkter.

Beträffande hyggesplöjningar vill jag först säga att dessa tyvärr inte sker på rätt sätt alla gånger. Efter anmodan av jaktvårdsinnehavare och invånare i Särna inom Älvdalens nya storkommun hade jag i höstas tillfälle att bese områden, där domänverket hade gått fram över mycket stora ytor med just den här formen av plöjning. Det "månlandskap" som man där faktiskt hade skapat gjorde ett beklämmande intryck. Detta kunde inte vara tilltalande vare sig för människor eller djur.

Genom den insats som gjorts i ett försök att ändra naturen för att främja skogsbruket fruktar jag att man riskerar åstadkomma skador, om vilka vi i dag vet ganska litet. Här är det inte minst fråga om erosionsskador i samband med snabb snösmältning osv.

Efter att ha upplevt detta frågar man sig, om det kan vara en riktig metod att gå fram på sätt som skett. I det här fallet rörde det sig dock om några hundra hektar.

Jag kan instämma med herr Wikner, när han säger att det är möjligt att denna metod är gångbar, om den utförs riktigt. Men när så icke har skett efterlämnar det skrämmande spår i naturen. Jag har sett områden där denna plöjning utförts och där man åstadkommit ett stenlandskap efteråt. På torra, stenbundna marker blir stenen kvar i ytan, under det att grus och mjälalager delvis rinner bort. Efter en sådan insats kan man fråga sig om tillvägagångssättet varit det rätta.

Jag vill på denna punkt göra en allmän reflexion. Om man skall använda ett sådant markberedningssystem som plöjning, måste detta ske

med omdöme, omtanke och med vaksamhet över de förutsättningar, som finns på de marker man ämnar gå in.

Jordbruksutskottet säger, att den motion herr Johansson i Holmgården och jag väckt tillsammans har lett till, att man har haft överläggningar med berörda parter. Man uttrycker förhoppningar om samförstånd i den här frågan, inte minst när det gäller samerna och möjligheterna för dem att utnyttja sina vinterbetesmarker. När domänverket bedriver sitt skogsbruk och går fram med sina avverkningar, glömmer man lätt den lilla minoriteten som samerna utgör. Det blir lätt den bedömningen att det inte har så stor betydelse, om man vidtager den ena eller andra åtgärden när det gäller renskötseln.

Jag har deltagit i några landsmöten med samerna. En av de stora frågor, som kommit igen år efter år, är hur den moderna skogsvården med sina kalhyggen kommer i konflikt med rennäringen på många sätt, inte minst när man kommer ner till vinterbeteslandet. Där har man haft renhjorden samlad i ett skogsbestånd. När man finner att det tidigare skogsbeståndet ersatts av ett kalhygge, uppstår genast bekymmer för att kunna hålla ihop renhjorden. Går man sedan fram med ytterligare insatser, uppstår än större svårigheter och problem för rennäringen. Jag har, herr talman, en känsla av att den lilla gruppen har mycket svårt för att kunna hävda sina intressen i dessa sammanhang. Renägarna, samerna, är medvetna om denna situation och medvetna om att man måste finna vägar till ett samarbete, och de är positiva till det samarbetet.

Den reservation som herr Takman har anmält här står icke i motsatsförhållande till jordbruksutskottets majoritet, enär den mycket starkt stryker under behovet som finns att hävda den lilla gruppens möjligheter till utkomst och till att få sin ställning beaktad.

Från dessa utgångspunkter, herr talman, menar jag att ett bifall till herr Takmans reservation ytterligare stryker under det angelägna i att man får ett samarbete där också samerna har en möjlighet att göra sig hörda.

Jag ansluter mig alltså, herr talman, till reservationen.

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Herr Carlsson i Vikmanshyttan säger att hyggesplöjningen inte sker på rätt sätt alla gånger. Det har jag också intygat och inte bara då det gäller den här saken, utan på alla andra områden.

Sedan nämnde han att han är rädd för erosionssskador på grund av snösmältning.

Man plöjer inte i lutningens riktning utan vinkelrätt emot lutningen. På det viset kan man förhindra de erosionssskador som herr Carlsson i Vikmanshyttan åberopar, kanske inte helt, men man stoppar upp vattnet så att det hinner sjunka ned, om man plöjer på detta sätt – annars har man gjort en felaktig hyggesplöjning. En plöjning i lutningens riktning kan tillämpas någon gång när man har försumpningar och inte alltför branta sluttningar. Då är det samtidigt till för att dränera, men det är undantagsfall.

Herr MOSSBERGER (s):

Herr talman! Jag vet inte var de herrar som nu vill hjälpa till att företräda reservationen har fått sina uppgifter ifrån. Som jag nyss sade har vi i utskottet haft företrädare från samtliga parter, och all vederbörlig hänsyn har tagits till de synpunkter som de förde fram. Om det nu är så att herr Takmans reservation understryker vad utskottet har anfört må det ju vara så hänt, men då är det väl ganska onödigt med en reservation.

Den markberedning som nu pågår och har pågått en liten tid är ganska ny, och det är klart att misstag kanske har kunnat begås. Enligt vad domänstyrelsen och skogsstyrelsen sagt vid uppvaktning hos oss gäller det i huvudsak marker som är förumpade och som man måste göra någonting åt i markberedningshänseende för att få en återväxt på dem. Det är ju i princip inte meningen att detta skall ske på någon mark som är för renbete. Det kan hända att det ligger en liten renbetesremsa emellan två sådana här områden, som behöver markberedas, och på så sätt har den kommit med i plogningen. I annat fall är detta inte meningen. Samråd skall ske emellan parterna, detta är klart sagt. Därför finner vi att utskottsbehandlingen är fullt riktig.

Jag yrkar fortfarande bifall till utskottets förslag.

Herr CARLSSON i Vikmanshyttan (c):

Herr talman! Bara ett par ord till herr Wikner. Ur teoretisk synpunkt har herr Wikner helt rätt. Tyvärr stämmer inte alltid teori och verklighet. Det är den situationen vi har: det finns de risker som jag har nämnt om.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation av herr Takman, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Takman begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 10 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Takman.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Takman begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	257
Nej	–	37
Avstår	–	10

§ 13 Föredrogs jordbruksutskottets betänkande nr 11 i anledning av motion angående den högmekaniserade avverkningen av skog.

Utskottets hemställan bifölls.

Torsdagen den
5 april 1973

*Åtgärder mot vissa
luftföroreningar*

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande nr 12 i anledning av motioner angående åtgärder mot vissa luftföroreningar.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1973:336 av herr Strömberg m. fl. (fp) vari hemställt att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde 1. att förberedelser vidtogs för en skärpning av avgasreningsnormerna för motorfordon fr. o. m. 1977 års modeller i huvudsaklig anslutning till de normer som skulle komma att gälla i USA fr. o. m. 1976 års bilmodeller, 2. att en utredning gjordes av förutsättningarna för utnyttjande av gas som motorbränsle, 3. att utvecklingsarbetet på nya motortyper, t. ex. elmotorer och hybridmotorer, intensifierades samt 4. att ytterligare åtgärder vidtogs i syfte att stimulera en trafikplanering som tog större hänsyn till miljörisiker i form av avgasutsläpp m. m. samt

1973:1445 av herr Åsling (c) och fru Söder (c).

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle

1. lämna motionen 1973:336 utan åtgärd,
2. lämna motionen 1973:1445 utan åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar Hansson i Skegrie (c), Hedin (m) och Jonasson (c), fru Anér (fp) samt herrar Larsson i Borrby (c), Berndtsson i Bokenäs (fp) och Leuchovius (m) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1973:336 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört angående avgasreningsnormer för bilar, utnyttjande av gas som motorbränsle, utvecklingsarbete på nya motortyper samt åtgärder för trafikplanering.

Herr STRÖMBERG (fp):

Herr talman! Under en samlad rubrik, som kunde sammanfattas med ordet luftvård, behandlas avgasreningsnormer för bilar, gas som motorbränsle, utvecklingsarbete på nya motortyper och trafikplanering – skilda företeelser som dock har det gemensamt att de rymms inom trafikområdet. Kanske kan det sägas att jordbruksutskottets betänkande handlar om bilen som miljöproblem.

I dag ser vi från miljösynpunkt med viss kritik på bilen. Vi har inte lyckats anpassa den till oss människor och vår miljö. Bilen fäste vi en gång stora förhoppningar vid – den skulle ge oss en bättre framtid. Nu ser vi ibland kritiskt på den och de följdverkningar den har. Men felet är vårt. Vi har varken styrt tekniken i rätt riktning eller tillräckligt hårt.

Reservationen och motionen visar på några vägar för att tillvarata det positiva hos bilen och minska eller på längre sikt söka eliminera de negativa faktorerna.

Tveksamt och sent har olika myndigheter, både statliga och kommunala, insett farorna men också möjligheterna att driva utvecklingen in på andra, bättre och miljövänligare banor.

I många avseenden ligger vi långt efter andra länder. Bilar drivna med annat bränsle än bensin eller dieselolja rullar i många länder. I Danmark finns 15 000 gasdrivna bilar, i Japan över 300 000. Eldrivna fordon förekommer i många länder. Bilar drivna med gas eller elektricitet lämnar inte ifrån sig olika slag av kväveoxider.

Ett annat sätt att komma åt avgaserna är att påskynda utvecklingen av nya motorer. Sådant arbete pågår i många länder. I vårt land sker — sedan Tjorvenprojektet gick över styr — endast ett mindre arbete på främst stirlingsmotorn och gasturbinmotorn. Vi anser att detta utvecklingsarbete måste intensificeras.

USA, bilens hemland, har infört skärpta regler för utsläpp av bilavgaser. Nu har också vi beslutat om sådana normer. Men vi ligger långt efter USA. Det finns egentligen inga skäl att Sverige skall släpa efter. De företag som vill sälja sina bilar på den amerikanska marknaden måste ta fram bilar som motsvarar USA:s krav. Varför inte ställa de kraven i Sverige? Våra luftföreningar är i stort sett lika svåra som USA:s. Här är en viktig miljöfråga som regeringen förhålat.

De människor som främst drabbas av luftföroreningar från motorfordon är de som bor i storstäderna. Ett sätt att angripa det problemet är en bättre trafikplanering. Visserligen rör vi oss då inom områden där vi snuddar vid kommunernas planmonopol, men den ökade stadsbilismen är ett hot mot hälsa och miljö. Den situationen motiverar ytterligare åtgärder.

Bilen kommer vi att få behålla. Den innebär mycket positivt. Bilens negativa verkningar skall vi göra oss av med. Men då fordras det att vi på alla tänkbara sätt söker styra bilens tekniska utveckling mot ur miljösynpunkt bättre lösningar.

Motionen 336 och reservationen visar en sådan viljeinriktning.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr Hedin (m).

Herr MOSSBERGER (s):

Herr talman! Som redan sagts har det vid jordbruksutskottets betänkande nr 12 fogats en reservation, som i huvudsak ansluter till motionen 336 från folkpartiet om åtgärder mot luftföroreningar från motorfordon. I den motion som reservanterna anslutit sig till finns flera yrkanden. Motionärerna vill bl. a. ha en utredning om förutsättningarna för utnyttjande av gas som motorbränsle. De vill att utvecklingsarbetet på nya motortyper, t. ex. elmotorer och hybridmotorer, skall intensifieras och vidare att ytterligare åtgärder vidtas för att stimulera en trafikplanering, som tar större hänsyn till miljörisker i form av avgasutsläpp m. m.

Vad först gäller frågan om avgasreningsnormerna vill utskottsmajoriteten erinra om att motsvarande spörsmål vid flera tillfällen har prövats av riksdagen, senast under fjolåret.

Avgasreglerna skärptes för personbilar i oktober 1972. Dessa regler gäller fr. o. m. 1976 års bilmodeller och beräknas minska avgasutsläppen med ca 65 procent för koloxid, ca 70 procent för kolväten och ca 45 procent för kväveoxider.

Torsdagen den
5 april 1973

*Åtgärder mot vissa
luftföroreningar*

Den arbetsgrupp som funnits inom kommunikationsdepartementet har arbetat med förslag till etappvis skärpta regler. Dessa regler anslöt sig till normer som antagits i USA, men de ansågs då inte lämpligen kunna införas i Sverige enligt det tidschema som gällde för USA.

Problemet med avgasrening är i hög grad av internationell art. Från svensk sida görs också försök att lösa frågan i samarbete med andra västeuropeiska stater. Där har förevarit långt gående överläggningar, men tyvärr gav de inte någon gemensam lösning. Sverige vidtog därför egna åtgärder för att minska föroreningarna från bilar, men frågan är om man kan komma mycket längre utan att avvakta det internationella arbetet.

Den här frågan följs noga av bl. a. naturvårdsverket, som har lagt fram ett förslag till kontrollsysteem för övervakning av gällande regler, så att de verkligen följs. Förslaget är för närvarande under remissbehandling.

Frågan om förutsättningarna att använda gas som motorbränsle behandlades av den s. k. bilavgasgruppen. Den ansåg att gas inte i någon större utsträckning skulle kunna användas. Det återstår ännu bl. a. tekniska problem innan den frågan är löst, och dessutom är gasförsörjningen åtminstone tills vidare osäker. Gruppen bedömde också kostnaderna som alltför stora i förhållande till en bibehållen bensindrift.

Även frågan om utvecklingsarbetet på nya motortyper har behandlats av den s. k. bilavgasgruppen. Där pågår ett ständigt utvecklingsarbete inom bilindustrin, framför allt för att få fram tekniska lösningar som är gynnsamma för miljön.

Staten tillskjuter också för närvarande rätt stora belopp i utvecklingsarbetet på s. k. stirlingmotorer. Detta utvecklingsarbete sker i samarbete med Kockums, förenade fabriksverken och Husqvarna.

Även beträffande elbilar sker ett visst utvecklingsarbete genom Vattenfall och AGA-Tudor. Här kan man väl våga säga, att om vi vill acceptera en prestandaminskning så är det kanske redan nu tekniskt möjligt att använda elbilar.

Vad till sist gäller trafikplaneringen så faller den under planverkets ordinarie planeringsarbete. En del enskilda kommuner har redan gjort vissa insatser i det syfte som motionärerna och reservanterna har angett. Detta kan vi titta närmare på både här i Stockholm och i Göteborg.

Planverket utarbetar anvisningar för trafikplanering, varvid bl. a. miljöaspekterna skall beaktas. Svenska vägföreningen har helt nyligen avgivit en rapport om en undersökning som gjorts rörande trafiksaneringen i tätorter. En särskild kommitté har också tillkallats för utredning om kollektiv trafik i tätorter.

De problem som har tagits upp i motionen och reservationen är således redan under uppmärksamhet. Då även övriga spörsmål har tagits i beaktande, har utskottsmajoriteten ansett att reservationen därmed inte bör föranleda någon åtgärd. Jag yrkar därför bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Hansson i Skegrie m. fl., och förklarades den förra

propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Strömberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 12 punkten 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Hansson i Skegrie m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Strömberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	156
Nej	—	149
Avstår	—	1

Punkten 2

Utskottets hemställan bifölls.

§ 15 Åtgärder mot buller

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande nr 13 i anledning av motioner om åtgärder mot buller.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1973:213 av herr Strömberg m. fl. (fp) vari hemstälts att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde att provisoriska bullernormer infördes i syfte att begränsa bullret från byggarbetsplatser i enlighet med vad i motionen anförts,

1973:512 av herr Wååg m. fl. (s) samt

1973:1424 av fröken Pehrsson m. fl. (c) vari hemstälts att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning och förslag till åtgärder för att begränsa förekomsten av bullerstörningar i enlighet med vad i motionen anförts.

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle

1. lämna motionen 1973:512 utan åtgärd,
2. lämna motionerna 1973:213 och 1973:1424 utan åtgärd.

Reservation hade avgivits av fru Anér (fp) samt herrar Larsson i Borrby (c) och Strömberg (fp) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:213 och i anledning av motionen 1973:1424 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförde om normer för buller från byggarbetsplatser.

Herr STRÖMBERG (fp):

Herr talman! Att sova ostört är en lyx i storstaden.

Så drastiskt tecknade Dagens Nyheter för drygt en månad sedan

Nr 62

Torsdagen den
5 april 1973

Åtgärder mot
buller

Torsdagen den
5 april 1973

Åtgärder mot
buller

situationen i Stockholm. En mycket stor grupp människor, främst de som bor i tätorterna, störs av buller. Relativt få klagar. I Stockholm får hälsovårdsnämnden endast mellan 500 och 600 klagomål på ett år. Folk tiger och lider. Lider gör man verkligen. Många undersökningar från olika länder pekar mot sådana resultat.

Allvarligast är kanske trafikbullret. Tung trafik som bullrar dygnet runt är mer irriterande och mer farlig än individen ofta själv upplever den. I en folkpartimotion som handlar om åtgärder mot buller har vi avstått från några yrkanden när det gäller trafikbuller. Vi hoppas i stället på konkreta förslag från trafikbullenutredningen, och vi förväntar oss att utredningen kommer fram i år.

Vi har i stället koncentrerat oss kring bullret från byggarbetsplatser. Här finns två grupper som är särskilt utsatta: dels byggnadsarbetarna som ofta tvingas arbeta nära bullret under långa arbetspass, dels de som bor runt omkring arbetsplatsen. Arbetsmiljöutredningen berör självfallet byggnadsarbetarnas förhållanden, men i övrigt är inte detta bullerproblem täckt av någon utredning.

Det är ibland långt mellan vision och verklighet. I somras hade vi FN:s miljökonferens i Stockholm. På svenskt förslag – märk *svenskt* förslag, dvs. den svenska regeringen stod bakom förslaget – antogs en resolution om internationella normer för bulleremissioner från vägfordon och arbetsredskap. Nu föreslår vi motionärer att provisoriska bullernormer skall införas för att begränsa bullret från byggarbetsplatser. Förslag till sådana normer finns i en rapport från byggforskningen, *Byggbuller* som samhällsproblem. Men vad händer? Jo, utskottsmajoriteten går emot förslaget. Man kan alltså anta en resolution i högtidliga sammanhang, men föra ut den i verkligheten vill man inte vara med om. Hur långt kan det bli mellan vision och verklighet?

Redan 1971 uttalade sig riksdagen för en samlad prövning av hela bullerproblematiken. Någon sådan har vi ännu inte fått. Uppenbarligen är regeringen ointresserad.

Det finns i dag tekniska möjligheter att begränsa bullret från byggarbetsplatser. Riksdagen har då all anledning att begära de i motionen föreslagna åtgärderna.

Buller är farligt. Buller måste bekämpas. Därför yrkar jag bifall till reservationen.

Herr PERSSON i Skänninge (s):

Herr talman! Det pågår två utredningar på bullerområdet – trafikbullenutredningen och arbetsmiljöutredningen. Båda har för avsikt att lägga fram sina betänkanden under innevarande år, och man får då ett samlat material när det gäller att bedöma de frågor motionärerna fört fram. Utskottet har på grund härav inte velat vidta några åtgärder, och med hänvisning till den motivering som utskottet anfört och det stora antalet ärenden på dagordningen, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av fru Anér m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Strömberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 13 punkten 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av fru Anér m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Strömberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	198
Nej	—	87
Avstår	—	6

§ 16 Förstatligande av viss byggnadsmaterialindustri

Föredrogs näringsutskottets betänkande nr 21 i anledning av motion om förstatligande av viss byggnadsmaterialindustri.

I detta betänkande hade behandlats motionen 1973:819 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari yrkats att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t hemställa om förslag syftande till förstatligande av AB Cementa och AB Gullhögens bruk samt den del av lättbetongproduktionen som inte bedrevs inom dessa bolag.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1973:819.

Reservation hade avgivits av herr Hallgren (vpk) som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:819 hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om förslag syftande till förstatligande av AB Cementa och AB Gullhögens bruk samt den del av lättbetongproduktionen som inte bedrevs inom dessa bolag.

Herr OLSSON i Stockholm (vpk):

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna har under en följd av år väckt motioner som syftat till ett förstatligande av vissa delar av byggnadsmaterialindustrin. Det har främst gällt den tunga sektorn, cement, lättbetong och tegel, som måste anses utgöra den strategiska basen för byggandet. Av de uppräknade materialen behärskas cement och

Torsdagen den
5 april 1973

*Förstatligande av
viss byggnadsmate-
rialindustri*

lättbetong helt av två kapitalgrupper, som har delat upp marknaden sinsemellan. Beträffande tegelindustrin är bilden något mer splittrad, och där görs även kooperativa insatser som måste anses ha en viss prissänkande inverkan.

I tidigare motioner har vi pekat på den dominerande ställning som byggnadsmaterialindustrin intar i samhällsekonomin. Vi har ansett att det är ett vitalt intresse för folket och hyresbetalarna att bryta denna industrisektor ur storfinansens intressesfär. Vi har också visat på att det inte finns någon priskonkurrens mellan olika tillverkare av cement och lättbetong.

En översikt som statens pris- och kartellnämnd har gjort 1970 visar med all önskvärd tydlighet sanningshalten i det påståendet. Två stora koncerner, Cementa och Gullhögens bruk, bestämmer efter marknadsuppdelning och utan inbördes priskonkurrens vad viktiga basmaterial skall kosta. Allra tydligast har det kommit till uttryck beträffande standardiserade produkter som cement och lättbetong. Hyresbetalarna har bittert fått erfara följderna av detta duopol. Man kan också utläsa det på cementprisets utveckling. Tidigare var det en måttlig takt i prisstegringarna, men från januari 1969 till november 1971 steg priserna med 22,4 procent. Det skall beaktas att cement är en råprocessvara som framställs i högautomatiserade anläggningar. Lönekostnadsökningar kan endast marginellt påverka cementpriset.

Man frågar sig var den kontroll finns som det talas om i näringsutskottets betänkande. Där sägs att det görs en kontinuerlig kontroll av representanter för finans-, handels-, inrikes-, civil- och industridepartementen, som bevakar prisutvecklingen. Men under den här tidsperioden sades ingenting.

En långt driven teknisk rationaliseringsprocess har inte lett till att byggnadsmaterialens andel av de totala byggnadskostnaderna sjunkit på samma sätt som t. ex. byggnadsarbetarlönernas. Från tillverkarnas sida — alltså tillverkarna av cement och lättbetong — har medgivits att de inte sinsemellan har någon priskonkurrens. De hänvisar i stället till att de driver en konkurrens med nya produkter. De menar t. ex. att cementpriset — där inte någon inbördes priskonkurrens förekommer — konkurrerar med priserna på stål.

Även näringsutskottet har i tidigare betänkanden pekat på detta förhållande och godtagit det som materialfabrikanterna säger, nämligen att man konkurrerar med produkter i stället för priser. Efter att ha erkänt att någon priskonkurrens inte förekommer menar man att det skett en integration framåt som har gynnat byggnadsmaterialindustrin och konsumenterna. Det man menar med integration framåt är bara att man genom dessa höga monopolpriser har kunnat utveckla nya produkter med de vinster som uppstått. Man har också, eftersom man inte varit utsatt för någon avgörande konkurrens eller kontroll, kunnat ta överhanden beträffande nya produkter — element, nya typer av skivor, spånplattor osv.

Påståendet att man konkurrerar med produkter i stället för med priser måste motsägas. Jag tycker att det i och för sig är lika intelligent som att säga att färg-TV-priserna kan konkurrera med mjölkpriserna. Det är

Torsdagen den
5 april 1973

*Förstatligande av
viss byggnadsmate-
rialindustri*

nämligen så att de här produkterna – framför allt cement, men även lättbetong – är s. k. basmaterial. Hur man än utvecklar ett nytt tekniskt byggande måste cement och fabriksbetong användas i byggprocessen. Vidare har de nya byggmaterialen, som skall konkurrera med de gamla och utgöra den priskonkurrerande faktorn, samma tillverkare. Det är alltså samma koncerner som tillverkar de nya materialen och de gamla, och med de gamla menar jag då cement och lättbetong. Ett exempel är expanderad, bränd lera – lös eller gjuten i block – som i modernt byggande i stor utsträckning ersätter lättbetong. Men tillverkarna tillhör den kapitalgrupp som äger lättbetongfabrikerna. Cementa, som är den största cementtillverkaren och även har intressen i lättbetongindustrin, har också gipsskivefabriker. Den främsta konkurrenten till lättbetong på det här området är just gipsskivväggar med isolering emellan. Även isoleringsmaterialet tillverkas av samma kapitalgrupper.

Konkurrens från helt andra material på så sätt att betongkonstruktioner byts mot konstruktioner av stål innebär förutom att hyresgästerna drabbas av högre hyror en direkt nationalekonomisk förlust. På stål gäller världsmarknadspriser, vilket innebär att stommaterialet kommer att importeras. Det finns ingen möjlighet för något departement att utöva priskontroll på dessa priser, eftersom de sätts av kol- och stålunionen. Vidare ger konventionella betongstommar avsevärt fler arbetstillfällen för byggnadsarbetarna, en faktor som inte är oväsentlig, och dessutom till lägre kostnader än dessa stålstommar. Monopolsituationen på cementmarknaden leder alltså till sämre byggnadssätt med högre kostnader.

Cementtillverkarna påstår att en avgörande sänkning av cementpriset inte är möjlig. Det är inte bevisat. Dessutom utgår man då från företagskalkyler med vinstmaximering utan hänsyn till de för samhället negativa konsekvenserna. Ett samhälleligt ägande av byggnadsmaterialindustrin skulle medföra andra avvägningar, varvid man tar hänsyn till folkets och hyresgästernas bästa.

Vänsterpartiet kommunisterna har så sent som vid förra årets riksdag ställt förslag om förstatligande av den tunga materialindustrin, den del av byggnadsmaterialindustrin som kan anses helt monopoliserad. Men även när det gäller andra byggnadsmaterial såsom stålprodukter, träfiberplattor, järnhandelsvaror, högisolerande material m. m. råder antingen duopol eller oligopol eller, om det finns flera producenter, kartellavtal både i producent- och i grossistled. Den tidigare refererade studie som gjorts av statens pris- och kartellnämnd betecknar järn- och stålindustrin som en av de mest kartelliserade inom hela den svenska industrin. Detta har också kunnat avläsas i ständiga prishöjningar; ett tiotal årligen hör till vanligheterna.

Ett statligt övertagande av byggmaterialproduktionen vore helt i folkets intresse och skulle verksamt kunna bidra till lägre hyror och mindre profiter till storfinansen. Den enda avgörande invändningen mot reservationen är enligt min mening att den inte går tillräckligt långt. Vi anser emellertid att det förslag som framläggs i motionen och som upprepas i reservationen är lämpligt avvägt.

Redan i arbetarrörelsens efterkrigsprogram fastslogs: "I de fall, då hela produktionen domineras av ett företag eller en sammanslutning av

företag, eller då en konkurrerande produktion kan anses oekonomisk bör däremot de existerande företagen överföras i samhällets ägo.”

Nu har det i och för sig gjorts många avsteg från arbetarrörelsens efterkrigsprogram, men man vågar väl säga att byggmaterialektorn till hundra procent uppfyller de kriterier för ett samhälleligt övertagande som då uppställdes.

Det bästa sättet för samhället att i bostadskonsumenternas intresse sänka materialkostnadernas del av de totala byggkostnaderna vore att som ett första steg förstatliga giganterna i fråga om tungt byggnadsmaterial – nämligen Cementa och Gullhögens bruk. En sådan åtgärd skulle innebära en begränsning av storfinansens monopol på byggnadsmaterialmarknaden och skapa förutsättningar för ett billigare byggande.

Herr talman! Jag vill med detta yrka bifall till den reservation som har fogats vid näringsutskottets betänkande.

Herr förste vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdet fortsättande kl. 19.30.

Herr ANDERSSON i Storfors (s):

Herr talman! För knappt ett år sedan behandlade vi en liknande motion från vpk, gällande ett förstatligande av cement- och lättbetongindustrin. Årets motion från samma parti syftar till förstatligande av AB Cementa och AB Gullhögens bruk samt den del av lättbetongproduktionen som inte bedrivs inom dessa områden.

I näringsutskottets betänkande från 1972 framhölls att konkurrensituationen inte får bedömas med hänsyn uteslutande till de båda branschsektorernas struktur. Utskottet framhöll vidare att pris- och konkurrensförhållandena på byggnadsmaterialområdet ständigt bevakas från statens sida, i första hand genom SPK och den inom Kungl. Maj:ts kansli fungerande arbetsgruppen som herr Olsson i Stockholm nämnde med representanter från finans-, handels-, inrikes-, civil- och industridepartementen, och de ägnar byggnadsmaterialindustrin mycken och särskild uppmärksamhet.

Utskottet hänvisade vidare till att statens delägarskap i AB Gullhögens bruk direkt ger en insyn i produktionen och marknadsföringen av cement- och lättbetongindustrin.

Majoriteten fann därmed att farhågorna i fråga om prisutvecklingen var överdrivna, och riksdagen följde utskottets avslagsyrkande beträffande motionen.

I dagens betänkande från utskottet upprepas ställningstagandet vid fjolårets riksdag. Det finns därför ingen anledning för mig att i dag upprepa vad utskottet då sade, utan jag kan bara konstatera att samtliga partier utom vpk finner att samhället har tillräcklig insyn i och ägnar ingående uppmärksamhet åt byggnadsmaterialindustrin. De åtgärder som motionärerna förordar finns det enligt utskottets mening för närvarande inte anledning till.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets betänkande och avslag på motionen 819.

Torsdagen den
5 april 1973*Förstatligande av
viss byggnadsmate-
rialindustri*

Herr OLSSON i Stockholm (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag nämnde att en bevakning uppges ske från statens sida och genom statens försorg, men jag ställde också en fråga i mitt inlägg: Varför har man inte bevakat de kraftiga höjningarna på cementpriset som har skett och som också är konstaterade? Om man säger att det finns en kontroll och att den är effektiv och att allt är bra, då måste man väl också kunna förklara hur man kan tillåta så kraftiga prishöjningar på så kort tid utan att det sägs någonting eller lämnas någon förklaring.

Herr Andersson i Storfors sade att samtliga partier utom vänsterpartiet kommunisterna är överens om vad som sägs i utskottsbetänkandet. Det tycker jag inte länder socialdemokratien till heder med tanke på det efterkrigsprogram som den ändå var med och utformade.

Herr ANDERSSON i Storfors (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill återigen betona att den bevakning som sker genom vissa instanser är effektiv och fullt tillräcklig. Herr Olsson i Stockholm måste också känna till att det förhåller sig så.

Herr HOVHAMMAR (m):

Herr talman! I vpk-motionen 819 heter det bl. a.:

”Ett statligt övertagande av byggmaterialproduktionen vore i folkets intresse och skulle verksamt bidra till lägre hyror och mindre profiter till storfinansen.”

Som ett första steg i den riktningen rekommenderas att förstatliga AB Cementa och Gullhögens bruk – ”giganterna i fråga om tungt byggnadsmaterial”, som man kallar dem. Det är också dessa båda företags produkter, cement och lättbetong, som man i första hand uppehåller sig vid i motionen, och det gjorde även herr Olsson i Stockholm i sitt inlägg.

Efter dylika proklamationer kan man naturligtvis fråga sig: Håller de här parollerna inför verkligheten? Hur skulle kommunisterna bära sig åt för att producera och sälja cement till lägre pris än vad den privata industrin nu gör?

Alla som intresserar sig för cementpriserna borde veta, att bränslet är en av cementindustrins allra största kostnadsposter. Alla borde också veta, att bränslepriserna ökade markant under 1971. Vad hade en statlig företagsledning kunnat göra åt det? Det är internationella priser som vi i vårt land inte har någon chans att styra. Eller skulle staten ha hållit nere lönerna åt de anställda? Lönerna var 1971 genomsnittligt 31 000 kronor mot 27 000 året dessförinnan.

Statens pris- och kartellnämnd granskade kalkylerna för cementtillverkning och godkände – vilket framgår av betänkandet – de höjda priser som motionärerna menar har höjt hyror och givit den s. k. storfinansen profiter.

På dessa punkter borde det ha varit lätt för motionärerna att skaffa sig litet fakta. De kunde exempelvis ha studerat verksamhetsberättelserna från dessa företag eller de uppgifter som har lämnats vid bolagsstämmorna och som alltså är officiella. De skulle då ha kunnat lära sig att – jag citerar ur det anförande som Cementas, som det då ännu hette, VD höll

Torsdagen den
5 april 1973

*Förstatligande av
viss byggnadsmate-
rialindustri*

vid stämman den 25 maj i fjol – ”inte ens genom att sänka Cementas priser utöver gränsen till vad som är förenligt med koncernens förhållande skulle man nå någon nämnvärd bostadskostnadseffekt”.

Detta om produktpriset. Motionens formulering att hyresbetalarna ”har bittert fått erfara följderna” av Cementas och Gullhögens dominerande marknadsställning håller alltså inte i verkligheten.

Jag skall sedan bara ett par ögonblick uppehålla mig vid talet om profiten. Även här kan jag citera Cementas VD, och jag beklagar på nytt att inte motionärerna har besvärat sig med att ta del av dessa uppgifter, som dock fick en ganska stor publicitet och var föremål för en hel del debatt. Han sade: ”Avkastningen på det i Cementakoncernen arbetande kapitalet har under de senaste åren legat något under genomsnittet för svensk industri.” Och eftersom alla i den här kammaren mycket väl vet att den genomsnittliga kapitalavkastningen har varit låg inom svensk industri under de senaste åren, kan var och en dra sina slutsatser om lönsamheten inom Cementagruppen. Ett mätbart tecken på detta får man om man studerar börskurserna. Från en deklaraionskurs på 166 kronor vid utgången av år 1967 – innan dess hade det varit betydligt högre värden – hade aktierna gått ned till ungefär halva värdet, nämligen 86 kronor, år 1970 för att sedan på nytt sega sig upp över de hundra kronorna. Jag såg så sent som i dag i tidningarna att kursen just nu är 130 kronor.

Jag tycker, herr talman, att sådana fakta i alla fall borde få motionärerna att i det här sammanhanget inte tala så vitt och brett om alltför stora profiter för den mycket förkättrade storfinansen. Därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr OLSSON i Stockholm (vpk):

Herr talman! Det är följdriktigt att en medlem av moderata samlingspartiet uppträder som försvarsadvokat för cementindustrin.

Herr Hovhammar säger att cementprishöjningen beror på att bränslekostnaderna har stigit. Vi känner också till att bränslekostnaderna har stigit. Men för att cementpriserna skall stiga med över 20 procent fordras våldsamma höjningar av bränslepriset, och så våldsamma höjningar har inte förekommit.

Herr Hovhammar frågade om vi skulle vilja hålla lönerna nere. Herr Hovhammar vet mycket väl att så inte är fallet. Här brukar man vanligtvis möta en hårdnackad attityd från det privata näringslivet och dess förespråkare här i riksdagen, moderata samlingspartiet. Men när det gäller cementindustrin, som är en högt utvecklad processindustri, har lönerna – speciellt för de kollektivanställda – en mycket liten inverken på cementpriset. Det är också typiskt att herr Hovhammar citerar verkställande direktören i Cementa.

Vad beträffar vårt påstående att hyresgästerna bittert fått uppleva resultatet av monopolsituationen, är det väl ändå så att vi hade våldsamma hyresstegringar i det här landet under 1960-talet. Orsakerna härtill är självfallet flera. Vi bortser inte från sådana saker som markspekulationer, räntehöjningar osv., men dessa förhållanden skall ju inte diskuteras i dag. Lika fullt kvarstår det faktum att monopolsituatio-

Torsdagen den
5 april 1973*Förstatligande av
viss byggnadsmate-
rialindustri*

nen på byggmaterialmarknaden har varit en av orsakerna till de kraftiga höjningarna. Den som förespråkar konkurrens borde naturligtvis motsätta sig att det förekommer monopol. Det faktum att staten äger en del aktier i Gullhögens bruk påverkar inte helhetsbilden – det har ju visat sig i praktiken.

Vad beträffar aktieavkastningen och börskurserna förhåller det sig ju så att Cementa tidigare hette Skånska Cement. Det är en stor koncern, som bl. a. omfattar även produktionsbolaget Skånska Cement. Det är alltså en enda stor kapitalgrupp – den skulle i och för sig kunna kartläggas – som äger alltsammans, och faktum kvarstår att avkastningen i stort från denna kapitalgrupp är minst sagt god. Skånska Cements papper har med all rätt betecknats som de bästa som kan köpas här i landet. Om delar av denna kapitalgrupps tillgångar inte varje år ger samma utdelning, är det inget bevis för att cementpriserna har hållits på en rimlig nivå.

Jag tycker att det borde stöta var och en att två grupper, som inte på något sätt konkurrerar prismässigt och som själva erkänner det, kan bestämma priset på cement.

Herr HOVHAMMAR (m):

Herr talman! Jag har med siffror visat att lönsamheten i denna bransch ligger betydligt under medeltalet för svensk industri. Det säger väl en hel del om läget. Att jag sedan tog mig friheten att anföra några av de synpunkter en VD i detta företag har kan väl inte betraktas som något negativt. En person i den ställningen bör väl i alla fall ganska bra ha reda på situationen inom branschen och den koncern vi i dag debatterar.

Vad sedan beträffar priserna på cement kan man väl säga att de svenska priserna internationellt sett ligger ganska bra till. Det är ingenting som hindrar att man importerar cement. Man skulle mycket väl kunna importera exempelvis från Polen och andra öststater. Jag vet inte varför man inte gör det. Det måste väl bero på att det från pris konkurrenssynpunkt är ganska svårt att slåss med de svenska fabrikanterna. Jag förmodar att det förhåller sig så.

Beträffande hyrorna, som herr Olsson i Stockholm gjorde en mycket stor sak av, skulle man kunna göra det antagandet att Cementkoncernen höll priser som endast täckte tillverknings-, försäljnings- och administrationskostnaderna men däremot inte några avskrivningar, räntor, skatter och utdelningar. Gör man det antagandet, finner man att koncernens inkomstbortfall skulle bli ungefär 200 miljoner kronor, vilket dock inte skulle motsvara en kostnadsänkning med mer än 30 öre per kvadratmeter i nybyggda bostadslägenheter. Det är ganska litet.

Samtidigt vet vi att varje procentenhet i den långa räntan representerar en kostnad eller, från andra sidan sett, en andel av hyran med minst tio kronor per kvadratmeter. Det gör pengar. Slutsatsen måste därför bli att man inte ens genom att sänka cementpriserna utöver gränsen för vad som är förenligt med företagets fortbestånd skulle nå någon nämnvärd bostadseffekt. Men på andra vägar kan man nå betydande resultat. Det skall vi dock inte debattera här i dag.

Jag finner därför att resonemanget om cementpriserna såsom varande

besvärande när det gäller hyreskostnaderna inte håller i verkligheten. Cementpriserna spelar en väldigt liten roll för hyrorna. Det var bara detta, herr talman, jag ville ha tillrättalagt.

Herr OLSSON i Stockholm (vpk):

Herr talman! Det talas om lönsamheten hos olika företag och Cementa har nämnts. Varför inte nämna Gullhögen, som haft en annan utveckling? Detta företag skulle kunna få en större del av marknaden om det så önskat men har avstått från detta, eftersom företaget anser att dess andel av marknaden, 20 procent, är tillräcklig. Företaget ger ändå hög avkastning.

Beträffande möjligheterna till import av cement från Polen vill jag säga, att herr Hovhammar framträder som försvarsadvokat för byggmaterialproducenterna och samtidigt som sakkunnig. Jag vill då påpeka att transportekonomin lägger hinder i vägen – den och ingenting annat. Just cementen utgör en ganska stor del viktsmässigt av fabriksbetongen. Det är orimligt att åka över ett stort hav för att hämta cement och sedan kunna priskonkurrera.

Det sista påståendet, att kostnaden för cementen representerar en ganska liten del av slutkostnaden vid bostadsbyggande, stämmer naturligtvis i och för sig. Samtidigt är väl den siffra herr Hovhammar nämnde något för låg. Men cementen är ändå en oundgänglig produkt. Det är också i anledning av detta som vi i årets motion har ställt mer långtgående krav. Vi vill alltså ha ett förstatligande av hela Cementakoncernen inbegripet Iföverken och dess gipsskivfabriker för att få ett verkligt grepp över marknaden. Vi tycker att det numera är otillräckligt att enbart kräva att samhället skall överta den del som omfattar cement och lättbetong.

Herr HOVHAMMAR (m):

Herr talman! Jag förstår mycket väl att vpk är ute efter att förstatliga det svenska näringslivet över huvud taget. Det är ju ingen nyhet, men jag tycker att man då i första hand borde titta på branscher med bättre lönsamhet än vad den här branschen har.

När det sedan gäller återverkningarna på hyrorna så vet vi att dessa kostnader spelar ganska liten roll. Jag tycker att man i alla fall måste vara realistisk när man diskuterar de här problemen.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Hallgren, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Olsson i Stockholm begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Hallgren.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Olsson i Stockholm begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Den omröstning gav följande resultat:

Ja — 279
Nej — 18
Avstår — 4

Herr Sjönell (c) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats som om han röstat för nej-propositionen.

Nr 62

Torsdagen den
5 april 1973

*Skyldigheten för
statliga organ att
anlita AB Allmän-
na förlaget*

§ 17 Skyldigheten för statliga organ att anlita AB Allmänna förlaget

Föredrogs näringsutskottets betänkande nr 22 i anledning av motioner angående AB Allmänna förlaget.

I detta betänkande hade behandlats motionerna

1973:1490 av herr Regnéll m. fl. (m) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla att Kungl. Maj:t skyndsamt framlade förslag om upphävande av statliga organs skyldighet att i vissa fall anlita Allmänna förlaget samt

1973:1506 av herrar Romanus (fp) och Mundebo (fp) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla att Kungl. Maj:t skyndsamt framlade förslag om upphävande av statliga organs skyldighet att i vissa fall anlita AB Allmänna förlaget,

att riksdagen till Kungl. Maj:t uttalade att statliga utredningsbetänkanden vid försäljning till allmänheten borde åsättas lägre priser enligt de riktlinjer som skisserats i motionen,

att riksdagen till Kungl. Maj:t skulle framhålla värdet av att statliga utredningsbetänkanden försågs med index.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionen 1973:1490 och motionen 1973:1506 såvitt den gällde upphävande av statliga organs skyldighet att i vissa fall anlita AB Allmänna förlaget,

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1973:1506 i övrigt.

Reservation hade avgivits av herrar Regnéll (m), Andersson i Örebro (fp), Wirtén (fp) och Hovhammar (m) som ansett att utskottet under I bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna 1973:1490 och 1973:1506, den sistnämnda i ifrågavarande del, hos Kungl. Maj:t skulle anhålla att Kungl. Maj:t skyndsamt framlade förslag om upphävande av statliga organs skyldighet att i vissa fall anlita AB Allmänna förlaget.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av herrar Börjesson i Glömminge, Gustafsson i Byske och Sjönell (samtliga c).

Torsdagen den
5 april 1973

*Skyldigheten för
statliga organ att
anlita AB Allmän-
na förlaget*

Herr HOVHAMMAR (m):

Fru talman! I anslutning till näringsutskottets betänkande nr 22 som gäller AB Allmänna förlaget vill jag inledningsvis något kommentera motionen 1490 av herr Regnéll m. fl.

Som bekant startade förlaget sin verksamhet år 1969. Statliga myndigheter har nu skyldighet att så snart det handlar om någon mera kostnadskrivande framställning av trycksaker anlita AB Allmänna förlaget. Man kan därför konstatera att en viss monopolställning är gällande. Trots en hög målsättning har AB Allmänna förlaget inte motsvarat de förväntningar som från början ställdes, vilket bl. a. kommit till uttryck i att på hösten 1970 såg sig åtskilliga myndigheter nödsakade att begära ökade anslag för att kompensera de ökade kostnader som AB Allmänna förlaget hade vållat dem. Den allmänna meningen bland olika myndigheter var också den att kostnaderna för publikationsverksamheten blivit dyrare genom den nya ordningen.

Enkätundersökningen på uppdrag av riksrevisionsverket i mars 1971 var också synnerligen negativ. Man konstaterade att tillkomsten av förlaget inte berett myndigheterna någon lättnad i deras publikationsverksamhet.

I juni 1972 lät RRV offentliggöra en analys. Därvid konstaterades bl. a. att den målsättning som staten hade när man etablerade AB Allmänna förlaget inte hade uppnåtts. Vidare uppvisade samordningen mellan förlaget och statliga myndigheter en hel del brister. Även arbetsfördelningen mellan förlaget och kunderna blev föremål för kritik. Man har stor anledning att förmoda att om kunderna haft ett fritt val, skulle AB Allmänna förlaget ha förlorat åtskilliga. Detta gäller, herr talman, särskilt bland de mindre och medelstora.

Det är alltså fullt uppenbart att förlaget haft stora problem, vilka man själv rubricerar som inkörningssvårigheter. Detta förhållande är i och för sig ingen isolerad företeelse – det drabbar de flesta nya företag. Alla som har etablerat ett nytt företag vet att det under en viss tid blir vissa besvärligheter. Jag vill gärna i denna kammare understryka att den kritik vi riktar avser inte ledningen och de anställda i AB Allmänna förlaget. Jag är övertygad om att var och en på sitt håll gör det bästa för företaget. Men åläggandet att obligatoriskt anlita företaget för myndigheterna har ofrånkomligt lett till icke oväsentliga fördyringar. Det är ett faktum och vi tycker att det är ett mycket viktigt sådant.

I detta sammanhang har man anledning att erinra om vad dåvarande chefen för industridepartementet statsrådet Krister Wickman så sent som i mars 1971 i en riksdagsdebatt förklarade: "Jag har sagt att detta monopol är ett tillfälligt arrangemang – – – men att det är angeläget att detta monopol så snart företaget har stabiliserats, vilket inte bör ta alltför lång tid, kommer att avvecklas."

Herr talman! Sedan detta uttalande gjordes har det gått ett par år. Man har därför anledning att fråga huruvida företaget inte borde ha vunnit den önskade stabiliteten vid det här laget. Om så är fallet – årsredovisningen för 1972, som vi fick härom dagen, tycks peka något i den riktningen – så bör väl tiden vara inne att Allmänna förlaget ges samma villkor som övriga företag i branschen, vilket i praktiken skulle

innebära att rätten till det s. k. obligatoriet skulle upphöra.

Vi kan utifrån våra utgångspunkter och med krav på konkurrens på lika villkor företagen emellan inte godta en monopolställning av det här slaget. Vi önskar därför, i enlighet med vad som framförts i motionen, att förberedelse snarast vidtas för att avskaffa obligatoriet.

Med det sagda ber jag, herr talman, få yrka bifall till den reservation som är fogad till näringsutskottets betänkande 22.

I detta yrkande instämde herr Nordgren (m).

Herr WIRTÉN (fp):

Herr talman! Motstånd mot monopol – vare sig det är statligt eller privat – är en självklar hållning för en liberal. Vi har därför från folkpartiets sida alltifrån Allmänna förlagets start 1969 varit emot den skyldighet som förelegat för statliga myndigheter att anlita Allmänna förlagets tjänster vid publicering av trycksaker.

I en reservation till det statsutskottsutlåtande som innehöll förslaget till riksdagen om att fatta beslutet att inrätta förlaget 1968, anförde folkpartiets ledamöter tillsammans med centerpartiets i utskottet att Allmänna förlagets resurser säkert skulle utnyttjas effektivt av myndigheter och institutioner utan tvång, naturligtvis under förutsättning att förlagets tjänster visade sig vara konkurrenskraftiga. En frihet att låta publiceringsverksamheten ombesörjas av det förlag som kunde erbjuda de fördelaktigaste villkoren skulle, menade vi, främja konkurrens och ett ökat kostnadsmedvetande hos myndigheter och institutioner.

Det är nu, några år senare, bara att konstatera att Allmänna förlagets skyddade tillvaro inte slagit riktigt bra ut. Det är en närmast nedgörande kritik som redovisas i den undersökning riksrevisionsverket låtit föranställa av Allmänna förlagets verksamhet. I näringsutskottets betänkande 22 som vi nu behandlar finns en sammanfattning av undersökningen och det är, som kammarens ledamöter redan fått höra av herr Hovhammar, inte någon speciellt rolig läsning. Man får på punkt efter punkt ta del av en kritik, och det sammanfattande omdömet är att myndigheternas erfarenheter är övervägande negativa. Inrättandet av Allmänna förlaget har hittills inte berett dem någon nämnvärd lättnad i deras publiceringsverksamhet. Vidare sägs att statsmakternas intentioner vid bildandet av Allmänna förlaget knappast har blivit uppfyllda.

Mot den bakgrunden förefaller det vara litet av en hälsokur för Allmänna förlaget att ställas ut i den förvisso ofta snåla och pinande konkurrensblåsten, som vår företagsamhet i allmänhet får lära sig uthärda och överleva. Men det vill tyvärr inte utskottsmajoriteten vara med på.

Beställningstvänget har, som nämnts, varit uppe i riksdagsdebatten vid flera tillfällen. Jag vill bara erinra om samma interpellationsdebatt som herr Hovhammar nämnt, den mellan herrar Wikström och dåvarande industriministern Wickman. Vid det tillfället, för snart tre år sedan, medgav statsrådet Wickman att skyldigheten för myndigheterna att anlita Allmänna förlaget inte borde bibehållas längre än som var nödvändigt för att tillgodose de samordningsintressen som förelåg. Den betecknades som en temporär åtgärd. Man frågar sig hur många år den av statsrådet

Nr 62

Torsdagen den
5 april 1973

*Skyldigheten för
statliga organ att
anlita AB Allmän-
na förlaget*

Torsdagen den
5 april 1973

*Skyldigheten för
statliga organ att
anlita AB Allmän-
na förlaget*

Wickman som temporär betecknade åtgärden skall bestå!

Vi reservanter anser tiden nu vara inne för Kungl. Maj:t att snarast framlägga ett förslag om att upphäva den föreliggande skyldigheten.

Jag ber därför, fru talman, att få yrka bifall till reservationen.

Under detta anförande övertog fru andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr BENGTTSSON i Landskrona (s):

Fru talman! När riksdagen år 1968 beslutade att inrätta Allmänna förlaget, så byggde den proposition som låg till grund för förslaget på ett betänkande som utarbetats inom statskontoret. Syftet bakom den nyordning som då beslutades var att man skulle ge statliga myndigheter och institutioner bättre service i fråga om utgivning av publikationer och upphandling av tryckeriarbeten och att skapa en bättre organisation för distribution och marknadsföring av statligt tryck.

Nu menar motionärerna och reservanterna, vilket vi också har hört här av herrar Hovhammar och Wirtén, att skyldigheten för statlig myndighet och statligt organ att anlita Allmänna förlagets tjänster är ett onaturligt inslag i det statliga upphandlingssystemet.

Jag vill i motsats till detta hävda att det nya systemet, givetvis på litet sikt, kommer att medföra en effektivisering av upphandlingen på området. De upphandlande organen får, och måste få, en bättre marknadsöverblick. Allmänna förlaget kan ställa och ställer experter på området till myndigheternas förfogande, ett förhållande som enbart det måste innebära förbättringar i förhållande till det tillstånd som rådde då varje myndighet själv skötte dessa saker.

Man talar i motionerna om att det nya systemet har kommit att innebära kostnadsfördyringar, fördyringar som i sista hand drabbar skattebetalarna. Jag måste säga att jag tror inte så mycket på det. Jag gör det inte därför att några verkliga jämförelser inte kunnat framläggas. Hur gick det till tidigare? Jo, myndigheten som skulle ha något tryckalster framställt satte någon av sina anställda på arbetsuppgiften. Denna någon sysslade oftast med andra arbetsuppgifter och hade därför sällan specialkunskaper på området. Det slutade väl oftast med att ett närmast amatörmässigt utkast överlämnades till ett tryckeri, som sedan satte sina experter på arbetsuppgiften och utformade trycksaken. Det är väl helt uppenbart att det företag som utfört detta arbete sedan låg rätt bra till också för att utföra tryckningen. Man kände sig väl oftast bunden genom den hjälp man fått vid utformningen av trycksaken och fick kanske genom att anlita detta företag betala litet grand för mycket. Jag vill inte påstå att det alltid förhöll sig så, men att det låg nära till hands är väl ändå uppenbart.

I dag kan man genom Allmänna förlaget gå ut och skaffa offerter på betydligt bredare basis, vilket i sig skapar förutsättningar för ett lägre pris än eljest. Allmänna förlaget vänder sig som bekant i sin upphandling till lämpliga företag inom branschen när man begär offert. De statsägda företagen på området får delta i konkurrens med de privata. Ingen skall tro att såsom här har gjorts gällande de statliga företagen har någon sorts

monopolrätt på området. Detta framgår också av att 76 procent av kostnaderna för det som har tryckts faller på privata tryckerier. Det innebär med andra ord att knappt en fjärdedel av beställningarna har lagts ut på statsägda företag. Detta ger klart besked om att det här inte, som herrar Hovhammar och Wirtén har velat påstå, har handlat om något monopol. Det är konkurrens på området, och så skall det givetvis vara.

Fru talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HOVHAMMAR (m):

Fru talman! Herr Bengtsson i Landskrona nämner här en effektivisering av upphandlingen, och det tycker jag är en riktig målsättning. Men jag är övertygad om att denna effektivisering kan ske i öppen konkurrens utan något obligatorium. Detsamma gäller när man skall ta in offerter från olika håll. Det skall enligt herr Bengtsson ske på en bredare bas, och det är också alldeles riktigt. Alla som köper varor vill väl försöka få åtskilliga anbud för att sedan göra jämförelser i kvalitet, leveranstider och beträffande många andra konditioner som skall granskas. Så är förhållandet, och det tycker jag är riktigt.

Men jag är litet undrande inför att så många myndigheter trots detta är missnöjda över höga priser. Det har ju framkommit i åtskilliga sammanhang. Jag tycker nog att det är tid för ett nytänkande på denna punkt. Jag vill än en gång anknyta till statsrådet Wickman, som på sin tid sade att man skulle häva monopolet. Men så har man inte gjort – i stället för att häva monopolet har man hävdat det, och det tycker vi är fel. Det är tid – jag upprepar det – att tänka om på denna punkt.

Herr WIRTÉN (fp):

Fru talman! Med anledning av herr Bengtssons i Landskrona invändning mot herr Hovhammars och min kritik mot Allmänna förlaget tror jag att det finns anledning att än en gång peka på vad riksrevisionsverkets granskning av detta förlag har lett fram till. Den granskningen finns för övrigt väl redovisad i betänkandets recitdel, som herr Bengtsson inte på något sätt haft någon invändning att göra mot utan står bakom. Om man ser på vilka kritiska punkter som framkommer i denna promemoria, finner man i varje fall tre sådana som enligt min uppfattning går stick i stäv emot vad herr Bengtsson hävdade att man uppnått under den tid som Allmänna förlaget varit verksamt.

Utredningen säger enligt utskottet för det första: "Den av statsmakterna eftersträfvade samordningen av utgivningen av myndigheternas publikationer och av prissättningen hade av allt att döma inte kommit till stånd."

Utredningen framhåller enligt utskottet för det andra: "Myndigheterna hade inte i nämnvärd omfattning utnyttjat den service som samarbetet med Allmänna förlaget skulle ha givit möjlighet till."

För det tredje framhåller utredningen enligt utskottet – och det var den punkt som herr Bengtsson mest tryckte på: "Samplanering och rationell arbetsfördelning mellan myndigheten, Allmänna förlaget och vederbörande tryckeri syntes inte ha kommit till stånd."

Nr 62

Torsdagen den
5 april 1973

*Skyldigheten för
statliga organ att
anlita AB Allmänna
förlaget*

Torsdagen den
5 april 1973

*Skyldigheten för
statliga organ att
anlita AB Allmän-
na förlaget*

Detta är rätt märkningsvärda sammanfattande punkter, herr Bengtsson. Vad som sägs avslutningsvis i utskottets referat är inte mindre anmärkningsvärt. Där framhålls nämligen: "Sammanfattningsvis anförde konsulten att samarbetsförhållandena mellan myndigheterna och förlaget präglades av förlagsmässig ytlighet och betydande brister i fråga om såväl långsiktig och policyskapande planering som det mera kortsiktiga dagliga samarbetet."

Det är alltså en beskrivning av den utredning som herr Bengtsson själv ställt sig bakom när vi fick bakgrundsteckningen gjord i utskottet. Jag tror att det är tämligen svårt att komma förbi den kritiken.

Men, fru talman, om man nu försöker hävda att konkurrensen finns i nästa led, så ligger det otvivelaktigt ett monopolförhållande i själva skyldigheten för olika myndigheter och institutioner på den statliga sidan att utnyttja Allmänna förlaget. Den delen kan aldrig herr Bengtsson komma förbi.

Herr BENGTTSSON i Landskrona (s):

Fru talman! Det är riktigt att riksrevisionsverket har gjort den undersökning som man nu återoppar, och den finns också refererad i utskottets betänkande. Men vi skall väl också ta med i bilden, i rättvisans namn, att den undersökningen gjordes när företaget hade haft sin verksamhet i gång ungefär två år. Man hade så att säga inte hunnit komma i gång på allvar, och samarbetet mellan Allmänna förlaget och de statliga institutioner som skulle använda dess tjänster löpte därför inte på det sätt som man skulle önska.

Jag vill understryka att förhållandet undan för undan har förändrats till det bättre på den här punkten. Det tycker jag framgår rätt klart av att det numera inte förekommer att något av de företag som har skyldighet att anlita Allmänna förlagets tjänster begär dispens för att slippa detta. Man har nu börjat komma in i en rutin som gör att det är klokt och vettigt ur institutionernas synpunkt att utnyttja Allmänna förlagets tjänster. Som jag framhöll i mitt första anförande håller man sig ju inte själv med experter på de här områdena, och det tror jag betyder ganska mycket i de här sammanhangen.

Sedan talas det också om att de olika statliga institutionerna i varje fall till att börja med återopade att de behövde tilläggsanslag därför att det nya systemet ställde sig mycket dyrare. Jag misstänker att det var en chans man tog för att själv få lov att roa sig med sådan här verksamhet, men kanske också för att få litet mera pengar att röra sig med. Tidigare särredovisades ju inte trycksaksframställningen av någon myndighet utan gick in i den allmänna verksamheten. Hade den särredovisats, skulle man säkert ha kunnat konstatera att det visst inte var billigare förut; jag skulle snarare misstänka att det var betydligt dyrare. Dessutom var man på ett helt annat sätt än i dag utlämnad åt de tryckerier som man vände sig till. De priser man fick där hade man ingen möjlighet att följa upp och kontrollera på samma sätt som när det gäller Allmänna förlaget i dag. Jag tror alltså att ur det här systemet kommer att växa fram någonting som kommer att gagna de statliga institutionerna i stort.

Torsdagen den
5 april 1973*Skyldigheten för
statliga organ att
anlita AB Allmän-
na förlaget*

Herr HOVHAMMAR (m):

Fru talman! Jag tycker det är glädjande när ett statligt företag, i det här fallet Allmänna förlaget, har en rätt gynnsam utveckling. Situationen har förbättrats, säger herr Bengtsson i Landskrona, och jag refererade i mitt anförande för en stund sedan till årsredovisningen för 1972, som vi fick häromdagen och som också tyder på en viss förbättring. Det innebär att Allmänna förlaget i dag bör vara mera konkurrenskraftigt än tidigare, och det är alltså glädjande. Men då tycker jag också att man skall dra konsekvenserna av detta och inte ha kvar ett obligatorium. Gå ut i en fri konkurrens och gör en insats! Det vore en bra sak, och då skulle man också fullfölja de tankegångar som dåvarande industriministern Wickman på sin tid gav uttryck åt.

Herr WIRTÉN (fp):

Fru talman! Jag vill bara återropa den fråga som jag slutade mitt inledningsanförande med, om tidpunkten för obligatoriets upphörande. Det är helt tydligt att det ansvariga statsrådet i början av 1970-talet var beredd att ompröva obligatoriet, men i dagens debatt måste vi konstatera att utskottets talesman inte på något sätt har gett på hand någon omprövning av den här regeln. Jag skulle ändå, fru talman, till sist vilja rikta den frågan till utskottets talesman, om det inte i enlighet med vad herr Wickman sade bör bli en omprövning av den här principen.

Herr BENGTTSSON i Landskrona (s):

Fru talman! På herr Wirténs direkta fråga kan jag givetvis inte svara. Hade sådana överväganden funnits och hade man varit beredd att presentera någonting i den vägen, hade vi fått reda på det i samband med utskottsbehandlingen.

Det är dock inte uteslutet att man på sikt kommer att leva upp till vad statsrådet Wickman sade för ett par år sedan i samband med interpellationsdebatten i denna fråga, nämligen att man kommer att kunna släppa obligatoriet. Inte heller jag anser att man bör behålla det längre än vad som är absolut nödvändigt. Det samarbete som växt fram under de här åren har utan tvekan medverkat till att de statliga institutionerna kan erbjudas en betydligt bättre service än tidigare, när de själva fick sköta denna detalj. Och denna utveckling kommer att fortsätta. Obligatoriet blir då inte längre något problem utan en naturlig samarbetsform.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Regnéll m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hovhammar begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 22 punkten 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Regnéll m. fl.

Torsdagen den
5 april 1973

*Ny ordning för
auktorisering av
revisorer m. m.*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hovhammar begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	210
Nej	—	87
Avstår	—	8

Punkten 2

Utskottets hemställan bifölls.

§ 18 Föredrogs näringsutskottets betänkande nr 24 i anledning av motion om översyn av de privata bevakningsföretagens ställning och funktioner.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 19 Ny ordning för auktorisation av revisorer m. m.

Föredrogs näringsutskottets betänkande nr 25 i anledning av propositionen 1973:26 angående ny ordning för auktorisation av revisorer m. m. jämte motioner.

I propositionen 1973:26 hade Kungl. Maj:t, under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 2 februari 1973, föreslagit riksdagen att anta inom handelsdepartementet uppräta-
de förslag till

1. lag om ändring i lagen (1944:705) om aktiebolag,
2. lag om ändring i lagen (1948:433) om försäkringsrörelse,
3. lag om ändring i lagen (1955:183) om bankrörelse,
4. lag om ändring i lagen (1956:216) om jordbrukskasserörelsen,
5. lag om ändring i förordningen (1968:576) om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar,
6. lag om ändring i lagen (1970:65) om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar,
7. lag om ändring i lagen (1972:262) om understödsföreningar,
8. lag om ändring i lagen (1931:110) om upplagshus och upplagsbevis,
9. lag om ändring i lagen (1937:249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar.

Kungl. Maj:t hade vidare velat bereda riksdagen tillfälle att avge yttrande över vad chefen för handelsdepartementet i propositionen anfört om principerna för en ny ordning för auktorisation av revisorer.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen föreslås att staten skall — genom kommerskollegium — svara för auktorisation och registrering av revisorer, en uppgift som för närvarande fullgörs av handelskamrarna. De nuvarande s. k. anställnings- och rörelseförbudet för auktoriserade revisorer avses bli upphävda. Den

ändrade ordningen föranleder vissa författningsändringar, huvudsakligen innebärande att orden 'godkänd granskningsman' byts mot 'registrerad revisor' och att hänvisningar till att handelskammare skall ha auktoriserat revisor eller godkänt granskningsman utgår. Vidare föreslås sekretessregler för ärenden angående auktorisation eller registrering som revisor."

Nr 62

Torsdagen den
5 april 1973

*Ny ordning för
auktorisering av
revisorer m. m.*

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1973:1587 av herr Karl Bengtsson i Varberg (fp) vari hemställtts att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala att nuvarande regler i vad gällde auktoriserad revisors rätt att ta anställning hos annan än auktoriserad revisor skulle bibehållas,

1973:1588 av herrar Regnéll (m) och Nordgren (m) vari hemställtts att riksdagen skulle avslå propositionen 1973:26,

1973:1589 av herr Westberg i Ljusdal (fp) vari hemställtts att riksdagen skulle som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna

1. att det nuvarande anställningsförbudet och rörelseförbudet för auktoriserade revisorer skulle bibehållas,

2. att dispens från anställningsförbudet och rörelseförbudet i riks-täckande organisationer, som kunde garantera de auktoriserade revisorer-nas självständighet och oberoende gentemot uppdragsgivarna, skulle kunna medges,

3. att ökade krav på revisionspraktik ställdes för erhållande av yrkesbeteckningen registrerad revisor.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen i anledning av propositionen 1973:26 i ifrågavarande del samt motionerna 1973:1587, 1973:1588 och 1973:1589, de båda sistnämnda i ifrågavarande del, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört om bibehållande av anställnings- och rörelseförbuden för auktoriserade revisorer,

2. att riksdagen med avslag på motionen 1973:1588 i övrigt skulle

A. i anledning av propositionen 1973:26 i ifrågavarande del som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört om principer för en ny ordning för auktorisation av revisorer m. m. och sålunda avslå motionen 1973:1589 i övrigt,

B. anta i propositionen 1973:26 framlagda förslag till

a) lag om ändring i lagen (1955:183) om bankrörelse,

b) lag om ändring i lagen (1956:216) om jordbrukskasserörelsen,

c) lag om ändring i förordningen (1968:576) om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar,

d) lag om ändring i lagen (1970:65) om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar,

e) lag om ändring i lagen (1931:110) om upplagshus och upplagsbevis,

C. i anledning av propositionen 1973:26 i ifrågavarande delar anta av utskottet framlagda förslag till

a) lag om ändring i lagen (1944:705) om aktiebolag,

Torsdagen den
5 april 1973

*Ny ordning för
auktorisering av
revisorer m. m.*

- b) lag om ändring i lagen (1948:433) om försäkringsrörelse,
- c) lag om ändring i lagen (1972:262) om understödsföreningar,
- d) lag om ändring i lagen (1937:249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar.

Enligt utskottets förslag skulle orden "registrerad revisor" bytas mot "godkänd revisor".

Reservationer hade avgivits vid utskottets hemställan under 2

1. av herrar Börjesson i Glömminge, Gustafsson i Byske och Sjönell (samtliga c) som ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse,

2. av herrar Regnéll (m) och Hovhammar (m) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:1588 i övrigt skulle

A. i anledning av propositionen 1973:26 i ifrågavarande del som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna att nuvarande ordning för auktorisation av revisorer och godkännande av granskningsmän borde bibehållas och sålunda finna motionen 1973:1589 i övrigt icke föranleda någon riksdagens åtgärd,

B. avslå de i propositionen 1973:26 framlagda lagförslagen.

Herr HOVHAMMAR (m):

Fru talman! Till näringsutskottets betänkande nr 25 som behandlar ny ordning för auktorisation av revisorer har det fogats två reservationer, av vilka den ena, nr 2, avgivits av herr Regnéll och mig. Jag avser här att litet grann kommentera vad som föranlett oss att avge nämnda reservation.

Låt oss först slå fast att det närmast är två frågor som tilldrar sig intresse i propositionen. Den ena gäller formerna för auktorisation, dvs. om staten via kommerskollegium eller, som nu sker, handelskamrarna skall svara för auktorisation och registrering av revisorer. Den andra gäller om de s. k. anställnings- och rörelseförbuden skall upphävas för auktoriserade revisorer, dvs. om auktorisation skall förutsätta att revisor intar vad man kallar en oberoende ställning.

Vad det först gäller formerna för auktorisation vill jag helt kort erinra om att någon allvarigare kritik mot det nuvarande systemet och dess sätt att fungera inte redovisas i propositionen. I stället konstaterar statsrådet att handelskamrarna skött revisorsauktoriseringen på ett i det stora hela förtjänstfullt sätt. Därför tycker vi reservanter att det inte finns någon anledning att ändra på ett system som fungerat så pass bra. I anledning härav bör, anser vi, handelskamrarna alltjämt meddela auktorisation och handha tillsyn på grundval av statliga bestämmelser. En sådan ordning skulle, enligt vårt sätt att se, väl tillgodose statsmakternas önskemål om insyn i och kontroll över verksamheten samtidigt som härigenom handelskamrarnas erfarenheter på området – vilka är väl dokumenterade – skulle kunna tillvaratas.

Jag vill i detta sammanhang också nämna kostnaderna – en icke

oväsentlig sak. Även därvidlag torde det ställa sig fördelaktigare att bibehålla nuvarande system än att låta staten engagera sig i denna verksamhet. Jag tror för övrigt, fru talman, att det alltid när det gäller sådana här statliga engagemang föreligger viss risk för byråkrati – man bör inte bortse från det förhållandet.

När det sedan gäller frågan om auktoriserad revisors oberoendeställning vill jag gärna konstatera att statsrådet inte finner några egentliga skäl för generella anställnings- och rörelseförbud för auktoriserade revisorer. Vår uppfattning är närmast den, att om den syn som statsrådet ger uttryck för blev allmänt vedertagen, så skulle också den auktoriserade revisorns ställning som självständig och oberoende yrkesutövare starkt försvagas. Målsättningen bör här vara att den som anlitar en auktoriserad revisor skall kunna göra det i förvisning om att vederbörande inte står i beroendeställning till någon.

För företagen är det naturligtvis av mycket stort värde att få en ingående – och jag vill tillägga förtrolig – information av en revisor och samtidigt veta att vad som avhandlas inte delges utomstående. Det är väl bl. a. detta som ligger bakom förbudet för auktoriserad revisor att vara anställd hos annan än auktoriserad revisor samt förbudet för honom att bedriva affärsverksamhet.

Enligt propositionen är tillsättandet av auktorisationsutredningen ett resultat av klagomål från vissa riksorganisationer, som har anfört kritik mot en alltför strikt tillämpning av anställningsförbudet. Nuvarande bestämmelser innebär som bekant att auktoriserad revisor förlorar sin auktorisation, om han tar anställning hos annan än auktoriserad revisor. Detta har uppenbarligen försvårat rekryteringen till vissa organisationers revisionsbyråer. Det är ett faktum som man inte kan komma ifrån. Men det är i dag inte något stort problem. Det har delvis eliminerats genom att handelskamrarna har förklarat sig beredda medge – och i vissa fall redan har medgivit – ganska frikostiga dispenser. Detta innebär i praktiken att revisorer med bibehållen auktorisation kan ta anställning hos vissa riksorganisationer och centrala kommunala revisionsorgan. Med denna ordning garanteras revisorerens oberoende, liksom också att ifrågakarande organisationer får sina intressen tillgodosedda.

Fru talman! Med vad jag här i korthet anfört ber jag att få yrka bifall till reservationen ?.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Fru talman! Titeln auktoriserad revisor har i alla tider inneburit att man i näringslivet har ställt stora krav på en man med den titeln. När man han anlitat honom har man känt sig trygg. Man har inte känt något av den skräck som den kände revisorn i Gogols pjäs ingav, utan den auktoriserade revisorn har varit en hjälp för det svenska näringslivet.

Vi behandlar nu Kungl. Maj:ts och handelsministerns proposition nr 26 angående ett upphävande av det generella rörelseförbud som tidigare rätt och som fortfarande råder, och eftersom vi i folkpartiet har stark anknytning till de flesta grupper inom näringslivet har vi självfallet lagt ned stort intresse på förberedelserna när vi skrivit de motioner vi väckt i sammanhanget. Som framgår av utskottets betänkande har det här väckts

Torsdagen den
5 april 1973

*Ny ordning för
auktorisering av
revisorer m. m.*

två folkpartimotioner och en motion från moderata samlingspartiet, och man kanske kan fråga sig vad som skiljer de tre motionerna åt. Folkpartimotionerna slår fast att de nuvarande reglerna vad gäller auktoriserad revisors rätt att ta anställning hos annan än auktoriserad revisor skall bibehållas. Det är i bägge folkpartimotionerna det mest väsentliga. Moderatmotionen hemställer om avslag på propositionen.

Vi har från folkpartiet ingenting att anföra mot handelskamrarnas sätt att handlägga auktorisationsfrågorna, som de har skött bra. Den kritik som förekommit har, vilket herr Hovhammar var inne på, framställts från vissa riksorganisationers revisionsbyråer – Lantbruksförbundets revisionsbyrå, Sveriges kommunalekonomiska förening och Sparbankernas revisionsbyrå.

Under utskottsbehandlingen fick vi gehör för vårt motionsyrkande just vad gäller bibehållande av det anställningsförfarande som nu tillämpas. Vi tycker att det väsentligaste var att departementschefens förslag att man skulle upphäva de anställningsformerna inte stöddes utan att vårt förslag fick utskottsmajoriteten bakom sig. Propositionen behandlar två frågor, men vi har ansett det väsentliga vara att bibehålla kravet på anställnings- och rörelseförbud.

När det sedan gäller överförandet av auktorisationen till ett statligt organ – i detta fall kommerskollegium – bör vi ha klart för oss att handelskamrarna skall bli remissorgan. Vid de kontakter jag har haft med handelskamrarna har dessa ansett att just de frågor vi drivit – där utskottsmajoriteten också har stött oss – är de väsentliga. Jag tror inte att överförandet av handläggningen av auktorisationsfrågor skall innebära några större problem i och för sig, eftersom handelskamrarna, som skall vara remissorgan, har den kännedom och kunskap på det regionala planet som behövs. Det är inte något unikt att det finns ett statligt organ som ger auktorisation.

Vi ansåg att det var värdefullt att vi beträffande anställningsreglerna kunde åstadkomma en gemensam skrivning, och när vi kom överens i den här frågan vid bordet fanns det inte anledning att gå emot förslaget att kommerskollegium skulle handha auktorisationen. Vi har ansett att den väsentliga frågan var att anställningsförbudet bibehölls.

Jag vill yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SJÖNELL (c):

Fru talman! Utskottet fastslår i sitt betänkande att det här ärendet, som tidigare talare har noterat, rör sig om två huvudfrågor. Den första är frågan om anställnings- och rörelseförbud för auktoriserade revisorer, och den andra frågan gäller vilken eller vilka instanser som skall meddela bestämmelser om auktorisationen respektive vilka instanser som skall tillämpa de sålunda utfärdade bestämmelserna.

Den första frågan – om anställnings- och rörelseförbud – har enligt vår uppfattning fått en tillfredsställande lösning i utskottets betänkande. Det innebär med andra ord att anställnings- och rörelseförbud av många tungt vägande skäl kommer att bibehållas.

Fru talman! Vi är helt överens med departementschefen om att det bör vara statliga myndigheter som utfärdar bestämmelser för auktorisa-

tion, men när det sedan gäller tillämpningen av dessa bestämmelser skiljer sig uppfattningarna. Jag skall be att kortfattat få motivera vår ståndpunkt i det avseendet.

Utskottet säger bl. a.: "Att samhället övertar huvudansvaret för auktorisationsregleringen är enligt utskottets mening naturligt, och utskottet tillstyrker att så sker." Det instämmer vi i. Utskottet fortsätter: "Ett konstaterande av att samhällets och näringslivets utveckling motiverar denna förändring innebär ingen kritik mot handelskamrarnas sätt att handha de ifrågavarande uppgifterna." Utskottets uttalande att det inte på något sätt föreligger någon kritik mot handelskamrarnas sätt att hittills handha uppgiften att meddela auktorisation bestyrker och understryker vad departementschefen har uttalat i propositionen, nämligen att handelskamrarna sköter sig på ett i det stora hela förtjänstfullt sätt. Här har man sålunda, fru talman, två mycket auktoritativa uttalanden om detta. Mot denna bakgrund anser vi att det inte finns något som helst skäl att ta ifrån handelskamrarna möjligheterna att även fortsättningsvis göra förtjänstfulla insatser när det gäller att meddela auktorisation.

Departementschefen redovisar att det enligt auktorisationsutredningen föreligger två alternativ i detta avseende. Enligt båda alternativen har Kungl. Maj:t att utfärda huvudbestämmelserna och ett centralt ämbetsverk att meddela detaljbestämmelser. Vi har som sagt ingenting att invända mot det, utan den principiella uppläggningsen vinner vårt fulla stöd. Alternativen skiljer sig emellertid däri att alternativ 1 förutsätter att kommerskollegium, alltså det centrala ämbetsverket i sammanhanget, skall meddela auktorisationen och ha tillsynen över ärendena, medan det enligt alternativ 2 fortfarande är handelskamrarna som skall betros med detta uppdrag, självfallet på grundval av de statliga bestämmelser som är utfärdade. Men — och det är en nyhet i detta sammanhang — handelskamrarnas beslut på det lokala planet kan omgående överklagas hos det centrala ämbetsverket. Jag återkommer i detta sammanhang till det uttalande av utskottet som jag nyss citerade och till uttalandet av departementschefen att man inte har kunnat anföra någonting emot handelskamrarnas sätt att rykta sitt värv. Det har alltså varit tillfredsställande.

Departementschefens invändning mot auktorisationsutredningens alternativ 2 är enligt vår mening inte särskilt vägande. Huvudargumentet tycks vara att antalet ärenden växlar mellan olika handelskamrar och att det föreligger ojämnheter mellan handelskamrarna emellan när det gäller antalet godkännanden av granskningsmän respektive vägrade godkännanden. Jag tycker med förlov sagt, fru talman, att det är en mycket svag invändning mot handelskamrarnas sätt att sköta dessa uppgifter. Det är möjligt att det kan ligga något litet i denna kritik av nuvarande ordning, men det är ändå endast en kritik i marginalen.

Som jag nyss underströk skall enligt den ordning vi godtar de statliga bestämmelserna tillämpas av handelskamrarna. Det föreligger dessutom besvärsmätt. Därmed måste all rättfärdighet vara uppfylld, och all rättssäkerhet också för den delen.

Vår huvudinvändning mot att man inte vill acceptera alternativ 2, dvs.

Torsdagen den
5 april 1973

*Ny ordning för
auktorisering av
revisorer m. m.*

att handelskamrarna får tillfälle att fortsättningsvis tillämpa bestämmelserna, är att det här som tyvärr i så många andra sammanhang föreligger en helt omotiverad centralisering av en statlig verksamhet. Som vi ser saken är det över huvud taget alltid en sund politik om allt av samhällelig verksamhet som över huvud taget kan decentraliseras också blir decentraliserat. All centralisering av sådan verksamhet som redan ligger på det regionala och lokala planet skall undvikas, om inte mycket bärande skäl föreligger. Självfallet är detta ingen, jag höll på att säga idiotinställning, utan man måste kunna pröva skälen. Men enligt vår uppfattning föreligger ingalunda några bärande skäl i detta sammanhang – långt därifrån. Handelskamrarna runt om i landet har mångårig erfarenhet, och dessutom rutin, som på det här viset bara skulle stjälpas över bord, om man inte vill utnyttja dem i fortsättningen. Den rutinen och den erfarenheten bör man tillvarata.

Dessutom, fru talman, är ett mycket viktigt argument i sammanhanget att handelskamrarna har en personkänedom som är utomordentligt värdefull i sammanhang där det gäller att pröva en enskild persons kompetens och kvalifikationer. Då är det avgörande att man har en direkt personkänedom, vilket handelskamrarna har på ett helt annat sätt än vad ett centralt ämbetsverk skulle kunna få, även om detta skickar förfrågningar på remiss. Till samma handelskamrar.

Huvudinvändningen är alltså att här föreligger en helt onödig centralisering av en verksamhet, som fungerar och har fungerat mycket bra och som kommer att fungera betydligt bättre, om den får vara kvar på det lokala planet.

Av den anledningen, fru talman, ber jag att få tillstyrka bifall till reservationen 1 under punkten 2.

Herr WÅÅG (s):

Fru talman! Motivering för utskottets ståndpunkt i anställningsfrågan har lämnats här av såväl herr Hovhammar som herr Andersson i Örebro och herr Sjönell.

I fråga om vem som skall meddela behörighet har viss motivering lämnats av herr Andersson i Örebro. Därutöver vill jag tillägga att utskottets majoritet anser att meddelande av sådana här behörigheter som princip bör vara ett statligt ansvar. Vidare anser vi att personkänedom kommer i tillfredsställande grad till uttryck genom att handelskamrarna är remissinstanser.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2

Propositioner gavs på bifall till 1:o utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering, 2:o utskottets hemställan med den ändring i motiveringen som föreslagits i reservationen nr 1 av herr

Börjesson i Glömminge m. fl. samt 3:o) reservationen nr 2 av herrar Regnéll och Hovhammar, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Hovhammar begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapropositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Hovhammar begärt votering även beträffande kontrapropositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 62

Torsdagen den
5 april 1973

*Ny ordning för
auktorisering av
revisorer m. m.*

Den som vill att kammaren till kontraproposition i huvudvoteringen angående näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 25 punkten 2 antar utskottets hemställan med den ändring i motiveringen som föreslagits i reservationen nr 1 av herr Börjesson i Glömminge m. fl. röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit reservationen nr 2 av herrar Regnéll och Hovhammar.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hovhammar begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 89
Nej — 42
Avstår — 165

Herr Börjesson i Falköping (c) anmälde att han avsett att rösta ja men av misstag nedtryckt nej-knappen.

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 25 punkten 2 med godkännande av utskottets motivering röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring i motiveringen som föreslagits i reservationen nr 1 av herr Börjesson i Glömminge m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Sjönell begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 196
Nej — 63
Avstår — 40

§ 20 Föredrogs civilutskottets betänkande nr 10 i anledning av propositionen 1973:1 i vad avser anslag för budgetåret 1973/74 för stöd till allmänna samlingslokaler m. m. jämte motioner.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 21 Lagstiftningen på arbetslivets område

Föredrogs inrikesutskottets betänkande nr 11 i anledning av motion om lagstiftningen på arbetslivets område.

I detta betänkande hade behandlats motionen 1973:327 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari yrkats

A. att riksdagen hos regeringen hemställde att denna snarast framlade förslag om grundläggande demokratiska rättigheter för de anställda och deras fackliga organisationer:

1. lagstadgad rätt till förhandlingar i alla frågor,
2. lagstadgad rätt till strejk när förhandlingar inte gav resultat,
3. lagstadgad rätt att avbryta hälsofarligt arbete,
4. lagstadgad rätt att välja löneform samt att säga nej till sådana produktions-, rationaliserings- och tidmätningmetoder som ökade utsvettningen,
5. lagstadgad rätt att hindra uppsägningar och omplaceringar,
6. lagstadgad rätt att inlägga veto i personalfrågor,
7. lagstadgad rätt för fackförening att anordna möten på betald arbetstid samt rätt till möten och agitation på arbetsplatsen,

B. att riksdagen vidare hos regeringen hemställde om följande lagförslag respektive lagändringar:

1. lagen om kollektivavtal av den 22 juni 1928 omarbetades i syfte att i första hand ur nämnda lag avlägsna paragraf 4, gällande förbud mot att under avtalstiden tillgripa arbetsinställelse,
2. i samband med kollektivavtalslagens omarbetning företogs en översyn och revidering av lagen om arbetsdomstol,
3. ur statstjänstemannalagen av den 3 juni 1965 ströks paragraf 3,
4. bestämmelser av typen paragraf 32 i Svenska arbetsgivareföreningens stadgar ogiltigförklarades genom lagstiftning, varigenom tillämpandet av de prejudicerande domarna i arbetsdomstolen med grund i nämnda paragraf upphävdes,
5. arbetsköparens ensidiga tolkningsföreträdare avskaffades.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1973:227.

Reservation hade avgivits av herr Lorentzon (vpk) som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:327 begärde att regeringen snarast lade fram förslag till åtgärder i form av lagändringar m. m. för att förverkliga det reformprogram som angavs i motionen.

Herr HAGBERG (vpk):

Fru talman! Denna fråga har behandlats i riksdagen under ett antal år. Utskottet har i sitt yrkande om avslag på motionen 1973:227 hänvisat till ett antal utredningar. Det är ett gammalt beprövat sätt att slippa en sakbehandling av viktiga frågor. Att det bara är en undanflykt från sakbehandling visar det förhållandet att utskottet anser att arbetsrättskommittén skall få fortsätta sitt arbete i lugn och ro. Denna utredning skall ju behandla frågan om en "arbetsfredslagstiftning". Därmed kan inte motionen 227 inrymmas i de direktiv som utredningen har. Det verkar som om utskottet sticker huvudet i busken och vägrar se den utveckling som försiggår på den svenska arbetsmarknaden.

Flera missnöjesaktioner har under de senaste åren förekommit på arbetsmarknaden. Det har varit strejker, övertidsblockader och protester av olika slag. De har sin grund i förhållandena på vår arbetsmarknad, med en förhandlingsordning som har sin grund i § 32. Förhandlingar får bara ske i vissa frågor; de s. k. § 32-frågorna får man inte förhandla om – i dessa frågor existerar bara samarbete på arbetsköparnas villkor.

Att göra gällande att dessa missnöjesaktioner skulle vara frukten av några sektaristiska gruppers agerande är helt felaktigt. Nej, verkligheten är den att missnöjet länge har grott och resulterat i spontan aktion. Men sedan har dessa små sektaristiska grupper självmant utropat sig som ledare för och därmed förstört de spontant tillkomna aktionerna.

Förhållandena på arbetsplatserna kan beskrivas som lagstadgad ojämlikhet. Arbetsdomstolen har gett § 32 i SAF:s stadgar prejudicerande laglig status. Det skedde i arbetsdomstolens dom nr 100 år 1932 som erkänner arbetsköparnas rätt att leda och fördela arbetet och anställa och avskeda arbetare.

De "samarbetsavtal" som slutits mellan LO och SAF har hållit sig inom de nuvarande maktförhållandenas ramar. När det kommer till kritan är det fortfarande arbetsköparna som bestämmer över nedläggningar, driftinskränkningar, avskedanden, investeringar, produktionsplaner och vinstens användning. Arbetsköparna bestämmer också över arbetsmiljön, vilka maskiner som skall användas, över arbetstakten och löneformerna.

Det har i stort sett visat sig att man förhandlingsvägen inte lyckats förändra dessa maktförhållanden på något avgörande sätt. Därför kräver man lagstiftning.

För närvarande pågår en statlig utredning om § 32-frågorna. Vidare har ett utredningsförslag framlagts om "trygghet i anställningen" och ett delförslag om arbetsmiljön. På vilket sätt kan man vänta att detta påverkar maktförhållandena?

Utredningsdirektiven angående "arbetsfredslagstiftningen" är mycket begränsade. Förhandlingsrätten skall utvidgas men fredsplikten vara kvar. Förhandlingarna skall alltså inte stödjas med utvidgad strejkrätt. Man skall begränsa arbetsköparnas tolkningsföreträde då det gäller tolkning av avtal. Sådana åtgärder är inte tillräckliga för att – som det heter i direktiven – stödja de anställdas kamp för demokratisering av arbetslivet. Obegränsad förhandlingsrätt och strejkrätt är nödvändiga.

Lagförslaget om trygghet i anställningen går heller inte tillräckligt

långt. Arbetsköparna har för syns skull reserverat sig, men de har stöd från de borgerliga partierna. Avskedanden skall ske på saklig grund – en formulering som redan finns i huvudavtalet. Vid driftsinskränkning, där självklart arbetsköparen har överläget, skall man följa turordning efter anställningstid och ålder. Man får förtur vid återanställning under ett år. Uppsägning och permittering skall ske efter varsel. Uppsägningstiderna förlängs till högst 6 månader. En uppsagd arbetare skall kunna gå till domstol för att pröva uppsägningen.

Det är alltså mer en kvantitativ förändring, t. ex. längre uppsägnings-tid, än en kvalitativ, dvs. makt för arbetarna att säga nej vid avskedanden. Fackföreningens roll ökar inte nämnvärt. Man kan t. o. m. avskeda utan att blanda in fackföreningen.

Arbetsmiljöutredningens delförslag om rätt att avbryta hälsofarligt arbete är ett framsteg, men det är behäftat med sådana svagheter som att ett skyddsombud t. o. m. kan avkrävas skadestånd om man avbryter ett arbete där "skäl uppenbarligen saknas". Det fattas alltför mycket i förslaget för att lagen skall kunna bli ett verkligt stöd för skyddsombuden, skyddskommittéerna och den lokala fackföreningen. Men försiktigheten beror på att man inte vill stöta sig med arbetsköparrepresentanterna i utredningen. Dessa är också överens, utom i en detaljfråga.

Det är verkligen överord att säga att § 32 med de här förslagen har fått ett "grundskott". Förslagen har inte sträckt sig långt utöver de "samarbetsavtal" mellan LO och SAF som redan finns. Och det är just att man valt samarbete i stället för kamp som satt broms för en verklig förändring av maktförhållandena. Det är skendemokrati, när man låtsas att de anställda får större makt genom att t. ex. sätta in ett par representanter i bolagens styrelser. Inte ens Wallenberg har något emot detta, "bara det är bra folk". Självklart kan man inte genom samarbete med den som har makten ta ifrån honom denna makt. Det kan endast ske genom facklig och politisk kamp.

Kollektivavtalslagen är den lag som kriminaliserar aktivitet på arbetsplatsen. Kollektivavtalslagen av 1928 är riktad mot arbetarna och drevs igenom av en borgerlig regering. Den kriminaliserar strejker under avtalstid enligt den fortfarande gällande § 4: "Arbetsgivare eller arbetare, som är bundna av kollektivavtal, må under den tid avtalet är gällande icke vidtaga arbetsinställelse (lockout eller strejk), blockad, bojkott eller annan därmed jämförlig stridsåtgärd."

Observera försöken att framställa lagen som lika "hård" mot arbetsköpare som mot arbetare. Arbetsköparen har redan makten och enbart detta utgör ett våldförande på arbetarna. Men om arbetarna tvingas resa sig ur sitt underläge så betecknas det som en stridsåtgärd. Arbetsköparna eftersträvar fleråriga avtal för att så länge som möjligt kunna binda arbetarnas aktionskraft med hjälp av kollektivavtalslagen och dess fredsplikt. De kan under denna tid ändra förutsättningarna för avtalet. De kan ändra produktionsförhållandena och arbetsmetoderna, försämra ackorden, öka arbetstakten genom tvångsstyrning, vidta omflyttningar och försämra arbetsmiljön och skyddet för hälsan, utan att det därför strider mot kollektivavtalslagen. Men eftersom arbetarna är bundna av fredsplikten får de inte i lokala förhandlingar

använda sitt främsta påtryckningsmedel, strejken, för att försvara sig eller förbättra sitt läge. Arbetsköparna har alla maktmedel på sin sida, medan arbetarna känner sig sitta med bakbundna händer, därför att de saknar strejkrätten. När de ändå strejkar – ty lagen håller inte under det sociala trycket – så betecknas deras aktion som "vild" och de släpas inför arbetsdomstolen.

Lagen är förödmjukande även för fackföreningen. Fackföreningens styrelse tvingas tjänstgöra som polis mot sina egna medlemmar för att klara fackföreningens kassa. Lagen riktar sig mot solidariteten inom arbetarklassen. Sympatiststrejk får inte inledas om en annan arbetargrupp befinner sig i ett trängt läge och behöver hjälp. Men SAF kan fortfarande använda den gamla metoden att svartlista arbetare, dvs. hindra dem från att få anställning i ett företag.

För att ändra nuvarande maktförhållanden -- den lagstadgade ojämlikheten -- är lönearbetarna främst hänvisade till sin egen fackliga kamp. I denna ingår att rasera de lagar som klassamhället stöder sig på och i stället kämpa för lagar, som blir ett stöd för fackföreningsrörelsen och ger lönearbetarna de rättigheter som de genom sina fackföreningar i decennier kämpat för. Framför allt några rättigheter står i centrum. För det första är det förhandlingsrätten. De anställda måste få förhandlingsrätt i alla frågor, även i de s. k. § 32-frågorna. Detta kräver att § 32 slopas och i stället arbetarna får rätt att förhandla i alla frågor. Denna linje är en kamplinje mot arbetsköparna och den främjar arbetarnas arbetsvillkor. I dagens läge försöker ju statsmakten tillsammans med de fackliga ledarna och arbetsköparna i stället göra allt flera frågor till samarbetsfrågor.

Vid LKAB har man gjort den största satsning som kan tänkas i samverkansfrågor. Redan nu kan konstateras -- som även en forskargrupp, den s. k. Kronlundgruppen, konstaterat -- att arbetarna endast får igenom marginella krav. I allt väsentligt får företaget som det vill i de samverkansgrupper som där har bildats. Arbetarnas krav måste vara att göra alla frågor till förhandlingsfrågor, där makt kan ställas bakom kraven.

Den andra frågan gäller lagstadgad rätt till strejk om inte förhandlingarna ger resultat. Strejkrätten är nödvändig som stöd åt förhandlingarna. Det inser även förbundsordföranden i SF och ledamoten av LO:s landssektariat Gustav Kolare, som i en intervju 1972 framhöll: "Utvidgad förhandlingsrätt i lokala frågor är viktig i och för sig men det löser inte problemen om man inte samtidigt får strejkrätt under avtalsperioden. Som det nu är kan arbetsgivaren med fredsplikten i ryggen säga nej till snart sagt allt vad man begär på det lokala planet. Det är då man tvingas tillgripa 'vilda' strejker." Även Kronlundgruppen har konstaterat att det behövs lokal strejkrätt.

Den tredje viktiga frågan för arbetarna är att få en lagstadgad rätt att avbryta hälsofarligt arbete. I delbetänkandet från arbetsmiljöutredningen föreslås: "Innebär visst arbete omedelbar och allvarlig fara för arbetstagarens liv och hälsa och kan rättelse inte genast uppnås genom hänvändelse till arbetsgivaren, kan skyddsombud bestämma att arbetet skall avbrytas i avvaktan på ställningstagande av yrkesinspektionen."

Detta är ett tillmötesgående av ett gammalt krav. Men i samma

Torsdagen den
5 april 1973

*Lagstiftningen på
arbetslivets område*

paragraf heter det: "Avbryter skyddsombud arbete trots att skäl härtill uppenbarligen saknas, har arbetsgivaren rätt till ersättning. Vid bestämmande av skadeståndsskyldighet skall skyddsombud, som utsetts av fackförening eller annan liknande förening av arbetstagare eller tillhör sådan förening, anses som företrädare för föreningen. Vidare skall 8 § andra och tredje styckena lagen (1928:253) om kollektivavtal ha motsvarande tillämpning. Skadeståndsskyldighet för förening inträder dock icke om föreningen omedelbart efter det att den haft tillfälle att taga ställning förklarar att arbetet bör återupptagas." Det betyder att kollektivavtalslagen har införts på arbetsmiljöns område.

Skyddsombudens ställning försvåras och försvagas genom sådant skadeståndsansvar och sådana oklara lagbestämmelser. Skadeståndsskyldigheten måste bort och fackföreningarna bli den enda instans som har rätt att pröva det berättigade i skyddsombudens åtgärder.

Skyddskommittéernas befogenheter måste klart fastställas. Dessa måste innehålla majoritet för de anställda, ha rätt att fatta beslut med enkel majoritet och ha möjlighet att utfärda bestämmelser med laglig giltighet. Som ett ytterligare stöd för skyddsombuden måste fastställas låga hygieniska gränsvärden och reglerade bestämmelser för arbetsmiljön. Dessa bestämmelser skall föreskriva regelbundna pauser vid löpande band och kontinuerliga arbetsprocesser och högsta tillåtna hastighet vid sådana arbeten.

Den fjärde frågan är lagstadgad rätt att välja löneform. Man skall även kunna säga nej till sådana produktions- och tidmätningametoder som används för att öka utsvettningen. Gruvarbetarna vid LKAB genomdrev vid sin strejk 1969–1970 en fast månadslön utan inslag av prestationslön och meritvärdering. Även vid Norrbottens Järnverk har arbetarna genomdrivit en fast månadslön med mycket få lönegrupper och en ytterst liten rörlig del, och man kämpar för att få en "rak" månadslön. Det måste vara en rättighet för arbetarna att själva få välja löneform. Det är ju de som skall göra arbetet, och de vet vad de orkar och tål.

Den femte frågan är lagstadgad rätt till möten och agitation på arbetsplatsen. En arbetsplats kan ju inte vara något avskilt från samhället i övrigt. Den övervakning och slavdrivning som § 32 innebär måste avskaffas. De arbetande måste ha rätt till agitations- och mötesfrihet på arbetsplatsen. Arbetsledningen skall inte kunna stoppa ett möte t. ex. under en rast och inte heller kunna stoppa flygbladsutdelning eller liknande. Skall arbetarna kunna hävda sina intressen, måste de även ha rätt att genomföra fackföreningsmöten på betald arbetstid.

Den sjätte frågan som är väsentlig är lagstadgad rätt att hindra uppsägningar och omplaceringar. Det föreligger nu ett lagförslag om anställningstrygghet, det s. k. Amanska förslaget. Enligt detta kan uppsägning ske endast på "saklig grund". Lagen är ett fullföljande och en skärpning av den s. k. äldrelagen i huvudavtalet. Uppsägningstiderna skall gälla dem som är över 25 år. Kortaste uppsägningstiden är 2 månader och längsta 6 månader. Varsel och uppsägning skall ske till fackföreningen minst en månad innan uppsägningen meddelas. Omplaceringsmöjligheter skall dessförinnan undersökas. Vid driftsinskränkning skall företrädesrätt gälla för återanställning inom ett år. Uppsägning på grund av personliga

förhållanden kan endast ske om den anställda "grovt misskött sitt arbete". Varsel för uppsägning skall då ske minst fjorton dagar i förväg. Kontakt med fackföreningen skall i sådant fall endast tas "om den anställda inte motsätter sig detta."

Bristen i lagförslaget är att man inte framhäver de fackliga rättigheterna. Huruvida arbetsbrist föreligger grundas på arbetsköparnas bedömande. Vad som är "saklig grund" har också arbetsköparen som ägare största möjligheten att öva inflytande över. Här måste fackföreningen med stöd av lagen kunna inlägga sitt veto i avvaktan på egna undersökningar om den "sakliga grunden" i uppsägning, permittering eller avskedande. Vilket stöd i lagen har t. ex. de som lett eller varit indragna i en s. k. "lagstridig" strejk? Vilka möjligheter får facket med stöd av lagen att stoppa trakasseringar från företagets sida?

Därför bör fackföreningen ha lagstadgad rätt att hindra uppsägningar, omplaceringar o. d. Endast därigenom kan man komma åt en del av giltigheten av § 32.

Fru talman! Skall man få dessa rättigheter för arbetarna, måste man naturligtvis avskaffa § 32 och strejkförbudet måste upphävas. En omarbetning av arbetsdomstolen blir också en följd av detta. Likaså måste tolkningsföreträdet avskaffas.

Man kan inte bara vifta bort arbetarnas rättigheter med att tillsätta utredningar, som sedan kommer med förslag med halvhjärtat innehåll. Man kan inte lita till utredningar som har direktiv som inte tar upp för arbetarna väsentliga frågor.

Därför, fru talman, yrkar jag bifall till reservationen av herr Lorentzon.

Herr ANDERSSON i Billingsfors (s):

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i dess betänkande nr 11. Egentligen skulle det väl räcka med detta, eftersom ingenting nytt framkommit under det anförande som herr Hagberg har hållit. Vi har för fjärde gången behandlat dessa frågor på arbetslivets område. Så sent som i december månad hade vi frågan uppe till behandling, men jag tror inte att riksdagens ledamöter ändrat uppfattning sedan dess.

Vi brukar ju avvakta en utrednings resultat och den därpå följande propositionen. Som herr Hagberg sade pågår utredningar på flera områden. Någon av dessa har framlämnat delbetänkanden, medan andra alltjämt arbetar. I utskottet anser vi att vi bör avvakta detta för att därmed få fram en grundlig utredning som kan bilda underlag för de beslut som riksdagen skall fatta.

Den viktigaste frågan gäller här arbetsrätten och § 32. En utredning pågår om denna. Det är klart att herr Hagberg och hans parti inte är nöjda med direktiven men, om man studerar hur de är skrivna är de rätt långtgående. Jag skall be att få citera några rader ur direktiven för denna utredning.

"Statsmakterna bör genom lagstiftningsåtgärder ge löntagarorganisationerna det stöd som behövs för att få till stånd en demokratisering av arbetslivet. Medbestämmanderätt för arbetstagarna i företagen på olika

Torsdagen den
5 april 1973

*Lagstiftningen på
arbetslivets område*

nivåer bör visserligen i första hand åstadkommas genom avtal och i former som inte förändrar de fackliga organisationernas ställning som fria och oberoende organisationer. Men för att förhandlingar skall kunna leda till resultat måste förhandlingsrätten byggas ut och kollektivavtalslagstiftningen ändras så att arbetstagarna och deras organisationer får en med arbetsgivaren mer jämbördig ställning.”

Detta citat visar ju att det förslag som vi så småningom får på riksdagens bord kommer att på väsentliga punkter ändra förhållandena mellan arbetsgivare och arbetstagare. Det är väl inte strejkrätten i sig själv som är väsentlig, utan det är frågan hur vi kan på olika nivåer ge vår medverkan för att forma ett arbetsliv som är till gagn för arbetstagarna.

Den svenska fackföreningsrörelsen har under årtionden slagits för bättre förhållanden på arbetsmarknaden. I det arbetet kan vi nog konstatera att vi inte haft någon hjälp av kommunisterna. De har försökt på olika sätt sätta käppar i hjulet för denna kamp för bättre förhållanden. Det är väl den saken man är ute efter nu också, att försöka skapa oro på arbetsmarknaden. Det går inte bara att stryka ett streck över gällande lagar och bestämmelser och därmed enligt motionen bara besluta om en annan ordning som innebär att man skall kunna få lägga ned arbetet när som helst t. ex.

Utskottet anser som sagt att man bör avvakta de utredningar som är på gång och de propositioner som kommer av dessa. Då får vi tillfälle till en grundlig behandling.

Detta är väl inte sista gången som vi kommer dessa frågor in på livet. Det blir fler tillfällen, och därför skall jag inte gå djupare in på detta utan ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr HAGBERG (vpk):

Fru talman! När socialdemokraterna kom in i parlamentet hade de inte heller majoritet. De körde fram sina krav år efter år, det blev t. o. m. årtionden. Jag tycker inte det är något fel att köra fram dessa krav. De kommer till sist, med en kamp, ändå att bli tillgodosedda trots att socialdemokratin i dag sätter sig emot dem.

Här säger ofta representanter för utskottet, att det inte har hänt någonting sedan föregående år. Det hände i en debatt i ett annat utskott härom dagen. Men behöver det verkligen hända någonting nytt för att ett rättvist krav skall bli tillgodosett? Skall vi vänta så länge, vet jag inte vad som måste hända till sist med socialdemokraterna för att de skall göra något.

Man avvaktar utredningar, säger man. Det är precis som om man avvaktade en neutral utredning om att det skall bli bra för arbetarna. Men vad hände i samma utskott i fjol? Jo man avtog en motion från vårt parti där vi tog upp direktiven och dess innehåll, bl. a. detta om strejkrätten. I direktiven står klart och tydligt: ”De nu angivna grunderna för fredsplikten bör enligt min mening i princip inte rubbas.” Det är inrikesministern som säger detta.

Man skall alltså inte behandla strejkrätten i den här utredningen. Det betyder ju att utskottet i och med att man inväntar utredningen också säger ett klart nej till ett lokalt fackligt påtryckningsmedel som en lokal

strejkrätt kan innebära. Innebörden i utskottets ställningstagande blir ju att man säger nej till rätten. Många experter som har studerat arbetsmarknadsfrågor har sagt att en lokal strejkrätt måste till för att man skall komma till rätta med oresonliga arbetsköpare.

Vi inom vpk är inte alls emot arbetarnas krav. Vi är ju de enda som driver arbetarnas krav. Vi behöver t. ex. bara hänvisa till de motioner vid årets riksdag som socialdemokratin har avslagit.

När man säger att vi försöker skapa oro är det verkligen att stoppa huvudet i busken. Är det inte så att den oron redan finns på arbetsmarknaden. Den finns där på grund av de gällande bestämmelserna i § 32 och i kollektivavtalslagen. Det är inte något parti som försöker skapa oro. Den finns där av objektiva orsaker – att arbetarna inte får igenom sina krav.

Herr ANDERSSON i Billingsfors (s):

Fru talman! Herr Hagberg gör detta till en lätt sak när han bara vill lagstifta om lokal strejkrätt. Då skulle man få strejka när man inte fick igenom sina krav, enligt herr Hagberg och enligt motionen. Ja, det är klart. Men jag har själv varit facklig förhandlare under 25 år, och jag kan nog säga att jag knappast någon gång har varit nöjd med förhandlingsresultatet. Skulle man då ha gått ut i en lokal strejk för en fråga som man kanske kunde lösa i nästa års förhandling? Det här är stora frågor och besvärliga frågor. Det är inte bara att besluta om att instifta en lag om lokal strejkrätt. Det måste göras en grundlig utredning om denna fråga. Vi anser att man inte får rusa iväg innan man har gjort en sådan grundlig utredning. Kommer man fram till att lokal strejkrätt kan vara ett medel att skapa bättre förhållanden, all right då skall vi ta det beslutet. Men inte så här hux flux.

Herr HAGBERG (vpk):

Fru talman! Den här diskussionen om lokal strejkrätt är inte särskilt intressant, för här begränsar sig nu utskottets representant till de förhandlingsmöjligheter som nu finns – framför allt, förstår jag, löneförhandlingar. Men vad vi föreslår är ju lokal strejkrätt i alla frågor, t. o. m. frågor som faller under § 32. Den facklige representant som inte har känt sig maktlös inför produktionsuppläggning, inför tidsstudier, inför arbetstakt, han företräder inte arbetarna. Han får ju inte förhandla i dessa frågor i dag. Det är ju det som är kärnan i problemet.

Arbetarna måste ges förhandlingsrätt och strejkrätt i dessa frågor – om man tilltror den lokala fackföreningen att kunna sköta dessa angelägenheter. Men det gör tydligen inte socialdemokratin. Man vill utreda och älta denna fråga över arbetarnas huvuden.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Lorentzon, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hagberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 62

Torsdagen den
5 april 1973

*Löneavdrag för
tjänsteman som
är tjänstledig för
riksdagsmannanna-
uppdrag*

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 11 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Lorentzon.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hagberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	284
Nej	—	16
Avstår	—	1

Herr Sjönell (c) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats som om han röstat för nej-propositionen.

§ 22 Löneavdrag för tjänsteman som är tjänstledig för riksdagsmannannauppdrag

Föredrogs inrikesutskottets betänkande nr 12 i anledning av motion angående löneavdrag för tjänsteman som är tjänstledig för riksdagsmannannauppdrag.

I detta betänkande behandlades motionen 1973:952 av herr Pettersson i Örebro m. fl. (c) vari hemställts att riksdagen uttalade att statstjänsteman vid tjänstledighet för offentligt uppdrag som ledamot av riksdagen borde vidkännas C-avdrag.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1973:952.

Reservation hade avgivits av herrar Nilsson i Tvärålund, Stridsman och Mattsson i Skee (samtliga c) som ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av motionen 1973:952 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av herr Lorentzon (vpk).

Herr LORENTZON (vpk):

Fru talman! Frågor som behandlas i riksdagen brukar indelas i tyngre och lättare sådana. Den fråga det nu gäller skulle kanske kunna betecknas som liten men något pikant.

I inrikesutskottets betänkande nr 12, som nu är föremål för behandling, tar utskottet ställning till motionen 952, undertecknad av fyra centerpartistiska riksdagsmän. Den fråga som aktualiseras i motionen gäller löneavdrag för statstjänsteman som är tjänstledig för riksdagsmannannauppdrag. Motionärerna hemställer att riksdagen uttalar att statstjänsteman vid tjänstledighet för offentligt uppdrag som ledamot av riksdagen

bör vidkännas C-avdrag. Motionärerna är helt på det klara med att de problemställningar det här är fråga om löses genom förhandlingar i allmänna avtal.

Till utskottsbetänkandet har jag fogat ett särskilt yttrande. Detta särskilda yttrande kunde ha varit en reservation mot utskottets motivering för avslag på motionen. Förslag ställdes nämligen vid utskottsbehandlingen om att få en dylik skrivning tillfogad utskottsbetänkandet. Jag blev dock ensam vid den votering som då företogs. Från rent principiell synpunkt ansåg jag att vissa allvarliga bemärkningar borde göras. I detta särskilda yttrande sägs följande, vilket jag gärna vill tillföra riksdagens protokoll:

”Motionärerna anför att en grundläggande princip bör vara att ersättning utgår för utfört arbete. I den mån arbete inte har utförts skall alltså ersättning inte utgå. Önskar man diskutera frågan från denna utgångspunkt bör självfallet resonemanget inte begränsas till enbart ersättning som utgår på grund av statlig tjänst utan avse även ekonomiska förmåner — uppburna samtidigt med riksdagsarvode — från enskilda näringslivet, organisationer, kommuner etc. Detta synes inte ha varit motionärernas avsikt. En konsekvent tillämpning av motionärernas princip skulle för övrigt leda till att alla arbetsfria inkomster — t. ex. i form av uppburna arrendavgifter — skulle tas med i resonemanget.” Vi kunde fortsätta på det området, men här slutar citatet.

Oavsett vad man har för inställning till sakfrågan måste argumentationen i motionen betecknas som synnerligen anmärkningsvärd.

Centerpartiet har enligt min mening kunnat betraktas som ett parti som i vissa frågor intagit en progressiv hållning, dess ungdomsförbund likaså. Men då man tar del av argumentationen i denna motion ställer man sig omedelbart frågan om så är fallet. Har det varit endast ord utan täckning från centerpartiet? Har det varit fråga om endast en mantel av radikalitet? Dessa frågor är berättigade att ställa, då tankegångar som förekommer i motionen kan bubbla upp till ytan. De är nämligen helt reaktionära till sitt innehåll.

Frågan bör enligt min mening ses allvarligt, då till utskottsbetänkandet är knuten en reservation av centerpartiets representanter i inrikesutskottet till förmån för denna motion. Man kan inte göra sig fri från intrycket att motionen blottar en inställning till statliga tjänstemän som inte endast är avog utan närmast kan betraktas som fiendlig och som man trodde tillhöra gångna tider. Därtill är motionen på sina ställen mycket grumligt skriven.

Motionärerna säger bl. a. att ”smärre sysslor som utföres parallellt med riksdagsarbetet skall ersättas — s. k. extraknäck”. Man kan i detta sammanhang, mina damer och herrar, fråga sig, när det gäller direktörer eller andra som är knutna till näringslivet — givetvis inte det statliga — vilka uppstår icke föraktliga löner på kanske hundratusentals kronor, om denna deras sysselsättning vid sidan om riksdagsmannens uppgifter är att betrakta som ”smärre sysslor” eller ”s. k. extraknäck”. Jag citerar bara vad motionärerna säger i sin motion.

Jag ställer mig också frågande till vad motionärerna avser med följande: ”Om det nämligen är så att en facklig organisation avstår från

Nr 62

Torsdagen den
5 april 1973

*Löneavdrag för
tjänsteman som
är tjänstledig för
riksdagsmannas
uppsdrag*

Torsdagen den
5 april 1973

*Löneavdrag för
tjänstemän som
är tjänstledig för
riksdagsmannan-
uppdrag*

genorella lönelöft för att ge riksdagsmän en speciell favör så kan detta ses som ett sätt att knyta riksdagsmannen närmare organisationen än riksdagsmannens väljare har avsett." Motionärerna borde nog här ha preciserat vad de avser; innebörden av vad de framfört blir nu närmast mycket insinuant mot de riksdagsmän som avses.

Mera skulle ha kunnat ha anföras i detta sammanhang, men vad ju nu anført får räcka för denna gång. Jag yrkar, fru talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr PETTERSSON i Örebro (c):

Fru talman! Jag skall be att senare få återkomma till vad herr Lorentzon anförde.

Enligt det avlöningsavtal för statliga och andra tjänstemän som gäller från den 1 januari 1972 har tjänstemän för den tid som han är tjänstledig på grund av uppdrag som ledamot av riksdagen eller kyrkomötet eller som riksdagens revisor att vidkännas s. k. B-avdrag förhöjt med 120 procent. Det innebär helt enkelt att vederbörande behåller en betydande del av sin ordinarie lön under den tid han är tjänstledig. Det innebär också, vilket man bör uppmärksamma, att han under samma tid är helt ledig från sin tjänst.

Vi har väckt motionen 952 i denna fråga – en fråga som tidigare har behandlats i riksdagen – därför att vi anser att detta förhållande inte är rimligt. Det finns inte bärande skäl för att lön skall utgå för arbete som man reellt inte utfört under den tid man är tjänstledig. Vi har sagt i motionen, och jag upprepar det, att en grundläggande princip bör vara att ersättning utgår för arbete som man utför. För det arbete som en riksdagsman utför på ett civilt jobb under den tid riksdagssession inte pågår skall han naturligtvis ersättas i vanlig ordning. Om han har ett arbete jämsides med riksdagsarbetet skall även det självfallet ersättas. Det finns ingen anledning att ifrågasätta det. Däremot tycker jag för min del – och det har vi också anført i motionen – att det är felaktigt att staten betalar ut två löner om bara ett arbete utförs.

Utskottet anför i sitt betänkande att ifrågavarande spörsmål är en förhandlingsfråga och erinrar dessutom om att det ankommer på riksdagens lönelegation att på riksdagens vägnar ge uttryck åt principiella ställningstaganden i samband med löneförhandlingarna. Utskottet erinrar också om att det från den 1 januari 1972 avtalats om ett större löneavdrag än tidigare.

Den omständigheten att förevarande spörsmål är en förhandlingsfråga och att riksdagens lönelegation har att göra uttalanden i sådana frågor hindrar ju inte att vi här i riksdagen ger vår mening till känna beträffande ifrågavarande löneavdrag. Det är ju ändå oss det egentligen gäller. Som jag ser saken måste det vara politikernas uppgift att genom åtgärder på olika områden se till att de som har det sämst ställt i samhället får en större del av den standardhöjning som samhällets resurser medger. Men vi som redan befinner oss -- för det måste vi väl ändå säga att vi gör -- på en relativt hög nivå inkomstmässigt och har en gynnad ställning bör heller inte förse oss med privilegier utan hållbara motiveringar.

Med detta, fru talman, ber jag att få yrka bifall till den vid inrikesutskottets betänkande fogade reservationen.

Torsdagen den
5 april 1973

*Löneavdrag för
tjänsteman som
är tjänstledig för
riksdagsmannan-
uppdrag*

Herr ERIKSSON i Arvika (fp):

Fru talman! Herr Pettersson i Örebro har helt riktigt påpekat att det här inte är någon ny fråga. Senast vi hade att behandla en motion i ärendet var 1970, och det kanske inte är någon direkt överraskning att det kom en motion nu 1973.

Herr Pettersson i Örebro har också varit vänlig att ganska utförligt återge vår motivering för avslag på motionen. Jag vill bara stryka under det helt kort och säga att vi anser att detta *är* en förhandlingsfråga. Vi anser också att det ankommer på riksdagens löne delegation att agera i ett ärende av den här typen. Det har även löne delegationen gjort. Vid ett sammanträde den 30 juni 1971 hade löne delegationen den här frågan uppe och beslutade då om ökat löneavdrag, "B-avdrag förhöjt med 120 procent" i stället för såsom tidigare med 100 procent "för statstjänstemän vid tjänstledighet för fullgörande av uppdrag som ledamot av riksdagen eller kyrkomötet eller som riksdagens revisor".

Vid det tillfället rådde inga delade meningar i frågan inom löne delegationen. Detta beslut stod också – som framgår av utskottsmajoritetens skrivning i betänkandet – den närvarande centerpartisten bakom.

Herr Pettersson i Örebro sade att det är vår uppgift som politiker att agera i sådana här frågor. Jag anser för min del att det var vid detta tillfälle som centerpartiet skulle ha agerat, om man inte vill utnyttja de "privilegier" som herr Pettersson i Örebro talade om.

Som jag sade anser jag att det var rätt naturligt att motionen kom nu. Men mot den bakgrund som jag har tecknat, med ställningstagandet i löne delegationen, är jag personligen något förvånad över att centerpartiets samtliga ledamöter i inrikesutskottet har stöttat upp en motion, med sådana här formuleringar, genom en reservation.

Jag ber, fru talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SJÖHOLM (fp):

Fru talman! Jag tycker att kamrat Lorentzon – han skall ju kallas så numera – talade väl här, och jag kan instämma i rätt mycket av vad han sade.

Sedan är det något underligt med den här motionen. Centerpartiet vill ju, trots namnet, decentralisera – det har man hört talas om en och annan gång. Men nu vill motionärerna och reservanterna centraldirigera t. o. m. den fria avtalsrätten, som vi annars har slagit vakt om ganska kraftigt här i riksdagen. Det är ju vad herrarna vill. Och hur kan det stämma med ideologin inom centerpartiet, om jag nu får använda ett vackert ord? Jag tror inte att den här motionen kan ha centerpartiledningens gehör, och det skall verkligen bli intressant att studera voteringsprotokollet efter debattens slut.

Man rör sig med rätt vackra uttryck i motionen – man talar om alla människors lika värde. Det är en mycket vacker devis, och det är att profanera den att föra ned den till den nivå där den här motionen dväljs.

Man springer också strax ifrån devisen om alla människors lika värde, för vad motionärerna och reservanterna vill är att statstjänstemän skall diskrimineras – de skall icke vara lika fullvärdiga som andra medborgare. Det är naturligtvis som herr Lorentzon riktigt påpekade väldigt många

Torsdagen den
5 april 1973

*Löneavdrag för
tjänsteman som
är tjänstledig för
riksdagsmannans
uppdrag*

människor i denna kammare som har full lön hemma; de får icke vidkännas något som helst ekonomiskt avbräck för att de sitter i riksdagen. Jag för min del förlorar 150 kronor om dagen. Hur mycket herr Pettersson i Örebro förlorar vet jag inte -- det kunde vara intressant att veta.

Men så är det: Många kommer hit utan att få något som helst avbräck i sin ekonomi hemma. Varför skall man inte ingripa där? Det är väl ingen jämlikhet, och det är väl inte vad man menar med alla människors lika värde! I stället skulle motionärerna och reservanterna naturligtvis sagt att vi skall göra likadant med alla som sitter här. Varför skall man precis välja ut statstjänstemännen? Där finns det en avoghet mot statstjänstemännen, som herr Lorentzon också sade.

Man säger att det är fel att någon får två löner, när han bara utför ett arbete. Men vi har ju lön här i riksdagen även på sommaren, när vi inte är här. Jag förmodar att herr Pettersson i Örebro också får lön här då, trots att han inte utför något arbete. Eller går kanske herr Pettersson omkring här i kammaren på sommaren och håller små anföranden från talarstolen och deltar i utskottssammanträden? Det kan ju vara skönt att slippa bli emotsagd -- i synnerhet om man väcker motioner av det här slaget. Det kan jag förstå. Men varför skall vi uppbära lön på sommaren, när vi inte är här? Då utför vi ju inte två arbeten, möjligen ett. Jag skulle gärna vilja ha svar på hur herr Pettersson undgår den logiska kullerbyttan, ty en sådan är det ju i allra högsta grad. Om herr Pettersson inte utför något arbete på sommaren här i riksdagen, så skall han naturligtvis inte med sitt ömtåliga samvete uppbära lön, om det skall vara någon konsekvens i motionärernas yrkande. Nu finns det emellertid inte någon konsekvens och inte heller något förnuft i motionsyrkandet, och därför bör naturligtvis motionen avslås.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr PETTERSSON i Örebro (c) kort genmäle:

Fru talman! Herr Lorentzon gör gällande -- och det gäller i lika hög grad herr Sjöholm -- att man skall plocka in alla ledamöter som har inkomster vid sidan om inkomsterna från riksdagen, alltså inte bara statstjänarna, ty annars är vi inte konsekventa. Hur skall man kunna göra det? Det är väl inte relevant att ta in den frågan i denna debatt. Man får väl utgå ifrån att vederbörande inte har fått den där andra lönen för ingenting, utan då måste de väl utföra ett arbete. Och då är lönen ersättning för det arbetet -- eller också har man ett ansvarsförhållande i något avseende. Den saken finns det ingen anledning att dra in i denna debatt. Vad motionärer och reservanter har tagit sikte på är just detta att någon får dubbel lön från staten, ty det är ju staten som betalar vår lön här i riksdagen.

Sedan sade herr Sjöholm att jag har betalt hela året. Ja, det har väl herr Sjöholm också -- men lönen är uppdelad på årets tolv månader, och lönen under riksdagstid är just åtta tolfledelar av årslönen, om jag är rätt informerad.

Slutligen skojade herr Sjöholm om att jag kanske går omkring ensam här i denna lokal på sommaren och håller anföranden, men det tycker jag

inte hör hemma i denna debatt. Herr Sjöholm har aldrig sett mig här i riksdagen på sommaren, och jag lovar att han aldrig skall få det heller.

Herr SJÖHOLM (fp) kort genmäle:

Fru talman! Jag tror herr Pettersson i Örebro på hans ord, när han säger att han inte är här på sommaren, men då skall han inte heller ha någon lön då, eftersom han själv sagt att man inte skall ha lön när man inte utför något arbete.

Vidare sade herr Pettersson att det är fel att dra in andra än statstjänstemännen i denna debatt, men vad blir det då av den vackra devisen om alla människors lika värde och lika rättigheter? Då har vi ju inte lika rättigheter här i riksdagen. Det kan väl herr Pettersson inte hävda? Då har man väl ändå satt statstjänstemännen i strykclass i detta avseende. Det är så uppenbart att det inte ens borde behöva nämnas. Då blir det ju olika behandling av olika människor.

Herr Pettersson sade också att de som inte är statstjänstemän utför arbete fastän de inte är på arbetsplatsen, och om de uppbär lön hemma utför de också ett arbete. Hur kan herr Pettersson veta det? Jag tror att många av ledamöterna här inte har något som helst ekonomiskt avbräck för att de sitter i riksdagen. En del är kanske kreaturlösa jordbrukare, som i stort sett inte har något jobb på vintern. De lider inte något avbräck, de sköter lantbruket på sommaren och riksdagsarbetet på vintern. Det är ju en mycket bra kombination. Det fattas bara att vi inte skulle acceptera den. Jag tänker i varje fall inte motionera om att vi skall göra något åt det förhållandet.

Nej, herr Pettersson, detta är att diskriminera och att sätta statstjänstemännen i strykclass – och då flyger den vackra devisen om alla människors lika värde sin kos.

Herr PETERSSON i Örebro (c) kort genmäle:

Fru talman! Jag anser det vara helt meningslöst att fortsätta debatten med herr Sjöholm, när han inte ens vill godkänna den verklighet som föreligger att vi uppbär åtta tolfte delar av årslönen. Inte ens det vill ju herr Sjöholm acceptera.

Sedan försöker herr Sjöholm framställa vår motion som om den skulle ha något med statstjänstemännen att göra, men det har den inte alls. Den gäller dem som sitter här i riksdagen och uppbär två löner från staten. Det är det vi har tagit upp i motionen.

Herr SJÖHOLM (fp) kort genmäle:

Fru talman! Jag förstår att herr Pettersson i Örebro finner det meningslöst att fortsätta debatten. Det tycker jag är det bästa han har sagt hitintills.

Herr PERSSON i Stockholm (s):

Fru talman! Vi vet att herr Sjöholm har litet knepiga idéer ibland, men att han också kan vara en kvalificerad demagog har vi fått bevittna nu. Han har inte alls hållit sig till ämnet, såvitt jag förstår. Jag skall återkomma till det i slutet av mitt anförande.

Nr 62

Torsdagen den
5 april 1973

*Löneavdrag för
tjänsteman som
är tjänstledig för
riksdagsmannan-
uppdrag*

Torsdagen den
5 april 1973

*Löneavdrag för
tjänsteman som
är tjänstledig för
riksdagsmannas-
uppdrag*

Motionen syftar till att man inte skall ha inkomst för ett arbete som man inte utför. Är det någon som vill bestrida riktigheten av den tesen. Ja, herr Lorentzon. Han anser att det är fullt korrekt med arbetsfri inkomst. Så radikal har man blivit i vpk – detta socialistiska parti – att man förgäter en av de mest grundläggande principerna i den socialistiska tankevärlden, nämligen att man skall arbeta och göra rätt för sig när omständigheterna tillåter det.

Det finns enligt min uppfattning inget som helst skäl för att betala ut lön till en statstjänare som sitter i riksdagen om han inte utför arbete.

Utskottet noterar att vi här tidigare har reagerat mot den ersättning som utgått och att den sänkts till följd av ett uttalande av riksdagen. Varför uttalade man den uppfattningen? Resonerade man som herrar Lorentzon och Sjöholm fanns väl ingen anledning till det. Varför skulle riksdagen fingra på denna ersättning? Riksdagen ansåg emellertid att det inte var anständigt att betala den höga lönen som utgick utan den måste ändras. Då var man på väg mot principen att vi inte skall ha arbetsfri inkomst. Men nu konstaterar man att en och annan har det, t. ex. i det privata näringslivet. Ja men, staten är arbetsgivare till riksdagsmännen. Den uppträder i andra sammanhang som arbetsgivare. Har den inte, herr Sjöholm och herr Lorentzon, rätt att ha en uppfattning, dels i egenskap av lagstiftare, dels i egenskap av företagare?

Det finns en mängd företag här i landet som underkänner principen att man skall ha lönen när man inte arbetar. Det är bara en liten bråkdel människor som har den förmånen i det här samhället, och herr Sjöholm försöker lägga upp det som om vi vill ha en undantagsordning för riksdagsmännen, och det är inte sant.

Herr Lorentzon säger: Menar vi att riksdagsmännens löner skall bort -- alltså deras statstjänstemannalöner – skall också alla andra bort. Helt plötsligt blir han enormt generell och maktfullkomlig och tycks vilja bestämma över alla arbetsgivare och löntagare i det här samhället. Nu vill han inte det, men han säger att det är den logiska konsekvensen. Jag anser att det inte alls är den logiska konsekvensen, för så vitt vi inte menar att vi här i riksdagen skall bestämma lönevillkoren för hela vår arbetsmarknad. Då kan man komma på den idén. Den logiska konsekvensen är att säga att riksdagen och staten skall arbeta enligt sitt förnuft. Hoppas att andra också tar intryck av det. Att en och annan privat arbetsgivare inte gör det skall väl inte hindra denna riksdag från att vara opinions- och moralbildare och kallt våga se en sak som den är och ta ställning därefter i stället för att försöka mobilisera alla möjliga argument som passar oss själva. Det är, tycker jag, inte värdigt Sveriges riksdag. Det är inte så vi har byggt upp vår demokrati, och det är fina saker vi har byggt upp här i landet. Det har vi gjort genom att kallt se problemen sådana de är. Det lyckas inte alltid, men vi försöker i alla fall.

Om vi tar bort statstjänstemännens förmåner så skall vi också, enligt herr Lorentzons logik, ta bort de arbetsfria arbetsgivarförmånerna för alla andra riksdagsmän. Om vi vänder på det resonemanget, vad kommer vi då fram till? Herr Lorentzon borde enligt sin egen logik då kräva en lagstiftning som ger alla andra löntagare samma rätt som han nu vill tillerkänna statstjänstemännen. Jag understryker att detta blir den logiska

Torsdagen den
5 april 1973

*Löneavdrag för
tjänsteman som
är tjänstledig för
riksdagsmannan-
uppdrag*

konsekvensen av den situation och den ordning herr Lorentzon försvarar. Men någon sådan rättslidelse har inte herr Lorentzon att han väcker en motion som kräver att alla löntagare i landet, oavsett var de hör hemma, skall ha rätt att behålla sin ordinarie lön om de blir riksdagsmän. Och det gör herr Lorentzon klokt i, för då skulle varenda kvinna och man i denna kammare uppleva hur grotesk hela tanken är. Och den blir inte bättre därför att vi åberopar traditioner och viss släpphänhet, som vi i alla tider har ådagalagt mot statstjänstemännen i förhållande till andra löntagargrupper i det här samhället.

Herr Lorentzon tog också ett annat exempel. Han tycker att vi skall beakta att man får behålla kapital och avkastning, arvoden från organisationer och kommuner. De två senare exemplen har bemötts av herr Pettersson. Jag tar upp det där med avkastningen. Inser inte herr Lorentzon att det är en helt annan sak? Låt mig ta ett exempel. Två medborgare har genom hela livet exakt samma inkomst. En gör av med alltsammans, den andre spar och sätter in på banken och får litet ränta. Skulle den räntan vägras honom – det skulle den med den logik herr Lorentzon mobiliserar.

Herr Lorentzon sade också att han hade väntat sig att centerpartiet skulle vara progressivt. I stället har man där en avig inställning till statstjänstemän. Säg mig, herr Lorentzon, vad finns det för spår av progressivitet i ert resonemang? Vad är det för progressivt i att organisera ett samhälle med arbetsfria inkomster för folk som kan arbeta? Vad är det för princip att ge dubbel inkomst utan att ha någon täckning för det i arbetsinsats? Att blåsa upp centermotionen och dess försvarare till tjänstemannafientlighet är, herr Lorentzon, precis lika primitivt – men ännu mera graverande när det kommer från en kommunist – som att kasta LO-folket i halsen att tjänstemännen har gjort mera rätt för bättre sociala förmåner än arbetarna, som vi har fått höra i alla år.

Herr Lorentzon ställde sig fullt i klass med de sämre sidorna av vår sociala debatt på det här området.

Herr Hagberg sade i den tidigare debatten – jag tänker inte kritisera honom i det här sammanhanget och jag ville inte heller, fru talman, förlänga den debatten med att begära ordet – ”vi är de som för fram *arbetarnas* krav”. Det var absolut besked; det är inga andra. Jag vill nu fråga herr Lorentzon: När fick ni i uppdrag av svenska *arbetare* – ni pratar ju alltid om dem – att i riksdagen resa kravet och rykta principen om arbetsfri inkomst?

Herr Lorentzon insinuerade också partitaktik från centern. Jag skall inte alls försöka klara ut det; det kan jag nog inte. Jag avhåller mig därför visligen från det. Det enda försonande drag jag kan finna över herr Lorentzons arbets sätt i den här frågan är att han tror sig gagna den stora revolutionen – som ju aldrig kommer hit.

Slutligen till herr Sjöholms anförande: Herr Sjöholm tyckte att vi skulle passa oss för *centralisering*, om jag förstod honom rätt. Och det var en utomordentlig centralisering om vi skulle fatta ett sådant beslut som motionen syftar till. Jag kan inte förstå detta. Är det inte lika mycket centralism, herr Sjöholm, om vi beslutar att låta det vara som det är? Nu är det statstjänstemannen, herr Sjöholm, som går på händer och lämnar

Torsdagen den
5 april 1973

*Löneavdrag för
tjänsteman som
är tjänstledig för
riksdagsmannan-
uppdrag*

logikens enkla lagar bakom sig.

Och så påpekas att vi får lön på sommaren. Den frågan är redan korrekt besvarad av herr Pettersson i Örebro, men det hörde inte herr Sjöholm.

Ett faktum är emellertid — jag håller mig till det formella nu — att vi har en spridning av lönen på alla årets månader. Men bakom det ligger — som *jag* hela tiden uppfattar det — inte att vi skall ha arbetsfri inkomst, utan riksdagsmännens reella situation som politiker, som året runt måste ha kontakt med medborgarna och utföra nyttigt politiskt arbete i vår demokrati. Att helt plötsligt söka inbilla de radiolyssnare och TV-tittare som eventuellt finns att vi, när vi slår igen luckan fram på kvällskvisten den 31 maj, är fria till den 10 eller 11 oktober, är verkligen inte att visa något som helst intresse för sanningen och vårt arbete. Om det är fel på riksdagsmännens löner, skall problemet inte lösas via arbetsfri inkomst för vissa personer på ett speciellt sätt, utan då skall vi diskutera riksdagsmännens löner! Då är vi på rätt plan.

I detta anförande instämde herrar Gustafsson i Byske (c), Torwald (c), Börjesson i Falköping (c), Leander (s) och Nilsson i Tvärålund (c).

Herr SJÖHOLM (fp) kort genmäle:

Fru talman! Nu har centern till råga på de andra olyckorna fått den försvarsadvokat i det här ärendet som den såväl förtjänar!

Herr Persson i Stockholm talade om arbetsfri inkomst för statstjänstemän. Men varför skall det bara gälla statstjänstemän? Varför skall det inte gälla också alla andra som är med i riksdagen och gör ett gott arbete och som har en arbetsfri inkomst hemifrån? Jag trodde att herr Persson var en vän av jämlikhet i det här samhället, men var blev den av? Skulle vi ha jämlikhet för riksdagsmän, borde de få så mycket betalt utöver vad de har hemma att de kunde komma upp till en viss bestämd nivå. Då vore det jämlikhet. Allas lika värde, som centern så vackert talar om, kan vi aldrig komma fram till i den här frågan.

Som herr Persson i Stockholm kanske förstär har statsmakterna ett visst intresse av att ordna så att dess tjänstemän kan äta sig förtroendeuppdrag. En del av dem kan ibland tillföra debatten något av värde, även om herr Persson inte tycker att jag gör det — han kallar mig demagog, men det kan man ju inte som bekant kalla honom.

Statstjänstemän förlorar en hel del genom att ta förtroendeuppdrag, herr Persson. De förlorar inte bara lön utan de missar väldigt ofta möjligheten till befordran. Eftersom en statstjänsteman som är i riksdagen ofta inte kan delta i kurser och sådant som är förutsättningen för att vinna befordran, sitter han där han sitter. Vad gör herr Persson åt det? Och vad gör centern åt det? Det är väl inte allas lika värde att somliga skall bli diskriminerade på det sättet?

Anledningen till att jag tog i litet är att jag reagerar mot att just centern kan komma med ett sådant här förslag. Jag kallar det fortfarande att försöka centralt dirigera den fria avtalsrätten. Jag trodde att herr Persson var vän av den fria avtalsrätten och ansåg att parterna på arbetsmarknaden själva skall få fatta beslut. Det är den rättigheten som

centern vill förta just statstjänstemännen men tydligen inga andra. Nu försvarar herr Persson alltså det.

Om herr Persson verkligen vill slåss för jämlikhet får han nog vara inställd på att vi får ta väldigt stora grepp om det här ämnet. Då kan vi inte bara välja ut en grupp och diskriminera den. För det är vad detta förslag innebär.

Herr LORENTZON (vpk) kort genmäle:

Fru talman! Herr Perssons i Stockholm in hopp på arenan som centerpartiets försvarsadvokat gjorde särskild lycka – det framgick av de många instämmanden som han efter att ha gått ned från talarstolen fick just från centerpartisterna. Att herr Persson vid en tidpunkt då han står i begrepp att lämna riksdagen blir centerpartiets försvarsadvokat finner jag mycket underligt. Nog borde ett liv i fackföreningens tjänst ha krönts på ett annat sätt!

Mitt agerande i inrikesutskottet innebär faktiskt att jag har givit mitt stöd åt herr Perssons partivänner i utskottet. Det var inte jag som ställde ett särskilt yrkande; jag har däremot avgivit ett särskilt yttrande, i vilket jag påpekar orimligheten i att peka ut en särskild grupp men utelämna alla de andra grupperna. Kan det vara riktigt, herr Persson i Stockholm, att exempelvis – exemplet är tänkt men det kan vara riktigt för det – en person med ett arvegods blir riksdagsman, varvid han arrenderar bort godset och kvitterar ut en arbetsfri lön på 30 000–40 000 kronor om året? Enligt herr Persson i Stockholm är detta fullständigt rätt. Får man inte angripa den ene, får man inte heller angripa den andre.

Herr Persson vet mycket väl vilken uppfattning jag har i dessa frågor. Men jag anser att kan centerpartiet inte föra sin talan i löne delegationen, skall det heller inte dra upp den här frågan i riksdagen. I Finland finns det Vennamos parti, det har bildats ett nytt parti i Danmark – herr Persson tycks känna sig hemma bland de partierna. Herr Persson känner mycket väl till mitt partis inställning i den här frågan.

Jag sade inte att jag hade väntat mig att centerpartiet skulle vara progressivt; jag sade att det i vissa frågor hade framstått som progressivt och att även dess ungdomsrörelse hade gjort det. Men det som bubblar upp i denna motion visar att man är inne på farliga vägar. Det är detta jag vill ha sagt i sammanhanget.

Herr PERSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Fru talman! Får jag allra först säga till herr Lorentzon att jag har varit med om flera omröstningar här där herr Lorentzon själv och hans partikamrater slutit upp på centerns sida mot socialdemokraterna. Men jag slöt inte upp på centerns sida; jag drev ett resonemang som jag fört flera gånger, bl. a. när denna fråga konkret har behandlats. Så enkelt var det med detta! Jag har också tidigare motionerat i frågan.

Men, herr Lorentzon, jag känner igen era tongångar – de är exakt desamma i dag som när vi hade debatten om fullmaktslagen den gången SACO begärde 18 000 kronor i genomsnittshöjning av lönekostnaderna för ett enda avtalsår. Och ni i det kommunistiska partiet tyckte att det var alldeles riktigt att SACO skulle få slåss för det och sätta hela

Nr 62

Torsdagen den
5 april 1973

*Löneavdrag för
tjänsteman som
är tjänstledig för
riksdagsmannan-
uppdrag*

Torsdagen den
5 april 1973

*Löneavdrag för
tjänsteman som
är tjänstledig för
riksdagsmannan-
uppdrag*

samhällsmaskineriet i gungning. Jag har precis samma inställning som den gången.

Det här med Vennamo var ju väldigt lustigt! Men Yngve Persson blir nog ingen partirenegat – det brukar i vårt politiska liv i första hand vara förunnat folk på kommunistisidan. Jag tror, herr Lorentzon, att han har närmare dit än jag.

Herr Sjöholm kom nu helt plötsligt på slutet in på ett försök till sakdebatt. Något sådant förekom inte alls i hans tidigare inlägg. Han sade nu att statstjänarna inte sällan har högre lön än riksdagslön och att det bör beaktas. Ja, men då får vi ta en diskussion om det och se vad det i och för sig kan motivera. Men jag ifrågasätter i alla fall om det är en politik vi kan acceptera, att den som tar ett riksdagsmannajobb av sin arbetsgivare skall vara garanterad den gamla inkomsten. Tar vi riksdagsmannajobbet får vi väl också ta konsekvenserna av det. Herr Sjöholm är verkligen ute på gungfly i den här diskussionen. Riksdagen har nämligen – det var i det gamla huset – under protester från min sida accepterat ett utomordentligt generöst pensionssystem. Som jag uppfattade det var då huvudargumentet just det att vi levde lite otryggt i det här jobbet.

Herr LORENTZON (vpk) kort genmäle:

Fru talman! Det stämmer nog att vpk och centern vid några tillfällen har röstat på samma sida när herr Persson hamnat på den andra sidan. Men då har herr Persson alltid röstat gemensamt med moderaterna – jag vet inte om det är så mycket bättre!

Jag vill återigen upprepa att jag har betraktat centerpartiet och även dess ungdomsförbund som progressivt i vissa frågor men att jag blev litet orolig på den punkten när denna motion kom. Men detta har herr Persson inte alls märkt.

Herr Persson ställer logiken fullständigt på huvudet och söker sig tillbaka, säsom vi gör vi äldre, till tider som gått och frammanar spöket från SACO-konfliktens dagar då riksdagen tog fullmaktslagen. I detta fall stödde vpk helt SACO, säger herr Persson. Om jag får friska upp herr Perssons minne en liten aning, var det faktiskt så att vänsterpartiet kommunisterna den gången begärde att få införa som betald annons i Aftonbladet det flygblad som vi hade skrivit, sedan Aftonbladet och socialdemokratin hade bojkottat våra försök att på annat sätt få ut våra uppfattningar. Då förklarades från socialdemokratiskt håll: Hur mycket vpk än betalar tar vi inte in det i tidningen.

Så stor var demokratin då! Jag ville som sagt bara friska upp herr Perssons minne – det ligger ju några år tillbaka i tiden.

Herr PERSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Fru talman! Jag kan försäkra denna församling, att när herr Lorentzon är ute hos LO:s folk och pratar används inte detta språk.

Herr LORENTZON (vpk) kort genmäle:

Fru talman! Till sist skulle jag vilja säga till herr Persson i Stockholm att det är inför riksdagen han nu talar. Tydligen har herr Persson fullkomligt missuppfattat vilket auditorium det gäller.

Herr CARLSHAMRE (m):

Fru talman! Denna debatt har förts i en skämtsam ton, och motionen är kanske inte värd att talas om i annan ton. Det må vara hänt. Men det är ändå ett par sakliga synpunkter som jag tror borde få komma med.

Motionen bygger nog på en missuppfattning i en alldeles avgörande punkt, nämligen att det här skulle röra sig om arbetsfri inkomst. Det förhåller sig, fru talman, vilket jag tror att de flesta riksdagsledamöter som också är statstjänstemän har erfarenhet av, på det sättet att det inte går att ha ett jobb eller en tjänst vid sidan av riksdagen, som man lämnar för åtta månader och som man sedan förutsätts kunna ta upp kanske tre fyra månader av året och kunna återuppta i full utsträckning om man av någon anledning lämnar riksdagen.

Det förutsätts att man under hela riksdagstiden har möjlighet att utföra arbete i sin civila tjänst på det sättet att man hela tiden håller kontakt med den, håller sig informerad och håller sig utbildad i den mån det behövs. Detta är den ena grunden till att de avtalsslutande parterna har funnit det nödvändigt och rimligt att låta statstjänstemän i denna situation behålla en del av sin lön, en del som inte är så stor som somliga uppenbarligen tror. Det rör sig väl numera i allmänhet om mellan en fjärdedel och en tredjedel av hela lönen, i varje fall inte mera.

Det är alltså det ena motivet. Jag säger detta, tycker jag, med desto större rätt, eftersom jag själv sett mig tvingad att begära tjänstledighet med C-avdrag från min statstjänst just därför att riksdagsarbetet och därmed sammanhängande sysslor nu blivit så tidskrävande att det inte längre går att utföra det som borde utföras för att man skall kunna uppbära en del av lönen från sin civila tjänst.

Det andra motivet snuddade herr Sjöholm vid. Om man tar bort möjligheten att såsom ersättning för det jobb man på olika sätt faktiskt ändå tvingas göra ha en mindre del av lönen kvar, utestängs tiotusentals statstjänstemän från möjligheten att kandidera till riksdagen. Herr Petterson i Örebro sade att vi har en aktningsvärd inkomst för detta jobb. Det kan man ha olika meningar om, men den ligger ingalunda särskilt högt ens på den statliga löneskalan.

Om jag hade vetat att detta skulle bli en allvarlig debatt, skulle jag ha skaffat mig mera exakta uppgifter, men jag tror att svängningspunkten ligger i trakten av en inte särskilt ovanlig lärarlön. Däröver är riksdagsarvodet lägre. Den som har sådan tjänst och vill ta ett riksdagsuppdrag måste alltså räkna med att direkt förlora några tusen – i många fall flera tusen – kronor om året på att byta den ena sysslan mot den andra. Det förhåller sig faktiskt så. Den som har en annan typ av tjänst, som inte är belagd med förbud att behålla någon del av den under riksdagsarbetet, har däremot som regel när det gäller dessa lönelägen möjlighet att träffa avtal om att kunna behålla någon del av tjänsten och därmed någon del av inkomsten för att fylla ut det som försvinner när man byter tjänsten mot ett riksdagsuppdrag.

Det är på detta sätt det förhåller sig och jag vet, herr talman, att det finns fler ledamöter i kammaren som på samma sätt som jag har sett sig tvungna att ta samma konsekvens när de funnit att riksdagsuppdraget tar all tid. När den lön de uppbär från sin statliga arbetsgivare för en annan

Nr 62

Torsdagen den
5 april 1973

*Löneavdrag för
tjänsteman som
är tjänstledig för
riksdagsmanna-
uppdrag*

Torsdagen den
5 april 1973

*Löneavdrag för
tjänsteman som
är tjänstledig för
riksdagsmannan-
uppdrag*

syssla verkligen skulle bli en arbetsfri inkomst, då går det inte längre. Då ber man att få slippa. Jag tycker att det är riktigt att detta kommer med i debatten.

Det är fel att säga att det normalt handlar om arbetsfri inkomst. Det finns säkert sådana fall, och man har såvitt jag förstår i avtalsförhandlingarna och när besluten har fattats ansett det omöjligt att göra en individuell prövning från person till person. Det går inte att ställa frågor av typen: Utför just den riksdagsledamoten ett sådant arbete för sin civila arbetsgivare att det motiverar en liten del av lönen eller gör han det inte? Skulle vi börja pröva det från fall till fall genom hela kammaren hamnade vi i en ganska orimlig situation. Därför har man gjort den här schablonregeln. Det kan naturligtvis finnas olika mening om den, om procentsatsen är rätt avvägd osv., men det handlar icke om arbetsfri inkomst, och därmed vilar hela motionen på alldeles falsk grund.

Under detta anförande övertog herr tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Jag tillhör liksom herr Sjöholm och en del andra den kategori som under den tid då riksdagen är samlad till session uppbär lön med s. k. dubbelt B-avdrag, och jag vill deklarera här att jag anser det arrangemanget innebära en arbetsfri inkomst och att det i princip är felaktigt. När det gäller den rent ekonomiska sidan av saken har jag för min del alltid ansett att detta är en förmån som jag både kan ha och mista. Jag skall inte på något sätt personligen sörja den dagen denna i princip felaktiga förmån avskaffas. Det är bara en fråga om på vilken formell administrativ väg det avskaffandet skall försiggå.

Jag tillhör också dem som förlorar litet grand på att syssla med politik på heltid i förhållande till om jag skulle sköta min tjänst på heltid, men jag tycker att det är ens ensak om man vill ta den förlusten. Vill man ha förmånen att syssla med politik på heltid och har ett sådant intresse, då får man också betala det priset. Därom är det ingenting att säga.

I dessa avseenden är ju herr Lorentzon och jag på intet sätt skiljaktiga. Herr Lorentzon har i själva verket instämt i vad utskottet sagt i denna fråga, och herr Lorentzon har i sak ingen skiljaktig mening från vad jag nu har sagt. Vad herr Lorentzon har kritiserat är ju att man angriper en typ av principiellt otillfredsställande förfarande men lämnar helt andra problem av betydligt mer flagrant natur åsido. Det stora missbruket i det här sammanhanget är ju inte den ändå relativt begränsade förmån som det dubbla B-avdraget innebär, utan det stora missbruket försiggår ju i sådana fall där en person faktiskt uppbär två löner, nämligen riksdagslönen och dessutom en hel inkomst från antingen en rörelse eller en icke statlig anställning och gör sken av att göra rätt för bägge dessa inkomster. Man försöker rättfärdiga sin ställning genom att sprida illusionen att man kan både göra en vettig arbetsinsats här i riksdagen och sköta ett heltidsjobb. Vi vet att det är orimligt. Det går inte att ha ett riksdagsuppdrag och en heltidsanställning som ger full lön utan att missköta antingen någondera sysslan eller eventuellt båda. Där är det

Torsdagen den
5 april 1973*Löneavdrag för
tjänsteman som
är tjänstledig för
riksdagsmannaa-
uppdrag*

stora missbruket, och det är där vår kritik mot centerpartiet sätter in: centern tar inte alls upp det sociala och moraliska problem som detta missbruk utgör. Det borde ha fått en annan plats i motionens resonemang, men det har uteslutits av demagogiska och opportunistiska skäl. Där är herr Lorentzons angreppspunkt, och där har han i princip rätt lika väl som centern och andra i princip har rätt när det gäller det orättfärdiga i fråga om B-avdraget. Vad vi hävdar är ju att man inte bara skall angripa de små skälmarna. Man kan någon gång peka ut också de stora skälmarna.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (c):

Herr talman! Jag kan tala om för herrar Sjöholm, Eriksson i Arvika och Lorentzon, att jag representerar centerpartiet i riksdagens lönedelelegation. Utskottet skriver i sitt betänkande: "Lönedelelegationen har också inför 1971 års förhandlingar gjort ett uttalande i förevarande fråga." Vilken är förevarande fråga? Jo, att man under kommande avtalsförhandlingar skulle försöka reducera så att den fria arbetsinkomsten inte blev lika stor i fortsättningen. Detta uttalande skedde efter votering. Det togs upp och det innebar en höjning av det dubbla B-avdraget. Saken togs upp efter de diskussioner som uppkommit här i riksdagen i anledning av motioner från centerpartiet. De gav alltså ett resultat. Man kunde av herrar Erikssons i Arvika, Lorentzons och Sjöholms anföranden få den uppfattningen att centerns representant i lönedelelegationen skulle springa ifrån detta. Det här var ett framsteg i samband med dessa förhandlingar.

Vad frågan här egentligen gäller återges i sista stycket i utskottets betänkande, nämligen huruvida riksdagen skall göra ett uttalande eller inte.

Herr NILSSON i Tvärålund (c):

Herr talman! En riksdagsdebatt kan utvecklas på ett intressant sätt och ibland på ett sätt som inte förutsetts. Jag tror att det gäller denna debatt. Den började med herr Sjöholms spexiga uppträdande här framme. Jag ber att få uttala ett tack till herr Yngve Persson för att han förde in debatten på en seriös bog. Jag upplevde Yngve Perssons inlägg så att den principfråga motionen tog upp framstår för honom som en rättfärdighetsfråga. Jag uppfattar det också så att för motionärerna rör denna fråga vad som är rätt och rimligt.

När herr Sjöholm går upp och försöker göra pajaskonster – jag vill närmast likna det vid sådana – ber jag att få rekommendera honom att hålla sig till den typ av motioner som han mest är känd för.

Av herr Carlshamres anförande fick jag en stark känsla att han gjorde stora ansträngningar för att anlägga en seriös ton i debatten, att klarlägga varför det kunde finnas motiv för personer med förhållandevis höga, kanske t. o. m. mycket höga, inkomster att få ett inkomstillskott utöver riksdagslönen. Han nämnde att det inte var så lätt att lämna en tjänst under åtta månader och sedan gå tillbaka. Detta gällde för höglönetagare i såväl statlig som annan tjänst. Jag avstår nu från kommentar.

Jörn Svensson gjorde också ett försök att föra debatten som den bör föras. Jag ber att få tacka även honom för hans inlägg. Både han och herr

Torsdagen den
5 april 1973

Löneavdrag för
tjänsteman som
är tjänstledig för
riksdagsmannauppdrag

Lorentzon menade att motionärerna bortsåg från de orättvisor som i mycket högre grad uppstår och förekommer på andra områden i vårt samhälle. Som jag upplevt motionerna och som jag ser på denna sak själv finns ingen anledning att bortse från någon sektor i samhället där detta förekommer. Men vi har här i riksdagen möjlighet att uttala oss om huruvida detta är en riktig och rimlig sak. Det är detta motionärerna vill ha ett uttalande om beträffande den sektor riksdagen är arbetsgivare för och förhandlar om genom sitt avtalsorgan. Riksdagen har utan tvekan möjlighet att göra detta.

När vi diskuterade frågan i utskottet, tyckte jag mig lägga märke till att vissa personer ansåg sig träffade därför att det förmodligen ganska allmänt anses att man inte skall ha lön för ett arbete, som man uppenbart inte utför. Är man riksdagsman och utför ett arbete samtidigt med riksdagsuppdraget – det må vara väl utfört eller mindre väl utfört – bör det avlönas till sitt värde även ekonomiskt. Detta har ingen här ifrågasatt.

Den fråga som motionen tar upp gäller principen. Är det riktigt att vi i riksdagen anser att lön skall utgå genom avtal för arbete som inte utförs? Jag har i utskottet reserverat mig för motionens yrkande och med den mening motionen uttrycker, nämligen att detta inte kan vara rimligt och riktigt. Det är denna fråga riksdagen har att ta ställning till. Att motionen i sina detaljer inte i alla avseenden är fulländad kan jag instämma i.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr ERIKSSON i Arvika (fp):

Herr talman! Bara en kort kommentar. Jag redovisade förut ställningstagandet i löne delegationen och sade att man där utan reservation förhöjt B-avdraget till 120 procent. När jag lyssnade på herr Gustavsson i Alvesta fick jag en känsla av att han inte fullt delade den uppfattningen. Han menade att centerpartiet efter votering drivit fram detta. Jag vill bara förtydliga det hela och säga att när frågan slutbehandlades i löne delegationen den 30 juni 1971 var herr Gustavsson inte närvarande och kan således varken ta på sig ansvar för eller inhösta någon ära av beslutet. Frågan hade varit behandlad tidigare i löne delegationen, men vid slutbehandlingen fanns inte några delade meningar.

På förslag av herr tredje vice talmannen beslöt kammaren uppskjuta den fortsatta överläggningen rörande detta belänkande samt behandlingen av återstående på dagens föredragningslista upptagna ärenden till kl. 19.30.

§ 23 Interpellation nr 72 om skattelättnader för hushållen

Ordet lämnades på begäran till

Fru andre vice talmannen NETTELBRANDT (fp), som yttrade:

Herr talman! Folkpartiet har sedan länge hårt drivit den uppfattningen att det måste löna sig att arbeta.

De senaste årens ekonomiska utveckling har varit negativ. För den enskilde har detta bl. a. inneburit att priser, hyror, avgifter etc. stigit.

Lönerna har visserligen också stigit. För många har dock nettolönen, dvs. lönen efter avdrag av direkt skatt, inte räckt till att kompensera de ökade utgifterna. Detta innebär att stora grupper fått sin ekonomiska situation försämrade.

Den ekonomiska utvecklingen har förutom detta medfört en onödigt stor arbetslöshet och en internationellt sett låg tillväxttakt. Inte minst har de många barnfamiljerna råkat in i en ekonomiskt sett nästan hopplös situation. En olycklig kombination av avtrappningsreglerna för vissa sociala förmåner med skattesystemets brantaste progressivitetsstegring leder till orimligt stora avbränningar vid inkomstförbättringar. Det finns åtskilliga exempel där barnfamiljer drabbas av ca 80 procents bortfall vid inkomstökning. De återstående procenten räcker givetvis inte till att ens hålla prisutvecklingen stången, än mindre att höja barnfamiljernas standard. Många barnfamiljer upplever sig därför som mer eller mindre fångade i en fälla.

Det finns givetvis åtskilligt som regering och riksdag skulle kunna göra för att lätta på trycket för just barnfamiljerna. I olika sammanhang, t. ex. i motioner till årets riksdag, har från vårt håll pekats på sådana åtgärder.

Långsammare avtrappning av bostadstilläggen och enhetstaxa på daghem är två exempel på åtgärder som skulle göra att det lönade sig bättre att arbeta. Med en rejäl familjepolitisk satsning skulle allmänna och lika barnbidrag och vårdnadsbidrag vara det dominerande stödet för att utjämna barnkostnaderna. Bostadsbidragen och deras besvärande avtrappning skulle i ett sådant läge få mindre betydelse. En otillräcklig familjepolitik är alltså en bidragande orsak till de svåra tröskelproblem som stora grupper i dag brottas med. Ett samlat grepp på familje- och skattepolitiken är därför nödvändigt.

På beskattningens område måste givetvis snarast möjligt den mycket branta stegringen av marginalskatten som präglade regeringens förslag 1970 justeras. Redan omedelbart skulle det vara möjligt att inarbeta ett inflationsskydd i skattesystemet så att inte — som nu — löneförbättringar, som endast är kompensation för inträffade prisökningar, knuffar upp inkomsttagarna i en högre skatteklass utan att deras verkliga köpkraft förbättrats.

Detta vore en snabbt verkande förbättring för den stora grupp löntagare som befinner sig i inkomstlägena 20 000—45 000 kronor. I dessa inkomstklasser, där huvuddelen av samtliga inkomsttagare befinner sig, är ju *marginalskatten* snabbt stigande. Redan vid en inkomst på ca 35 000 kronor är procentsatsen över 60. Det är just för dessa inkomsttagare som inflationsskyddet har sitt största värde.

Mot bakgrunden av vad jag här framhållit anholder jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få rikta följande frågor:

1. Anser statsrådet att det är rimligt att vissa inkomsttagare skall kunna drabbas av faktiska avbränningar på över 80 procent vid en inkomstökning?

2. Är statsrådet nu beredd att häva förbudet för den arbetande skatteutredningen att pröva någon form av inflationsskydd i skattesystemet och att ge löfte inför den stundande avtalsrörelsen att sådant

skydd inom kort införs?

3. Är statsrådet villig att ge en belysning av familjernas situation med hänsyn tagen till både deras direkta och indirekta beskattning och till de familjepolitiska stödformerna?

4. Vilka andra åtgärder är statsrådet beredd vidta för att underlätta den ekonomiska situationen för de vanliga hushållen?

Denna anhållan bordlades.

§ 24 Interpellation nr 73 ang. olägenheter vid genomförande av reformer rörande bilismen

Ordet lämnades på begäran till

Herr LOTHIGIUS (m), som yttrade:

Herr talman! I proposition 30 år 1969 lade kommunikationsministern fram förslag om ny registrering av motorfordon. Bestämmelserna i vägtrafikförordningen av den 28 september 1951 ansåg också bilbranschen vara föråldrade och ställde sig positiv till utnyttjande av modern administrationsteknik i ett centralt bilregister.

Av propositionen framgår att remissinstanserna hade ungefär samma inställning; dock kan sägas att starka varningar framfördes, likaså alternativförslag i olika avseenden när det gällde det praktiska genomförandet.

Så elegant som det såg ut på papperet när propositionen antogs har den praktiska utvecklingen inte blivit. I förhandsinformationen kring det nya systemet utlovades att efter införandet i bilregistret av uppgifter skulle utsändning av nummerplåt etc. ske med vändande post. Emellertid har det visat sig att detta för närvarande tar cirka tio dagar, ibland längre tid. Det har ibland tagit flera månader innan bilägaren fått sina registreringshandlingar. Otäliga bilkonsumenters kritik drabbar närmast bildetaljhandeln.

Ej oväntat har dessutom åtskilliga felaktigheter noterats. Registreringsplåtarna går till tidigare ägare samtidigt som man på posten i vissa fall trots instruktioner – sagt att plåtarna ej går att eftersända. Vid kontakt med myndigheterna har påpekats att man själv skall eftersända plåtarna till den nye ägaren. Detta verkar märkligt med tanke på att skylttillverkningen och distributionen handhafs av ett statligt företag. Dessutom har den totala kostnaden för hela omläggningen blivit ganska dyr för samhället. Det har också visat sig att den enskilde åsamkats kostnader som skiljer sig väsentligt från de tidigare kostnaderna.

Det finns därutöver anmärkningar att göra om förhållanden som direkt påverkar den enskilde bilägaren. Den senare beslutade kilometer-skattereformen har uppvisat drag, som kan jämföras med svårigheter av nämnda art.

Med anledning av vad jag anfört hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr kommunikationsministern ställa följande fråga:

Är herr kommunikationsministern beredd att vidta åtgärder för att i

framtiden beslutade reformer som t. ex. bilregisterreformen i praktiken kan genomföras utan alltför stora svårigheter och besvär för bilägarna?

Nr 62

Torsdagen den
5 april 1973

Denna anhållan bordlades.

§ 25 Anmäldes och bordlades Kungl. Maj:ts propositioner:

Nr 73 angående riktlinjer för den offentliga upphandlingen

Nr 95 angående transportstöd som regionalpolitiskt medel

§ 26 Anmäldes och bordlades följande motioner:

Nr 1748 av fröken *Mattson*

avlämnad i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1973:32 med förslag till lag om ändring i giftermålsbalken, m. m.

Nr 1749 av herr *Larfors m. fl.*

Nr 1750 av herr *Larfors m. fl.*

avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1973:41 angående industripolitisk verksorganisation, m. m.

Nr 1751 av herr *Nilsson* i Tvärålund *m. fl.*

Nr 1752 av herr *Taube m. fl.*

avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1973:44 angående ändringar i skatteutjämnningssystemet för kommunerna m. m.

Nr 1753 av herr *Fälldin m. fl.*

Nr 1754 av fru *Gradin m. fl.*

Nr 1755 av herr *Helén m. fl.*

Nr 1756 av herr *Hermansson m. fl.*

Nr 1757 av herr *Hovhammar m. fl.*

avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1973:45 med förslag om allmän tandvårdsförsäkring, m. m.

Nr 1758 av herr *Bohman m. fl.*

Nr 1759 av herr *Fälldin m. fl.*

Nr 1760 av herr *Helén m. fl.*

Nr 1761 av herr *Hermansson m. fl.*

Nr 1762 av herrar *Johansson* i Holmgården och *Stridsman*

Nr 1763 av herrar *Larsson* i Umeå och *Nilsson* i Agnäs

Nr 1764 av herr *Nilsson* i Agnäs *m. fl.*

Nr 1765 av herr *Nilsson* i Tvärålund

Nr 1766 av herr *Olsson* i Kil *m. fl.*

avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1973:50 angående medlen i den fortsatta regionalpolitiska stödverksamheten m. m.

§ 27 Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades att följande enkla frågor denna dag framstälts, nämligen av

Nr 170 Herr *Olsson* i Timrå (s) till herr industriministern om åtgärder för att trygga sysselsättningen inom Västernorrlands län:

Vilka åtgärder planeras för att trygga sysselsättningen för dem som arbetar vid de nedläggningsbeslutade massaindustrierna inom Västernorrlands län – i första hand Svartviks sulfitfabrik vilken läggs ner redan den 8 juni i år?

Nr 171 Herr *Werner* i Malmö (m) till herr utrikesministern om skydd för de svenska missionärerna i Burundi:

Vilka åtgärder avser statsrådet vidtaga för att tillförsäkra de svenska missionärerna i Burundi skydd?

Nr 172 Herr *Wirmark* (fp) till herr handelsministern angående importrestriktionerna avseende textilvaror från Indien:

Vill statsrådet närmare motivera bakgrunden till de i dagspressen uppmärksammade importrestriktionerna avseende vissa textilvaror från Indien?

Nr 173 Herr *Clarkson* (m) till herr utbildningsministern angående utformningen av skolhälsokort:

Kommer statsrådet att inskrida mot den planerade utformningen av skolhälsokortet, som uppges komma att innehålla bl. a. sådana uppgifter om eleverna som aggressivitet, skolk, snatteri, svartsjuka och familjebakgrund?

Nr 174 Fru *Anér* (fp) till herr jordbruksministern om åtgärder mot allergiframkallande tillsatser i livsmedel:

Vilka omedelbara åtgärder avser statsrådet vidta med anledning av de senaste forskningsrönen om den oväntat omfattande förekomsten av allergiframkallande tillsatser i livsmedel (s. k. livsmedelskosmetika)?

Nr 175 Herr *Hörberg* (fp) till herr inrikesministern angående beräkningen av hyror för bostadslägenheter:

Vilka åtgärder ämnar statsrådet föreslå i syfte att uppnå att hyror i ett hus fastställs med hänsyn till bostadslägenheternas standard och ej med hänsyn till medlemskap i hyresgästorganisation?

§ 28 Kammaren åtskildes kl. 18.16.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert